

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOGIJAS UN PSIHOLOĢIJAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**EMOCIONĀLA MĀKSLAS DARBA UZTVERŠANA UN
RADĪŠANA, IZMANTOJOT EDVARDA MUNKAS
DAILRADI, 7. KLASES VIZUĀLĀS MĀKSLAS
STUNDĀS**

DIPLOMDARBS

Autors: **Gunta Medne**
Stud. apl. 040026
Darba vadītājs: Pedagoģijas
magistrs, lektors Juris Nikiforovs

RĪGA 2008

Anotācija

Daudzi skolēni un pieaugušie, kuru ikdiena nav saistīta ar mākslu, bieži uztver tikai māsklas darba ārējo tēlu, nesaprot tā dziļāko jēgu- mākslinieka paustās emocijas. Līdz ar to rodas nepatika pret mākslas darbiem, kuri pirmajā mirklī nešķiet estētiski baudāmi.

Diplomdarba „Emocionāla mākslas darba uztveršana un radīšana, izmantojot Edvarda Munka daiļradi, 7. klases vizuālās mākslas stundās” mērķis ir - izpētīt 7. klases skolēnu spējas uztvert un radīt emocionālus mākslas darbus vizuālās mākslas stundās.

Diplomdarbs sastāv no ievada, iztīrājuma, kurā ietilpst trīs daļas, nobeiguma, izmantotās literatūras un avotu saraksta, trīs pielikumiem.

Ievadā tiek izvirzīti diplomdarba mērķis, uzdevumi, metodes. Iztīrājuma pirmajā daļā tiek izpētītas emocijas un to izpausmes, kā arī tiek pētīta emocionāla mākslas darba uztveršana un radīšana pusaudžu vecumposmā, otrajā daļā tiek aplūkoti un analizēti Edvarda Munka darbi un to emocionālās noskaņas, trešajā daļā tiek aprakstīta pētījuma praktiskā sadaļa- sagatavotā uzdevumu kopa un analizēti pedagoģiskajā izmēģinājuma darbībā iegūtie rezultāti.

Nobeigumā var izdarīt secinājumus, ka skolēni pusaudžu vecumposmā spēj uztvert un radīt emocionālus mākslas darbus, tomēr emocionalitātes radīšanā pārsvarā izmantoto krāsu, ne līniju, formu vai kompozīciju.

Pirmajā pielikumā iekļautas Edvarda Munka gleznu reprodukcijas, otrajā- skolēnu darbi, trešajā- skolēnu darbu vērtējumu tabulas.

Annotation

A lot of pupils and adults, who are not related with art, perceive art works only formal, without understanding the main point- artist emotions, which he have put in picture. So they dislike art works, which are not esthetic at first look.

The aim of the Diploma Paper „Perceiving and creating emotional art works at lessons of vizual art in seventh class, using creative works of Edvard Munch” is to research seventh class students facilities to perceive and create emotional art works.

The Diploma Paper consists of introduction, theoretical and practical part of research, conclusion, list of literature and information sources and three appendices.

Theoretical part focuses on the researching emotions and their using in art works, perceiving and creating emotional art works in the adolescent age. At second theoretical part is analyzed emotions in art works of Edvard Munch. At practical part of research is described exercises for pupils and analyzed their results.

At the end we can conclude that pupils at the adolescent age can perceive and create emotional art works, but for that they mostly use color, not often they use line, form and composition.

At first appendice are art works of Edvard Munch , at second- pupil art works, at third- tabulation with pupils marks.

Satura rādītājs

Ievads.....	5
1. Emocionālu mākslas darbu uztveršana un radīšana.....	7
1.1 Emocijas un to izpausmes mākslā	7
1.2 Emocionālu mākslas darbu uztveršana pusaudžu vecumposmā.....	10
1.3 Emocionālu mākslas darbu radīšana.....	12
2. Emocijas Edvarda Munka gleznās	14
2.1 Edvarda Munka gleznu analīze.....	14
2.1.1. Kļiedziens (The Scream)	15
2.1.2 Bailes (The Fear)	17
2.1.3 Slimais bērns (The Sick Child).....	18
2.1.4 Deja krastā (Dance on the Shore)	19
2.1.5 Nāve slimnieka istabā (Death in the Sickroom)	22
2.1.6 Ģimene uz ceļa (Family on the Road)	23
2.1.7 Sarkanais Virdžīnijas vītenaugs (Red Virginia Creeper).....	24
2.1.8 Dzīves deja (The Dance of Life).....	25
2.1.9 Meitenes uz tilta(Girls on the Pier).....	27
2.1.10 Četras meitenes uz tilta(Four Girls on the Pier)	28
2.1.11 Uz tilta (On the Bridge)	29
2.1.12 Melanholija (Laura); Melancholy (Laura).....	30
2.1.13 Aci pret aci (Eye to Eye)	32
2.1.14 Vampīrs (The Vampire).....	33
2.2 Secinājumi	34
3. Uzdevumu kopas „Mākslas darba emocionālā noskaņa” aprobācija skolā.....	36
3.1 Uzdevumu kopas raksturojums.....	36
3.1.1 Uzdevumu kopas stundu plāni.....	37
3.1.2 Uzdevumu kopā izmantoto metožu raksturojums	42
3.1.3 Uzdevumu kopā izmantoto vērtēšanas kritēriju raksturojums.....	44
3.2 Uzdevumu kopas atbilstība pusaudžu vecumposmam	46
3.3 Iegūto rezultātu analīze	48
Nobeigums	57
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	60

1. PIELIKUMS	62
2. PIELIKUMS	78
3. PIELIKUMS	110

Ievads

Valsts pamatizglītības standartā vizuālās mākslas programmā 7. klasei ir iekļauta tēma- emocijas, pārdzīvojums mākslas tēlā. Diplomdarba autore savā pieredzē pārliecinājusies, ka gan pieaugušie, gan skolēni, kuru ikdiena nav saistīta ar mākslu, bieži mākslas darbā neiedziļinās un uztver tikai ārēji redzamo. Tādējādi rodas nepatika pret pirmajā acumirkļī nesaprasto, netīkamo. Lai izprastu mākslas darbu pilnīgāk, ir jāiedziļinās arī tā emocionālajā noskaņā.

Diplomdarba pamatā ir ideja raisīt skolēnos dziļāku izpratni par mākslu un tās tēliem, pievērsties mākslas darbu emocionālajai noskaņai. Tomēr ne mazāk svarīgi ir papildus attīstīt skolēnu emocionālo domāšanu, ļaut izpaust savas emocijas mākslā, tādējādi vairāk apzinoties un sakārtojot tās.

Diplomdarba autore uzskata, ka 7. klasei t.i pusaudžu vecumposmam tēma „Emocijas mākslas darbā” ir ļoti piemērota. Sabiedrībā ir aktualizējusies pusaudžu vardarbības problēma. Autorei šķiet, ka skolēnu virzīšana uz emociju dziļāku izpratni (arī mākslas darbos), varētu veicināt līdzietību un sapratni pusaudžu starpā. Daudzi pusaudži baidās paust savas emocijas vienaudžu neizpratnes un stereotipu dēļ („vīrieši neraud” utml.). Tādējādi emocijas tiek bloķētas, kas var radīt negatīvas sekas psihē. Tāpēc ir pozitīvi, ja vismaz vizuālās mākslas stundās skolēni var brīvi paust emocijas, radot mākslas darbu.

Diplomdarba tēmai izvēloties emocijas, autore vēlas izpētīt:

- Vai skolēni spēj sajust un atpazīt mākslas darba emocionālo noskaņu?
- Vai skolēni spēj izprast, ar kādiem vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļiem tiek radīta mākslas darba emocionālā noskaņa?
- Vai skolēni paši spēj radīt mākslas darbu, kurā jūtama emocionāla noskaņa?

Diplomdarba **mērķis- izpētīt 7. klases skolēnu spējas uztvert un radīt emocionālus mākslas darbus vizuālās mākslas stundās.**

Uzdevumi:

- izpētīt emocijas un to izpausmes
- izpētīt pusaudžu vecumposma emocionālās īpatnības, kas var ietekmēt mākslas darba uztveri un radīšanu
- iepazīties ar Edvarda Munka gleznojumiem un to emocionālajām noskaņām.
- izveidot uzdevumu kopu „Mākslas darba emocionālā noskaņa”, kura būtu piemērota 7. klases vizuālās mākslas stundām.

- aprobēt uzdevumu kopu „Mākslas darba emocionālā noskaņa” pedagoģiskajā izmēģinājuma darbībā Rīgas 2. vidusskolas 7.^A klasē.
- analizēt pedagoģiskās izmēģinājuma darbības rezultātus 7. klases skolēnu spēju uztvert un radīt emocionālus mākslas darbus noteikšanai.

Metodes:

- pusaudžu vecumposma literatūras studijas, pedagoģiskās psiholoģijas literatūras studijas.
- E. Munka darbu reprodukciju pētīšana; emocionālās noskaņas un izmantoto vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļu analīze.
- E. Munka analīzes laikā iegūto secinājumu apkopošana, pusaudžu vecumposma studiju apkopošana.
- skolēnu novērošana stundu laikā.
- skolēnu darbu analīze; skolēnu novērošanas laikā iegūto secinājumu apkopošana.

Darba struktūra:

Darbs sastāv no ievada, iztirzājuma, kurā ietilpst trīs daļas, nobeiguma, trīs pielikumiem.

Ievadā tiek izvirzīti diplomdarba mērķis, uzdevumi, metodes. Iztirzājuma pirmajā daļā tiek izpētītas emocijas un to izpausmes, kā arī tiek pētīta emocionālu mākslas darbu uztvere un radīšana pusaudžu vecumposmā, otrajā daļā tiek aplūkotas un analizētas Edvarda Munka darbu emocionālās noskaņas, trešajā daļā tiek aprakstīta uzdevumu kopa, apkopotā un analizēti pedagoģiskajā izmēģinājuma darbībā iegūtie dati. Nobeigumā tiek izdarīti secinājumi, vai ir sasniegts darba mērķis. Pirmajā pielikumā iekļautas Edvarda Munka gleznu reprodukcijas, otrajā- skolēnu darbi, trešajā- skolēnu darbu vērtējumi.

Galvenie informācijas avoti, kuri izmantoti diplomdarbā- Deivida Lošaka(David Loshak) grāmata „Munch”, 2002. gads, 112 lpp., I. Plotnieka lekciju materiāls ”Emocijas un jūtas”, 1970. g., 55 lpp., Valentīnas Hībneres grāmata „Bērna vizuālā darbība”, 1998. g., 198 lpp.

Diplomdarba pētījuma bāze- Rīgas 2. vidusskolas 7. ^a klases 24 skolēni.

1. Emocionālu mākslas darbu uztveršana un radīšana

1.1 Emocijas un to izpausmes mākslā

„Emocijas un jūtas ir pārdzīvojumi, kuros atspoguļojas īstenības priekšmetu un parādību atbilstība vai neatbilstība cilvēku vajadzībām un sabiedrības prasībām” (10., 28.). Tātad emocijas un jūtas ir subjektīvas- skatītas caur cilvēka un sabiedrības prizmu. Tādējādi arī mākslas darbu emocionālo noskaņu nav iespējams novērtēt objektīvi, katrs skolēns to var uztvert savādāk. Uzdevumu kopā „Mākslas darba emocionālā noskaņa” svarīgākais ir lai skolēni vispār saprastu, ka mākslas darbā ir jūtamās emocijas, nav tik svarīgi, vai tās ir tieši tādas, kā jutis mākslas darba autors vai citi tā interpretētāji.

Kas tad īsti ir emocionāls mākslas darbs? „Mākslinieks ir Cilvēks, kuram mākslas darba radīšana ir sirds nepieciešamība, gara darbības tieša izpausme, tam neatņemama dzīves sastāvdaļa” (27.). Saskaņā ar šādu mākslinieka definīciju būtībā jebkurš mākslas darbs ir emocionāls, jo mākslinieks, kurš to radījis, ir to darījis ar sirdi- emocijām. Tomēr atsevišķu mākslinieku darbus dēvējam par īpaši emocionāliem. Tie ir darbi, kuros iespējams mazāk svarīgs ir precīzs realitātes attēlojums, ir pat pieļaujamas realitātes transformācijas, tās interpretācijas, lai attēlotu ko citu- emocijas.

Iespējamās diskusijas, vai mākslas darbs atspoguļo emocijas vai jūtas, jo : „Emocijām vienmēr ir situatīvs raksturs, jūtām var būt gan situatīvs, kā arī stabils, ilgstošs raksturs” (10., 4.). Autore uzskata, ka drīzāk tās ir emocijas, jo māksliniekam ir bijis kāds impulss, kuru nepieciešams izpaust radošā darbībā, radīšanas laikā vēl nav zināms, vai šis impulss (emocija) būs ilgstošs (emocijas var kļūt par jūtām). Vienīgi ar emociju starpniecību jūtas var konkrēti atklāties. Mākslas darbu kā emocijām bagātu pamato arī fakts, ka emocijas ir saistītas ar kādu konkrētu objektu vai situāciju. „Emocijām ir individuālas iezīmes, un tās personībai izpaužas vienreizējos vai atkārtotos īslaicīgos pārdzīvojumos – priekos vai bēdās, patikā vai nepatikā, pārsteigumā, bailēs” (7., 114.). Edvarda Munka daiļradē emocijas bija saistītas ar smagām situācijām viņa personīgajā dzīvē, slimībām, mīlas ciešanām; šīs emocijas izpaudās bēdās, bailēs, nepatikā pret sievietēm. Savukārt bēdas, bailes, nepatika E. Munka darbos mākslas darbos parādās krāsas lietojumā, līniju tipā, formu dažādībā.

„Emocionālā domāšana ir pasaules uztvere un tās atspoguļošana caur emocijām, jūtām. To var atklāt dažādos veidos- jutekliski, iracionāli, temperamentīgi, krāsaini. Var objektiem un parādībām piešķirt it kā cilvēciskas īpašības, kas tiek atklātas, radot īpašus psiholoģiski

piesātinātus krāsu salikumus, dažādi deformējot un eksponējot attēlojamās formas, kombinējot tās attiecībās- noskaņās” (8., 57.).

Ļoti bieži par cilvēka emocijām- prieku vai bēdām mēs spriežam pēc viņa ārienes. Emocijas atklājas mīmikā vai pantonīmā. Prieks parasti atklājas smaidā, īpašā acu izteiksmē, bēdām ir sava sejas izteiksme- mīmika. Tie ir nolaisti lūpu kaktiņi u.c. Arī cilvēka poza, visa pantonīma pauž par viņa emocijām. Poza mākslas darbu analizē ir vērtēta kā forma. Ja cilvēks ir saliecies, sagumis, tas liecina par nedrošību, ciešanām. Tas ir viens no aspektiem, pēc kā arī skolēni var sajūst mākslas darba emocionālo noskaņu, analizējot darbus. Emocijas izpaužas arī fizioloģiski, spilgts piemērs ir nobālēšana bailēs. Šāda reakcija attēlota arī E. Munka gleznā „Sarkanais Virdžīnijas vītenaugs”- vīrietis priekšplānā ir bāls, jo lielās izbailēs bēg no mājas.

Tomēr lielāks uzsvars tiks likts uz vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļiem(krāsa, līnija), izmantojot kurus arī var paust emocijas. Diplomdarba autore vēlas skolēniem demonstrēt, ka emocijas var atklāt ne tikai ar ierastajām mīmikām, bet arī ar krāsu un līniju.

Krāsai emociju attēlojumā ir svarīga loma. „Mākslā krāsu lieto simboliskā nozīmē un dažādos laikmetos lietojums ir atšķirīgs. Viduslaiku mākslā krāsai piemītusi vislielākā mērā tieši simboliskā nozīme. Svēto Mariju simbolizēja kleitas sarkanā un apmetā zilā krāsa, Jūdasu dzeltenā utt.Kopš 19. gs. beigu posma krāsu simboliskā nozīme mākslā atkal ir cieņā (M.Šagāls, E. Nolde, E. Munks)” (13., 38.). Vēl daži piemēri krāsu simbolikai: melnais- skumjas, ciešanas; sarkanais- kaisle; baltais- pacilātība utt. „Krāsu lieto mākslinieciskajā pašizteiksmē kā dažādu emocionāli garīgo stāvokļu un noskaņas izteicēju. Mākslinieki krāsu gammu izvēlas ne tikai atbilstoši tēmai, bet arī atbilstoši paši savām personības īpašībām un tīri subjektīvām attiecībām ar kādu krāsu” (13., 39.). Piemēram, mīlestību parasti saista ar rozā krāsu, tomēr kāds varbūt savu mīļoto cilvēku satika, kad viņam mugurā bija zils džemperis, tāpēc mīlestība šādā gadījumā tiks attainota zilā krāsā.

Arī ar līnijas palīdzību mākslinieks var paust savas emocijas. Iespējams radīt darbu, kas sastāv tikai no līnijām, kuras pauž spēcīgas emocijas. „Līnijas emocionāli ekspresīvā nozīme izpaužas iespējā ar to izteikt personīgās subjektīvās izjūtas, emocijas, jūtas un izraisīt arī vērīgā un jūtīgā skatītāja subjektīvu dvēseles stāvokli: noskaņu, asociācijas, domas, estētiskas vai kādas citas jūtas un pārdzīvojumus. Līniju emocionālo noskaņu veido : līnijas tips, izmērs, novietojums, virziens, piemēram, taisnas līnijas ir mazkustīgas, diagonālas līnijas atstāj satraucošu iespaidu, vertikālas- nopietni svinīgu, cienīgu, horizontālas- mierīgu” (13., 11.). „Vienlaikus līnija ir paša autora ķermeņa un roku ritmisko kustību izpaušme un pieraksts. Tādēļ varam runāt par līniju, kura izteic emocijas, pārdzīvojumus, cilvēka dvēseles stāvokli” (9., 17.).

Arī skolēns, ne tikai profesionāls mākslinieks, protams, savas emocijas var paust radošā darbā: „Mākslinieciski radošajā darbībā bērns pauž savus pārdzīvojumus, intereses un personīgo pieredzi” (7., 113.). Uzdevumu kopā „Mākslas darba emocionālā noskaņa” skolēniem ir jāapkopo sava pieredze, jauniegūtās zināšanas un jāpauž arī savas emocijas, lai izpildītu un saprastu visus uzdevumus. Bērnu ietekmē arī citu radītie mākslas darbi. Darba koptēls (ja tas ir pārlicinoši skumjš, priecīgs vai bēdīgs) rada bērnam pārdzīvojumu, kas bagātina viņa pieredzi.

„Cilvēks savas emocionālās pasaules atklāsmē par vizuālajiem ceļvežiem izmanto tādas objektus vai parādības, kas atrodas visapkārt un ir visatbilstošākās tās vai citas emocijas pārraidīšanai. Var teikt, ka šajā procesā notiek it kā divvirzienu kustība- cilvēks ar savām emocijām iedarbojas uz objektu, savukārt objekts- uz cilvēku. Šo emociju savstarpējās mijiedarbības rezultātā rodas emocionāli piesātināts tēls, kuru vērojot mēs- skatītāji gūstam emocionālu pārdzīvojumu” (8., 57.).

Jāsecina, ka emocijas ir vienmēr subjektīvas sajūtas, jo katram cilvēkam tās ir individuālas. Emociju izpausmes ir gan fizioloģiskas, gan psiholoģiskas. Viens no veidiem, kā paust emocijas, ir tās attēlot mākslā, tādējādi radot emocionālus mākslas darbus. Emocionāli mākslas darbi būtībā ir tādi, kuros svarīgāk par teorētisko mākslas zināšanu attainošanu ir attēlot kādas māksliniekam īpašas emocijas, sajūtas, noskaņu. Emocijas mākslinieki un arī skolēni (būtībā jebkurš) var paust, izmantojot vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus- krāsa, forma, līnija, arī kompozīcija. Visbiežāk izmantotie un uzdevumu kopā „Mākslas darba emocionālā noskaņa” pētītie vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi ir krāsa un līnija.

1.2 Emocionālu mākslas darbu uztveršana pusaudžu vecumposmā

„Uztveršana- psihisks izziņas process, kas nodrošina īstenības priekšmetu un parādību atspoguļojumu to veselumā, šiem priekšmetiem un parādībām tieši iedarbojoties uz sajūtu orgāniem” (23., 184.). Mākslas darbu uztveršanā uz sajūtu orgāniem iedarbojas vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi- krāsa, līnija, forma, arī kompozīcija. Emocionālu mākslas darbu uztveršanā uz sajūtu orgāniem iedarbojas emocijas, kuras mākslinieks ir paudis darbā, kas parādās caur vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļiem.

Savā pieredzē pedagoģiskajā izmēģinājumā darbībā skolā iepriekš diplomdarba autore secinājusi, ka pusaudži mēdz būt vienaldzīgi pret mākslas darbiem. Iespējams iemesls šādai vienaldzībai ir mākslas darba ārējā tēla uztvere, bez iedziļināšanās tā dziļākajā jēgā- emocionālajā noskaņā. Diemžēl šāds uztveres veids ir raksturīgs ne tikai pusaudžiem, bet arī pieaugušajiem, kuri ar mākslu nav saistīti ikdienā. Tādēļ daudziem nesaprotama, līdz ar to netīkama ir abstrakcionistu daiļrade. Šī stila darbi izskatās kā „ķēpājumi”, kas ir arī vienīgais, ko daudzi skatītāji uztver. Tas attiecas arī uz cita stila mākslas darbiem, ko liela daļa skatītāju diemžēl uztver tikai ar acīm, ne sirdi. Šo viedokli apstiprina arī krievu pedagogs Ļevs Vigotskis savos pētījumos mākslas pedagoģijā. Viņš iezīmē sava veida pakāpienus uz pārdzīvojumu: ”

- emocionālie impulsi
- emocionālā domāšana
- vispārīguma līmenis, emocionālās un intelektuālās sfēras sakausējums (integrācija)

Visiem šiem pakāpieniem ir liela nozīme emocionālā pārdzīvojuma attīstībā. Ja ignorējam augstāko vispārīguma līmeni, bērni var palikt „estētiskās jūtināšanās” līmenī, neapjaušot mākslas darba uztvertās parādības vai notikuma jēgu” (2., 193.).

Šis citāts precīzi pamato tēmas „Emocijas mākslas darbā” nepieciešamību vizuālās mākslas stundās. Ir ļoti svarīgi, lai skolēni saprastu mākslas darba dziļāko būtību. Mākslinieka radīšanas impulss ir bijis saistīts ar vēlmi kaut ko teikt sabiedrībai. Svarīgi, lai skolēni mākslas darbu uztvertu ne tikai kā krāsu, formu, līniju kopumu („estētiskās jūtināšanās” līmenis), bet apjaustu, ka tam ir dziļāka jēga. Tieši tādēļ Ļevs Vigotskis estētiskās emocijas dēvē par „gudrām”. Tikai izprotot emocionālo noskaņu mākslas darbā ir iespējams uztvert tā jēgu.

„Jau ārēji jūtama pusaudža atsevišķo ķermeņa daļu nesamērība. Šāda nesamērība vērojama arī pusaudža iekšējā pasaulē, īpaši jūtu dzīvē. Pusaudzis ir ļoti jūtīgs, kaut ārēji tas bieži šķiet emocionāli neatsaucīgs. Pusaudža emocionālajā dzīvē ir ļoti daudz pretrunu un

neadekvātuma (neatbilstības starp emocijām un to izraisītāju faktoru)” (10., 47.). Viens no veidiem, kā atrisināt pusaudža emocionālo pasauli ir māksla. Ja skolēnam ir jādomā un jārunā par mākslas darba emocionālo noskaņu, tas var palīdzēt tikt galā arī ar savām emocijām. Šo viedokli pamato arī I. Plotnieks: „Liels palīgs emocionālajā audzināšanā ir literatūra un mākslas tēli. Tie savijņo bērnu, palīdz orientēties savā jūtu pasaulē” (10., 47.).

Pusaudžu vecumā iestājas formāli loģisko operāciju stadija (11- 14 gadi). „Šajā laikā bērni apgūst spēju loģiski domāt ar abstrakcijām- t.i., ar „iespējamo” tikpat labi kā ar „esošo”. Viņi spēj zinātniski domāt: izdarīt secinājumus, piedāvāt interpretācijas un izveidot hipotēzes” (4., 101.). Šīs operācijas skolēniem būs noderīgas, pildot uzdevumu kopas „Mākslas darba emocionālā noskaņa” uzdevumus- būs jāprot saskatīt un izdarīt secinājumus, kādi vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi visvairāk palīdz radīt emocionālo noskaņu darbā; jāmaks interpretēt iegūtās zināšanas tālākajos uzdevumos.

Jāsecina, ka pusaudžu vecumposmam varētu rasties grūtības ar emocionālu mākslas darbu uztveršanu, jo šajā vecumā daudziem skolēniem ir problēmas ar savu emociju izpratni un stabilizēšanu. Tomēr tieši šis faktors iezīmē tēmu „Emocijas mākslas darbā” kā piemērotu pusaudžu vecumposmam, jo tā spētu palīdzēt skolēniem sakārtot arī savas emocijas. Šī tēma apgūstama arī, lai skolēni izprastu mākslas darba dziļāko jēgu- mākslinieka paustās emocijas un emocionālo noskaņu.

1.3 Emocionālu mākslas darbu radīšana pusaudžu vecumposmā

Emocionālu mākslas darbu radīšana balstās uz emociju paušanu, izmantojot vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus. Šo līdzekļu noteikts kārtojums pēc autora gribas un sajūtām rada emocionālu noskaņu mākslas darbā.

„Sakarā ar organisma bioloģiskajām pārmaiņām un pubertātes procesu mainās arī psihe, uzskati, uzvedība, attieksme pret sevi un apkārtējiem cilvēkiem. Pusaudzis negrib vairs būt bērns, vēlas drīzāk kļūt par pieaugušu un neatkarīgu cilvēku un tāpēc slimīgi reaģē, ja pret viņu izturas tāpat kā pirms vairākiem gadiem” (5., 10.). Visi šie faktori jāņem vērā, veidojot un vadot stundas pusaudžiem. Daļai skolēnu pusaudžu gados ir parādījusies negatīva attieksme pret vizuālo mākslu kā priekšmetu skolā. Tā šķiet tāda bērnišķīga „ķēpāšanās”, jo skolēni ir apguvuši pamatiemaņas vizuālajā mākslā un viņiem šķiet, ka tālāk vairs nav kur attīstīties. Vizuālās mākslas stundās pusaudžiem jāpiedāvā sarežģītāki uzdevumi (ja uzdevumi būs pārāk vienkārši, pusaudžiem tie paliks vienaldzīgi, turklāt šķitīs, ka nenovērtē viņu attīstības līmeni). Tēma ”Emocijas mākslas darbā” pusaudžiem varētu būt kas jauns, sarežģītāks, jo šīs tēmas uzdevumi saistās ne tikai ar praktisko darbu, tam paralēli ir arī jādoma un jājūt, jāanalizē. Tas atklāj pusaudžiem jaunu mākslas darbu radīšanas līmeni, kur nepietiek vairs tikai ar gleznošanu, zīmēšanu, veidošanu, bet ir arī jājūt, darbā jāpauž sava personīgā attieksme. Pusaudža gados skolēniem ir ļoti svarīgi par visu veidot savu viedokli un just iespēju to arī paust. Tas ir veids, kā pusaudži veido savu identitāti. Uzdevumu kopas „Mākslas darba emocionālā noskaņa” ietvaros skolēniem ir iespēja paust savas domas, tas ir pat ļoti svarīgi. Skolēni netiek ierobežoti viena „pareizā” viedokļa izveidē, nozīmīgi, lai katrs pauž tieši to, ko jūt, pat tad, ja viedoklis ir negatīvs.

„Emocionālā domāšana ir ļoti svarīga, jo attīsta šādas spējas un iemaņas:

- spēju apzināti atklāt savu jūtu pasauli, to attīstīt un izkopt;
- bagātināt domāšanu, to emocionāli piesātinot.

Emocionālā domāšana bagātina cilvēka jūtu pasauli, bet bagātā jūtu pasaule apkārtējo pasauli padara krāsainu un iedvesmojošu visiem” (8., 57.). Ar emocionālu mākslas darbu radīšanu skolēnos tiek attīstīta arī emocionālā domāšana, jo skolēns paralēli radīšanas procesam domā, jūt, interpretē.

Pusaudzis spēj palikt vienaldzīgs pret nopietnām lietām, turpretī niecīgs fakts var viņā izsaukt spēcīgu pārdzīvojumu. Spēcīgākas emocijas noteikti izraisa personīgie pusaudža pārdzīvojumi (kaut arī tie var nebūt būtiski), nevis citu cilvēku pārdzīvojumi. Šis faktors jāņem

vērā, veidojot uzdevumu kopu par emocionālo noskaņu mākslas darbos. Skolēniem var nešķīst tik svarīgi, ko vēlējies teikt mākslinieks ar savu darbu, bet svarīgāk šķīst, kā pats var izpaust savas emocijas, kas šķīst daudzkārt nozīmīgākas. Tāpēc uzdevumu kopā „Mākslas darba emocionālā noskaņa” skolēnam ir iespēja paust arī savas emocijas, šis faktors uzdevumos varētu pusaudžus vairāk ieinteresēt.

Svarīgi, ka pusaudžiem jau ir liela pieredze vizuālās mākslas stundās, tādēļ viņi pārziņ dažādas tehnikas un materiālus. Līdz ar to skolēniem nebūs papildus jāpagūst kāda tehnika, viņi varēs pievērsties tieši emocijām.

Radot emocionālu mākslas darbu, svarīgi, lai skolēniem būtu pietiekami daudz laika uzdevumu izpildei, tāpēc, ja skolēns nepabeidz darbu stundas laikā, ir iespēja to darīt mājās, lai spētu izteikt visu, ko skolēns vēlējies paust emocionālajā mākslas darbā.

Emocionālu mākslas darbu radīšanā svarīgi, lai skolēni koncentrētos tieši uz emocijām, tāpēc nebūtu jāvērtē kompozīcija, anatomiskā precizitāte (portretā) u.c.

Jāsecina, ka pusaudžu vecumposms ir problemātisks vizuālās mākslas stundām, jo skolēni tās neuztver pietiekami nopietni. Lai pusaudžos raisītu interesi par vizuālo mākslu, jāpiedāvā sarežģītāki uzdevumi, kas atbilstu pusaudžu attīstības līmenim, lai spētu noturēt viņu uzmanību un nešķīstu pārāk vienkārši. Mākslas darba emocionālās noskaņas pētīšana tādēļ ir piemērots temats pusaudžiem, jo pētot šo tēmu ir ne tikai praktiski jāstrādā, bet paralēli arī jādomā un jājūt. Šāda tēma arī atraisa pusaudžu emocionālo pasauli, kas ir ļoti svarīgi, jo šajā vecumā daudziem skolēniem ir problēmas ar emocijām- to slēpšana, nekontrolēta izpausme, neapzināšana. Emociju izpausme mākslas darbos palīdz skolēniem sakārtot arī savas emocijas. Emocionālu mākslas darbu radīšanā pusaudžiem ir svarīgi paust savas emocijas, jo tās šajā vecumā šķīst īpaši nozīmīgas.

2. Emocijas Edvarda Munka gleznās

2.1 Edvarda Munka gleznu analīze

„Ko mākslinieks domā, jūt mākslas darba radīšanas laikā? Pastāv atšķirīgi skatījumi šajā jomā. Daži uzskata, ka radīšanas akts ir intelekta varoņdarbs, daži- ka tas ir emocionāls piedzīvojums. Gešaltterapijas psihologi uzskata, ka cilvēka organisms darbojas pilnībā: mākslinieciskās izpausmes laikā ir iesaistītas gan emocijas, gan intelekts. Radīšanas laikā mākslinieks manipulē ar elementiem, kamēr nonāk līdz vienotībai un kompozīcijas variantam, kas apmierina gan viņa sirdi, gan prātu. Šī manipulācija notiek radoši un nav rezultāts kādas formulas ievērošanai. Radītais ir unikāls” (16., 91.).

Tādējādi gleznu analīze iespējama neobjektīva, jo tas ir mēģinājums ar prātu izskaidrot to, kas radīts ar emocijām. Tomēr no emocijām iespējams izdarīt secinājumus, apkopot tās, tādā veidā sakārtojot emocijas. Ir iespējams apzināt, kādiem paņēmieniem mākslinieks emocijas paudis visbiežāk- kādas krāsas, līnijas, formas viņam šķitušas piemērotas konkrēto emociju attēlošanai.

Edvarda Munka gleznu reprodukciju analīze kā metode izvēlēta, lai izpētītu vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus, ar kuriem tiek radīta emocionālā noskaņa šī gleznotāja darbos. Šāda izpēte palīdzēs izdalīt, kuri vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi būtu jāakcentē uzdevumu kopā pedagoģiskajā izmēģinājuma darbībā.

Gleznu reprodukcijas analizētas pēc vairākiem punktiem, kuri diplomdarba autorei šķituši nozīmīgi gleznas emocionālās noskaņas izpratnē.

- Gleznas sižets- īsumā tiek aprakstīts, kāds ir darba sižets- darbojošies tēli, un kādā veidā sižets ietekmē emocionālo noskaņu gleznā
- Emocijas- tiek aprakstīts, kādas emocijas glezna izraisa
- Krāsa- tiek pētīts kā krāsa ietekmē gleznas emocionālo noskaņu
- Forma- tiek pētīts kā forma ietekmē gleznas emocionālo noskaņu
- Līnija- tiek pētīts kā līnija ietekmē gleznas emocionālo noskaņu
- Kompozīcija- tiek pētīts kā kompozīcija ietekmē gleznas emocionālo noskaņu

Gleznu analīzē pausts gan diplomdarba autores, gan E. Munka biogrāfijas pētnieku viedoklis.

2.1.1. Kliedziens (The Scream)

1893; tempera; 83,5x66 cm; Munka muzejs; Oslo

1. attēls (29.)

Gleznas sižets- cilvēks (Munks?) priekšplānā izkiedz šausmu kliedzienu. Tēls atrodas uz tilta, blakus plūst upe, uz tā paša tilta aizmugurē palikuši divi citi tēli, iespējams priekšplāna cilvēka pastaigas biedri.

Munka biogrāfijas pētnieks Deivids Lošaks (*David Loshak*) uzskata, ka šī glezna ir autobiogrāfiska- atspoguļo Munka paša pieredzi. Varētu piekrist, ka glezna attēlo brīdi, kad prāts atrodas anormālā stāvoklī, jo gleznā nekas nav stabils, viss ir kustībā, plūstoš- tas rada neskaidrību, neomulīgumu (18., 20.).

Emocijas- viļņojošās līnijas gleznā rada satraukumu un šaubas, tās liek justies nedroši un nestabili. Šķiet, ka cilvēka kliedziena skaņas ir izraisījušas viļņus ainavā, daba rāda skaņas izplatību un kustību. Rodas jautājums- kāpēc cilvēks kliedz? Deivida Lošaka sniegtais skaidrojums par kliedzienu kā agonijas izpausmi pirms vājprāta lēkmes šķiet ticams. Tēli aizmugures plānā ir vērotāji, bet diez vai kliedziena izraisītāji.

„Eksistenciālas trauksmes un izmisuma noskaņa izdzīvota E. Munka populārākajā darbā *Kliedziens*, kurā sakāpināto pārdzīvojuma spriegumu rada gan trauslā jauneklā miroņgalvai līdzīgie sejas vaibsti un izbaiļu mīmika, gan apkārtējās dabas krāsas un izteiksmīgā kompozīcija; šķiet, ka zilmelnie fjordi un asinssārtās debesis viscaur pastiprina dramatisko noskaņu” (25.).

Krāsa- gleznas toņi ir silti, sapludinoši. Sarkanie toņi ir kā saulrieta krāsa, tā ataino gleznas laiku, rada arī noskaņu- lēns, mierīgs vakars, kurā atskan šis kļiedziens. Zilie toņi attēlo ūdeni un tā viļņošanās kļiedzienu izraisītās skaņas dēļ.

Forma- visas formas gleznā ir maigas, nekonkrētas, arī viļņojošas. Tas pastiprina nestabilitāti, nedrošību gleznā.

Līnija- Deivids Lošaks izpētījis- tā kā prāts kļiedzienu brīdī esot atradies anormālā stāvoklī, tad *Kļiedzienam* ir izvēlēts īpašs līniju stils- jūgendstila līnijas. Tās patiešām atgādina jūgendstilu- vituozas, plūstošas, maigas. Līnijas ir viļņojošas, nestabilas- tādējādi ilustrējot prāta stāvokli. Tās vietām savienojas vienotā veselumā. „Šeit, sevis paša slimīgā eksperimentā, viņš tām ir ļāvis plūst un izkropļot aizmugures plāna figūras” (18., 20.).

Kompozīcija- gleznas centrālais tēls ir kļiedzošais cilvēks, tas pienācis ļoti tuvu skatītājam, tādējādi kļiedzienu padarot vēl biedējošāku. Fonā redzamā daba un tēli ir kļiedzienu ietekmēti, kļiedziens ir pārņēmis un ietekmējis arī tos, padarot neskaidrus un izplūdušus šos tēlus.

Edvards Munks pats par šo glezno teicis- „Tikai trakais to varētu uzgleznot”. Munkam, protams, bija bail no vājprāta, no kā cieta viņa māsa Laura. Deivids Lošaks uzskata, ka žogs ir tas elements, kas pasargā cilvēku gleznā no pilnīga vājprāta- kas parādās viļņojošajās dabas kustībās (18.,14.).

2.1.2 Bailes (The Fear)

1894; eļļa; 93.5x72.5 cm; Munka muzejs; Oslo

2. attēls (29.)

Gleznas sižets- priekšplānā redzamas trīs cilvēku sejas, lielām acīm, aiz viņiem plešas cilvēku bariņš ar nekonkrētākiem sejas vaibstiem. Var nojaust, ka cilvēki stāv uz tilta, jo daļēji redzamas margas, aiz kurām kopīgi viļņojas debess un ūdens, līdzīgi kā *Kliedziēnā*. Šo darbu varētu uztvert kā *Kliedziēna* turpinājumu.

Emocijas- Bailes no *Kliedziēna*, kur tās bija tikai vienam tēlam, ir pletušās plašumā un nu jau pārņēmušas cilvēku masu.

Krāsa- baiļu sajūtu pastiprina cilvēku iezālganās sejas, tās izskatās neveselas un biedē vēl vairāk. Visas cilvēku masas ietērps ir tumšs, kas vieno viņus bailēs un padara tās vēl biedējošākas. Sarkanos toņus debesīs, kas attēlo saulrieta krāsas, skatītājs varētu saistīt ar asinīm, kas biedē ne mazāk.

Forma- izplūdušās, neskaidrās formas darbā rada nedrošību. Cilvēki platās, apaļās acis pastiprina baiļu iespaidu.

Līnija- fonā debesis un ūdens ir saplūdušas vienotās vijīgās līnijas (jūgendstila ietekme), kas rada kustību un šī kustība palielina nedrošības sajūtu gleznā, šķiet, ka arī daba baidās.

Kompozīcija- baiļu sajūta tiek radīta arī skatītājam, jo cilvēki no gleznas it kā „nāk ārā, iet virsū skatītājam”.

2.1.3 Slimais bērns (The Sick Child)

1885-86; eļļa; 119.5x118.5 cm; Nacionālā Galerija; Oslo

3. attēls (29.)

Gleznas sižets- gultā guļ slima meitenīte (uz nāves gultas), blakus viņas gultai noslīgusi sieviete ar bēdās nokārtu galvu.

„Glezna attēlo Munka māsas Sofijas nāvējošo slimību un ciešanu pilno tanti Karenu. Kad tā tika izstādīta 1886. gadā, lielākās skatītāju daļas izsmiets un nicināts, Munks to nosauca par *Studiju*. Viņš pats šaubījās, vai tā ataino viņa sākotnējo vīziju” (18., 24.).

Elizabete Ingla (*Elisabeth Ingles*) savā grāmatā par Edvardu Munku raksta, ka šai gleznai ir bijuši seši posmi, stadijas, tapušas ar apmēram 10 gadu pārtraukumiem. (17., 7.). To apstiprina arī Deivids Lošaks:”Munks atkārtoti strādāja pie šīs gleznas, nelikdams tai mieru ar pārkrāsošanu, pilinot krāsu (vēlāk atkal izdzēšot), skrāpēšanu un iedobšanu, dodot gleznai dažādu virsmu. Rezultātā glezna tagad tiek skatīta caur it kā blīvu dūmaku, kas veido attālu, spocīgu attēlu” (18., 24.).

Emocijas- „Milzīgajā gandrīz četras pēdas lielajā laukumā (120 cm), Edvards Munks ir centies viscaur izpaust, ko tik spēcīgu viņš juta māsas nāves laikā” (17., 7.).

Gleznā parādās divas skumjas emocijas- meitenīte nāvi ir pieņēmusi un lūkojas tai pretim ar zināmu mieru, tikmēr sieviete ir dziļās bēdās un izmisumā. Tomēr abas apzinās, ka cerību vairs nav. Glezna rada ārkārtīgi smagu, drūmu noskaņu.

„Savas slimības laikā Sofija atkārtoti lūdza palīdzību- sāpju atvieglošanu, bet ne Edvards, ne viņa tēvs ārsts nespēja to nodrošināt. Šī nespēja transformējās vainas sajūtā, ka viņš ir izdzīvojis, bet māsa- nē. Munka mēģinājumi iejusties māsas vietā gleznā bija lemti neveiksmei, tāpat kā dzīvē.

Viņa vainas sajūta straumēm gāžas pār gleznu, kas ir gandrīz vai mokpilna. Ar daudznozīmīgajām gleznas kārtām un mākslinieka dvēseles izteikšanos, šo gleznu var saukt par vienu no pirmajiem ekspresionisma gleznojumiem” (17., 7.). Diplomdarba autore gan uzskata, ka Munkam ir izdevies diezgan labi izprast māsas izjūtas, jo, lūkojoties uz gleznu, pilnībā var sajūst bezcerību un sāpes.

Deivids Lošaks pētījis sievietes un meitenītes savienotās rokas, kas ir novietotas gandrīz pašā gleznas centrā, tādējādi uzsverot šī žesta nozīmību. Pēc Deivida Lošaka domām šis žests attēlo mīlestību, kas vieno abas personas. „Šīm rokām nav atsevišķas identitātes, tās saplūst vienā miesas krāsas masā, tādējādi cietēja un bēdu nomāktā kļūst viens vesels. Sieviete ir noliekusi savu galvu leļup, tā attēlojot bēdu dziļumu, tikmēr slimā meitenīte pāri viņai ar ilgām lūkojas uz logu” (18., 24.).

Krāsa- gleznas krāsu toņi pastiprina drūmo noskaņu. Tumši zila, gandrīz jau melna kleita apliecina tantes bēdas, daļēji pat jau sagatavo bērēm. Tumši zaļie toņi daudzviet gleznā rada „smaguma” sajūtu, ļoti nomācoši. Meitenītes bālā seja daļēji saplūst ar gultas galvgali, kas varētu liecināt par daļēju viņas izzušanu no reālās pasaules. Interessants šķiet baltais laukums gleznas labajā pusē. Tie ir aizkari, kas plīvo, bet simboliski šķiet kā daļa no nāves, kas jau ienākusi istabā. „Meitenes bālā seja un ugunīgi sarkanie mati pret balto spilvenu, gleznoti ar neapvaldītiem, vētraiņiem triepieniem, rada drudzainu slimības atmosfēru. Meitenes sejas izteiksme izsaka garīgu eksaltāciju, jo viņa griežas pie nāves” (18., 24.).

Forma- līdz ar triepienu, gleznā attēlotās formas parādās nekonkrētākas, neskaidrākas. Daudzās gleznas virsmas apstrādes ir veidojušas to intensīvu, daudzslāņainu, tas liek justies nestabili, rada daudz niansas, ko pēfīt. Šie daudzie triepieni atgādina asaras.

Līnija- gleznā ir daudz līniju, ko izveidojis triepiens. Tās ir nekonkrētas, saraustītas. Gleznas virsma ir daudz piedzīvojusi- krāsota, skrāpēta, grebta. Īpatnējā kārtā tas sasauca ar darba galveno varoņu daudz pārdzīvoto, līdz brīdim, kas attēlots gleznā.

Kompozīcija- gleznas centrālajā daļā ir divas rokas, kas savienotās kopīgās bēdās. Tas ir viens no svarīgākajiem fragmentiem darbā. Kaut arī gleznā ir maz tēlu un preikšmētu, tā šķiet pieblīvēta, jo gleznota diezgan tuvplānā. Piepildītā, pieblīvētā kompozīcija pastiprina „smaguma” sajūtu, ko rada bēdas.

2.1.4 Deja krastā (Dance on the Shore)

1900-02; eļļa; 99x96 cm; Nacionālā galerija, Prāga

4. attēls (30.)

Gleznas sižets- gleznā attēlotas dejojošas meitenes jūras krastā, netālu no meitenēm ir divas sievietes, kas šo deju vēro, bet malā saliekusies sēž sieviete sarkanā tērpā. Darba apakšējā stūrī ir dīvains radījums, kas atgādina skrienošu kaķi. Pārsteidz gaišais laukums upes krastā.

Emocijas- vērojot tikai dejojošās meitenes šķiet, ka glezna ir jautras noskaņas pilna, tomēr vairāki tēli to maina. Sievietes tumšajos tērpos, bēdu nomāktā sieviete stūrī padara šo gleznu drūmāku, mistiskāku. Arī baltais radījums gleznas apakšējā malā liek prātot par ko nelāgu, kas varētu notikt. Kopumā glezna ir dinamiska, šo sajūtu rada gan meiteņu deja, gan jūras ūdens viļņošanās.

Dievids Lošaks šo gleznu skaidro diezgan savdabīgā veidā- piedēvē tai seksuālus zemtekstus. Saulrieta atspulgs, kas tuvojas krastam mazos vilnīšos, pēc Deivida Lošaka domām ir kā debess sēkla, kas tuvojas krastam. Krasts savukārt apzīmē sievišķību. Tātad būtībā gleznā notiek sievišķā un vīrišķā saplūšana. Arī sieviešu tēlus gleznā Lošaks saista ar seksualitāti: „Viena ir nevainīga blondīne baltā kleitā, otra- sarkanmataina dzeltenā tērpta sieviete, kura cenšas ievilkt savu negribīgo partneri saules ierobežotajā laukumā. Starp koka diviem galvenajiem zariem pavīd divas vecākas sievietes, iespējams dejojāņu mātes. Pa labi sieviete koši sarkanā tērpā ļaujas bēdām, izsakot atskaņas no seksuāla apmierinājuma vai sabrukuma” (18., 69.). Lošaks pieļauj varbūtību, ka dejojošās meitenes ir homoseksuālas. Arī diplomdarba autorei šāds skaidrojums šķiet ticams, ņemot vērā E. Munka bailes no sievietēm un viņu spēka, kas var tikt vērstas pret viņu kā vīrieti. Munks iespējams centies izprast šo sieviešu jautrību, kas viņam šķitusi nelogiska bez vīrieša klātbūtnes, tādēļ vienīgais skaidrojums tai ir homoseksualitāte.

Krāsa- darbā valda tumšas, drūmas krāsas. Tās atspoguļo laiku- vakaru, gan arī liek sajūst gleznas misticismu. Sieviešu tumšie tērpi rada asociācijas ar skumjām, nāvi, savukārt sieviete sarkanā padara intensīvāku sievišķīgo, bet tajā pašā laikā noslēpumaino gleznas atmosfēru.

Baltais laukums krastā sasauca ar dejojošās meitenes gaišo kleitu, pastiprinot sievišķību un nevainību.

Forma- visas formas darbā sasauca ar darba kopējo sievišķīgo noskaņu- tās ir maigas, plūstošas, graciozas.

Līnija- arī līnijas ar savu maigumu pastiprina sievišķīgumu darbā. Līnijas ir arī dinamiskas, pat dejojošas, gluži kā meitenes krastā. Koka lapotnes līnijas ir īpaši izgleznotas, lai rastos graciozitātes iespaids.

Kompozīcija- darbojošās personas gleznā atrodas aizmugures plānā, tomēr tuvu centrālajai asij. Vairāk tiek izcelta daba kā vide, kas arī ir sievišķīga. Kā rāmis dejojošajām meitenēm ir koku zari, tie arī norāda uz gaidītajām personām. No gleznas centra ir „izbīdīti” divi mistiski tēli- sieviete sarkanā un dīvainais radījums gleznas apakšējā malā. Šie tēli liek pētīt arī pārējās gleznas daļas, ne tikai centru.

„Nav redzams neviens vīrietis, kurš traucētu šo sieviešu īpašumu, tomēr kā jauna zīme ir dīvainais radījums zem krasta plaisas, kas daļēji ir pārklāts ar tādu kā baltu lapu. Iespējams tas ir vēstnesis par dabas perversijām, ko Munks vēlāk aprakstījis stāstā *Alfa un Omega*, laikā , kad 1909. gadā ārstējās no alkoholisma” (18., 69.). Arī šajā komentārā atspoguļojas Munka neizpratne par sieviešu jautrību bez vīrieša klātbūtnes, Munks to ir uzskatījis par jaunu pazīmi, ko uzskatāmi attēlojis ar dīvaino radījumu lapas gleznas apakšmalā.

2.1.5 Nāve slimnieka istabā (Death in the Sickroom)

1895; eļļa; 150x167.5 cm; Nacionālā galerija, Oslo

5. attēls (29.)

Gleznas sižets- Deivids Lošaks apraksta šo darbu kā Sofijas nāves tēmas turpinājumu, kurā šoreiz attēlotas nevis mirstošās meitenītes pieredze, bet gan ģimenes ciešanas (18., 52.).

„Nāve slimnieka istabā ir visas ģimenes grupas portrets- Munks un viņa divas māsas priekšplānā, viņa brālis, tēvs un tante- aizmugurē. Šie cilvēki ir parādīti tādi, kādi viņi izskatījās gleznas

tapšanas brīdī, nevis Sofijas nāves laikā sešpadsmit gadus agrāk. Dakteris Munks gleznošanas brīdī jau bija miris, bet Munks attēlo tēvu it kā viņš vēl būtu” (17., 33., 35.).

Emocijas- gleznā ļoti nomācoša, smaga noskaņa. Radinieki nav koncentrējušies ap slimo meitenīti, jo skaidrs, ka neko palīdzēt vairs nevar.

Deivids Lošaks apraksta gleznu: „Bērn sēž diognāli ar mugurpusi pret visu ģimeni un ir redzama tikai viņas lūgšanās esošajam tēvam, meitene ir jau promesoša no savas ģimenes. Tas, ko skatītājs redz no viņas ir daļēji caurspīdīgs, lai parādītu, ka viņa jau ir sākusi dematerializēties. Katrs no cietējiem reaģē savādāk un starp viņiem nav nekāda sakara, saskaroties ar nāves vientulību, viņi ir katrs par sevi. Jaunākā māsa Laura pašā priekšplānā ir otra vienīgā sēdošā figūra, profilā ļaujoties ciešanu pilnai meditācijai. Iespējams viņas pozas sasaukšanās ar māsu norāda, ka arī viņa agrā jaunībā bija nolemta ciešanām no nedziedināmas slimības, taču garīgas nevis fiziskas. Otra iespēja- visa aina aiz Lauras attēlo viņas izkropļotās atmiņas par briesmīgo notikumu” (18., 52). Ļoti iespējams, ka māsas nāve bija viens no iemesliem, kas veicināja Lauras garīgās slimības attīstību, Sofijas nāve spēcīgi iespaidoja visu ģimeni, arī Edvardu Munku, protams.

Krāsa- visiem radiniekiem ir vienas krāsas apģērbs, kas norāda uz viņiem kā ģimeni un apvieno viņu ciešanas. Pelēkā- kā bezcerības simbols. Priekšplānā sievietes (tante Kārena?) bālā seja ataino daudz pārciesto, šajā sejā arī var vērot slimības pazīmes. Tomēr kopumā toņi istabā ir ļoti mierīgi. Ir iestājies sēru laiks un spēcīgās pirmās emocijas ir pagājušas, palikušas tikai neizmērojamas klusas skumjas.

Forma- visu radinieku galvas noliekas, kas norāda uz dziļajām ciešanām. Deivids Lošaks minējis, ka slimās meitenītes puscauspidīgumus norāda uz viņas aiziešanu no šīs dzīves.

Līnija- visu radinieku figūras apvilktas ar melnām kontūrām. Iespējams tas norāda uz atšķirību no mirstošās meitenītes- radinieki vēl ir reālajā pasaulē. Arī šajā darbā neparādās asas līnijas, jo aktīvās emocijas jau ir izdzīvotas, šobrīd ir tikai milzīgas skumjas un bezcerība.

„Gleznojuma skaidri, plakani laukumi ir ierobežoti ar stīprām kontūrām. Slīpās grīdas līnijas plūst uz dažādiem izzušanas punktiem apmēram uz vienas horizontālas ass, tā izsmejot dabisko perspektīvi. Tas rada gan plakanas, gan plašas istabas efektu” (18., 52.).

Kompozīcija- centrālie tēli gleznā ir radinieki un viņu ciešanas, pati slimā meitenīte ir aizmugures plānā. Pašā centrā atrodas otra māsa Laura, kura savā ziņā ir vienota ar mirstošo māsu, abas sēž krēslos un iespējams Lauras vēlākā garīgā saslimšana attīstās tieši šajā brīdī.

2.1.6 Ģimene uz ceļa (Family on the Road)

1902-03; eļļa; 197x122 cm; Thielska galerija; Stokholma

Gleznas sižets- gleznā attēlotas trīs dažāda vecuma vienas ģimenes sievietes- meita, māte, vecmāmiņa uz ceļa. Meita rokās tur lelli. Aizmugurē redzams ceļa turpinājums ar pakalnu un māju.

Emocijas- glezna ir mirklis, kas apstādināts. Tūlīt, tūlīt ģimene šķirsies- daļa dosies tālāk, bet vecmāmiņa paliks. Tomēr tas tiek uzņemts mierīgi, ar sapratni no abām pusēm. Kopumā glezna ir mierīga, ar nelielu skumju nokrāsu.

Deivids Lošaks eļļu aprakstījis kā laika simbolu- no beigām(pagātnes) uz priekšplānu(tagadni).”Tiek rādītas trīs secīgas ģimenes paaudzes, lelle bērna rokās jau ir kā ceturtā paaudze. Visas priekšplāna sejas ir gatavas doties nākotnē, bet vecmāmiņa ir pagriezusi prom. Viņa nevar vairs progresēt tālāk dzīves ceļā, un tikai meditē ar neskaidru pagātnes attēlu, kas saplūst vienā zīmējumā. Uzkrītošs ir vīriešu trūkums ģimenē, acīmredzot Munks vēlējās radīt sievišķīgumu” (18., 34.).

Krāsa- visām sievietēm ģimenē ir tumšas apģērbs, tomēr tas varētu neliecināt par krāsu simboliku (melns-skumjas), jo sievietes nepārdzīvo, bet gan pieņem likteni. Drīzāk melnā krāsa izmantota, lai nesaraibinātu gleznu. Pārējais gleznā ir gaišos toņos- kā fons.

Forma- sieviešu tumšie tērpi veido arī formu- plaši tumši laukumi. Tie izceļ gleznā svarīgāko ģimeni. Ļoti interesanta un noslēpumaina ir forma ir redzama meitenītei ap galvu. Deivids Lošaks to dēvē par oreolu, kas norāda, ka meitenei un viņas lellei ir dotas Madonnas un viņas bērna lomas (18., 34.). Šī ir Munka darbos līdz šim nesastapta atsauce uz kristietību.

Līnija- dinamiskas līnijas parādās uz ceļa, attēlojot to, kas jau noiets un kas vēl sagaidāms, pastiprinot efektu- „tūlīt viss sakustēsies”.

Kompozīcija- kompozīcijā likts uzsvars uz ģimeni- centrālajiem tēliem. Aizmugures plānā atstāti pakalns un māja. Visam darbam caurvijas ceļš, kas liecina par to, ka šis ir tikai īss mirklis, kurā ģimene apstājusies.

2.1.7 Sarkanais Virdžīnijas vītenaugs (Red Virginia Creeper)

1898-1900; eļļa; 119.5x121 cm; Munka muzejs; Oslo

6. attēls (30.)

Gleznas sižets- gleznas priekšplānā, pašā apksmalā ir vīrietis ar izbiedētu sejas izteiksmi. Aiz viņa redzama māja, kuru klāj sarkani, izplūduši laukumi. Ceļu uz māju ierobežo balts žogs no abām pusēm, pie žoga aug nokaltis koks ar celmu zara vietā.

Elizabete Ingla šo gleznu saista ar citu E. Munka darbu- *Greizsirdība*. Ir vairākas pazīmes, kas tās dara līdzīgas: „„nogrieztā”pusfigūra tumšās drēbēs gleznas priekšplānā, neskaidri sejas vaibsti abiem gleznu galvenajiem varoņiem un asinssarkanais tonis aizmugures plānā” (17., 9.). Laikā, kad Munks gleznoja šogleznu, viņam bija attiecības ar Tullu Larsenu (*Tulla Larsen*), bet viņš baidījās no laulības važām (iespējams viens no iemesliem bija citu vīriešu greizsirdība). Elizabete Ingla uzskata, ka Munka nemierpilnais garastāvoklis tika izpausts gleznā *Sarkanais Virdžīnijas vītenaugs*, kurā sejā priekšplānā bēg no vārdā nenosauktām briesmām, ko glabā māja. Interesantu skaidrojumu nosaukumam un gleznas tēlam atradis D. Lošaks: „Augs, kas apņēmis māju ir virdžīnijas vītenaugs. Tas nav vīnogulājs, bet no tās pašas sugas. Tullas tēvs bija viņa lieltirgotājs” (18., 64.). Tātad Munks attēlojis Tullas ģimeni kā augu, kas aptinies ap māju un nelaiž to vaļā. Māja šajā gadījumā simbolizē laulības saites un auga pieķeršanās tai- Tullas ģimenes vēlme „ievilkt”Munku savā dzimtā.

Emocijas- glezna rada biedējošu noskaņu. Vīrieša sejas izteiksme liek domāt, no kā viņš bēg un kāpēc. Atbilde noteikti saistās ar māju, kura klāta ar sarkaniem laukumiem, kas atgādina asinis. Ainavu vēl biedējošāku padara tukšais koks.

Arī Elizabete Ingla apraksta vīrieša bailes un bēgšanu: „Vīrietis cenšas aizbēgt no gleznas biedējošās vīzijas. Viņa galva, kas beidzas pie gleznas pašas malas(it kā būtu nocirsta), tas vedina uz domām par nāvi, tāpat kā tukšais koks ar celmu zara vietā un asiņainā parazītauga sažņaugtā māja” (17., 9.).

Krāsa- vizizteiktāk krāsa rada emocijas sarkanajā laukumā uz mājas sienas- tonis ir asinssarkans, kas liek domāt par notikušu asinsizliešanu. Pārējie toņi gleznā ir tumši, tas rada biedējošu iespaidu. „Gleznā ir pārpludināta ar sarkano krāsu, kas atsaucas ne tikai uz Tullas matu krāsu, bet arī dusmām (simboliskā krāsu nozīme), ko Munks vērs pret Tullu. Ar sarkanajām acīm uz bailpilno zaļgano seju izskatās, ka vīrietis bēgtu pa vējaino ceļu pie skatītāja- prom no draudiem, ko glabā māja” (17., 9.).

Forma- gleznā neskaidras formas, īpaši tumšās vietas nav skaidri nolasāmas, kas rada mistisku, biedējošu iespaidu. Sarkanie laukumi uz mājas ir izplūduši kā asins traipi.

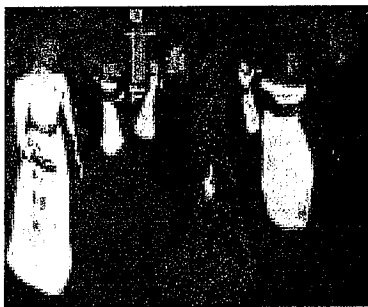
Elizabete Ingla paudusi mājas līdzību ar seju, jo tās centrālais elements atgādina degunu (17., 9.). Iespējams šī seja saistās ar vītenauga radīto asociāciju un attēlo Tullas tēvu.

Līnija- daudzviet darbā ir stīpras, melnas kontūras, kas rada asociāciju ar vītenaugiem, tie izskatās ložņājoši, līdz ar to rada nepatīkamas sajūtas. Deivids Lošaks ceļu nosauc par ložņājošu, tas ir kustīgo līniju dēļ, kas rotā ceļu.

Kompozīcija- kompozīcijā īpatnēja ir vīrieša seja, kas ir tik tuvu gleznas malai un lūkojas uz skatītāju. Tā it kā „ievelk” skatītāju gleznā, uzrunā. Ceļš aiz vīrieša „aizved tālāk gleznā”.

2.1.8 Dzīves deja (The Dance of Life)

1899-1900; eļļa; 125.5x190.5 cm; Nacionālā Galerija; Oslo

7. attēls (29.)

Gleznas sižets- attēloti vairāki dejojoši pāri. Priekšplānā ir pāris, kurš dejo un lūkojas viens uz otru, kreisajā gleznas malā ir sieviete baltā tērpā, labajā- sieviete tumšā tērpā. Aizmugures plānā redzams saulriets, kas atbalsojas jūrā, kā arī vairāki dejojoši cilvēki. Šai gleznai ir iespējamās daudzas variācijas.

„Dzīve nav deja un šī metafora ir pārāk neskaidra, lai saprastu, kas ar to domāts. Gleznā ir trīs sieviešu tēli- pa kreisi- nevainīga sieviete baltā, jūtīga sieviete, kas dejo ar vīrieti, ciešanu pilna sieviete melnā labajā pusē. Visas trīs ir līdzīgas Tullai Larsenai, meitenes, kas dejo aizmugures plānā arī iespējams prezentē viņu. Vīrietis priekšplānā varētu būt Munks” (18., 67.).

„Savā dienasgrāmatā Munks rakstījis: „Es deju ar savu īsto mīlestību- ar atmiņām par viņu. Smaidošā, blondā sieviete vēlas saņemt mīlestības ziedu, bet es viņai to neļaušu. Otrā pusē var redzēt viņu, tērpušos melnā, satrauktu par pāra deju- es esmu „izbrāķējis” viņu”” (29.). **Emocijas-** gleznā var novērot vairākas noskaņas, katram pārim tās ir atšķirīgas. Var redzēt gan izteiktu jautrību, ar noslieci uz pārmērībām, gan dejujošu pāri, kura starpā valda absolūta vienaldzība, acīs-tukšums, sievieti baltā tērpā ar naivumu acīs, gan arī sievieti melnā tērpā, kas ir drūma un ciešanu pilna.

Deivids Lošaks šo gleznu skaidrojis ar to pašu līdzību kā *Ģimene uz ceļa*- gleznas dziļums esot izmantots kā laika skala, no pagātnes aizmugures plānā pārvietojoties uz tagadni priekšplānā. „Lietojot šo principu, gleznas sākotnējais impulss nāk no saules, kuras falliskais gaismas stars šķērso jūru. Tās priekšā tālu pludmalē stāv vientuļa meitene. No viņas pa labi ir vīriešu grupa, kuri sacenšas par meitenes favorīta titulu, šis ir punkts, kurā sākas greizsirdība. Tuvāk skatītājam izvēlētais partneris pieklājīgi deju ar meiteni, šī ir uzmanības parādīšanas fāze. Vēl tuvāk priekšplānam uzmanības parādīšana ir progresējusi jautrībā, glūnīgais vīrietis ir gatavs aizraut, sajūsmināt savu partneri. Viņa seja ir uzkrītoša lugu rakstnieka Gunnara Heiberga (*Gunnar Heiberg*) karikatūra, kurš iepazīstināja Munku ar Tullu Larsenu, un uz kuru Munks bija greizsirdīgs, jo ticēja, ka pirms tam Tullai bijusi dēka ar viņu. Meitenei joprojām ir balta kleita, bet viņas mati kļuvuši tumšāki un sarkanāki. Pāris priekšplānā attēlo pēdējo fāzi- kad dzīves deju ir kļuvusi par nāves deju. Viņu kustības ir kā mēnessdzīgajiem, ievilināti sava likteņa slazdā. Munka pēdas ir ietītas Tullas sarkanā vakartērpa krokās un tā spēcīgās kontūras gandrīz pilnībā ietin viņu. Tagad vairs nav acu kontakta, viņi ir garīgi tālu viens no otra. Viņi attēloti profilā, kā neviena cita figūra gleznā, viņi iemieso pāri, kura radošā dzīve, viņam-māksliniecišķā, viņai-bioloģiskā, ir beigusies. Tulla pa kreisi ilgojas pēc laulības svētlaiques, savukārt Tulla pa labi lūkojas taisni uz to, aptverot mīlestības sekas” (18., 67.). Šāds skaidrojums šķiet ļoti ticams, ja atceramies Munka bailes no laulības saitēm un sievietēm. Munks ir attēlojis dažādās attiecību stadijas, tas liecina par rūpīgu sava un Tullas attiecību scenārija analīzi. Principā šī analīze ir izdevusies diezgan precīza, jo pēc līdzīga scenārija norit daudzas attiecības arī mūsdienās.

Krāsa- krāsai gleznā ir simboliska nozīme, kas visizteiktāk parādās abu malā esošo sieviešu tērpos. Sieviete, kuras baltā tērpa krāsa pastiprina viņas gaišumu, naivumu, nevainību, un sieviete melnā, kuras tērps papildina drūmo sejas izteiksmi un ciešanas, neticību labākai dzīvei. Simboliska ir arī Tullas matu krāsas kļūšana sarkanākai un tumšākai, tas it kā norāda uz viņas „samaitātību”.

Forma- formas nozīme gleznā izteikti parādās saulrieta atspulgā jūrā. Tam ir falliska forma, kas norāda uz visa sākumu dzīves dejā(attiecībās)- iekāre.

Līnija- gleznas priekšplānā dejojošajam vīrietim ir apvilкта kontūra, kas it kā sākas no viņa partneres vakartērpa, vīrietis simboliski ir sievietes varā, kļuvis par daļu no viņas. Munks iespējams vēlējies paust domu par nonākšanu sievietes tīklos.

Interneta mājaslapā ir analizēta līnija gleznā: „Līdzās krāsai atšķirības starp sievietēm Munks norāda arī ar dažādu līniju lietojumu kontūrām. Nenobriedusī, pusaugu meitene pa kreisi ir zīmēta ar jūtīgu, vibrējošu līniju, blīva līnija tinas ap centrā esošo sievieti ar viņas acīmredzamo apetīti uz dzīvi. Kontrastam tumšā tērtā sievietē, kura ir attālinājusies no dzīves dejas, ir iezīmēta ar asu, stīvu līniju” (29.).

Kompozīcija- gleznas pamatā ir kompozīcija, kura attēlo dažādas attiecību fāzes, sākot no aizmugures plāna līdz pat priekšplānam. Priekšplānā ir attiecību beigas(dzīves dejas beigas), kad iestājusies vienaldzība un rutīna, tāpat priekšplānā svarīgas ir abas sievietes, kuras prezentē sākotnējo naivumu un beigu drūmumu, cinisko dzīves realitātes uztveršanu, vilšanos cerībās.

2.1.9 Meitenes uz tilta(Girls on the Pier)

Eļļa; 136x125.5 cm; Nacionālā galerija; Oslo

8. attēls(30.)

Gleznas sižets- trīs meitenes stāv uz tilta un lūkojas atspulgā ūdenī. Ūdenī atspīd milzīgs krūms un māja.

Tēmu par meitenēm uz tilta Munks atkārtojis vairākkārt, dažādās variācijās, varētu pat to saukt par „Tilta”sēriju.

Emocijas- arī šajā gleznā Deivids Lošaks saskata seksuālu zemtekstu: „Kopā ar atspulgu lielais koks iegūst neskaidru fallisku apveidu, tādā veidā it kā dodot mājienu, ka tas ir pubertātes

sākums. Iespējams arī, ka ūdens ir izraudzīts, lai atspoguļotu atmiņas no agras bērnības” (18., 68.). Tilts iespējams simboliski attēlo pāreju no pubertātes uz pieaugušo dzīvi.

Krāsa- meiteņu tērpu krāsas iespējams interpretēt simboliski, kā trīs paaudžu attēlojumu(arī šī tēma Munka darbos atkārtojas). Baltā- nevainība, visjaunākā, jo attēlota bez galvassegas; sarkanā-kaislība, jaunieta, kura uzsākusi seksuālo dzīvi, ar platmali; zaļā- miers, sieviete gados, jo lakatiņš ap galvu.

Forma- formas ziņā nozīmīgs objekts gleznā ir koks (krūms?), kurš attēlo visa sākumu ar savu fallisko apveidu.

Līnija- līnijas, ar kurām attēlots tilts, parāda virzienu- prom no bērnības, rada dinamiku.

Kompozīcija- gleznas centrālie tēli ir trīs meitenes, bet svarīga ir arī vide, kurā viņas attēlotas, tāpēc meitenes ir harmoniski iekļautas kopējā kompozīcijā.

Pētot gleznu var pamanīt pretrunas starp aizmugures plānu un tā atspīdumu ūdenī. Deivids Lošaks uzskata, ka tas norāda uz atmiņu neprecizitāti. Atspīdumā māja pa kreisi ir citādā formā, ar trīs logiem divu vietā un bez skursteņa, savukārt mēness vispār ir pazudis” (18., 68.). Šāds skaidrojums šķiet ticams.

2.1.10 Četras meitenes uz tilta(Four Girls on the Pier)

Elļa, 1905;

9. attēls (30.)

Gleznas sižets- attēlotas četras meitenes uz tilta, no kurām trīs lūkojas ūdens atspūlgā, kamēr viena ir pagriezusī seju pret skatītāju, tikai šajā sejā nav nekādu vaibstu, tā ir tukša.

Emocijas- meitenei baltā tērpā, kuru iespējams interpretēt kā jaunāko no visām, nav sejas vaibstu. To iespējams interpretēt ar viņas jaunību- viņai vēl nav izveidojušās raksturā iezīmes, jo viņa ir pārāk jauna. Tomēr, atšķirībā no pārējām, viņa lūkojas uz priekšu- nākotnē, nevis atspūlgā- bērnībā, viņa ir gatava iet uz priekšu un iegūt „sejas vaibstus”.

Krāsa- gleznā pievienojies ceturtais tēls- meitene zilā tērpā, ar tumšiem matiem(visām pārējām matu krāsas ir ar rudu nokrāsu). Ja zilo krāsu skaidro simboliski, tad šis tēls varētu nozīmēt cerību, sapņu tēlu; iespējams tas attēlo meiteņu nepiepildītos sapņus, kas nāk līdzī no bērnības.

Forma- tāpat kā iepriekšējā šīs gleznas variantā uzkrītošākā forma ir koks, kas arī šeit simbolizē fallu. Raksturīgi Munkam, visas formas gleznā ir maigas, neskaidras, kas rada mistiskumu, liek pētīt gleznu un meklēt šī mistiskuma noslēpumu.

Līnija- arī šajā darbā līnijas attēlo virzienu uz nākotni- pa tiltu uz priekšu.

Kompozīcija- kompozīcijā interesanti pētīt atspulga neatbilstību reālajai ainavai, kas, tāpat ā iepriekšējā gleznā, varētu simbolizēt neskaidrās bērnības atmiņas. Tomēr kompozīcija ir ļoti pamatā identiska pirmajam šīs sērijas variantam.

2.1.11 Uz tilta (On the Bridge)

1903; eļļa

Gleznas sižets- šis ir trešais darbs no „Tilta” sērijas, kaut arī pēc hronoloģijas otrais. Sižets ir attīstījies- meitenes uz tilta nu jau ir piecu sieviešu bariņš, savukārt labajā pusē pār tilta margām noliekušās trīs sievietes melnos tērpos. Aizmugures plānā vēl joprojām attēlotas vairākas ēkas, savukārt fallisko apveidu ieņemošais koks vairs nav tik izteiksmīgs un ir atbīdīts dziļāk aizmugures plānā.

Emocijas- meitenes, kas iepriekš lūkojās pār tilta margām ir izaugušas, nu viņās atrodas tilta(simboliski-dzīves?) vidū. Tomēr tikai viena no sievietēm lūkojas uz skatītāju, pārējās ir sastājušās bariņā un sarunājās, profilā pret skatītāju. Šķiet, sieviete, kura lūkojas uz skatītāju, varētu būt tā pati meitene, kas iepriekšējā gleznas variantā arī bija vērsta pret skatītāju, tikai tagad viņai ir parādījušies sejas vaibsti- parādījušās rakstura iezīmes, kuras atīstījušās dzīves pieredzes rezultātā. Viņas uz priekšu vērtais skatiens atkal varētu nozīmēt gatavību doties tālāk pa dzīves ceļu, kamēr pārējās sievietes ir iestigušas ikdienā, ērtajā un stabilajā vecumā un apstākļos, nevēloties ko mainīt. Trīs sievietes, kas noliekušās pār margām pretējā, ne vairs bērnības pusē, lūkojas uz nāvi kā drūmo nākotni.

Krāsa- sievietes ir tērptas gaišas krāsas tērpos, izņemot vienu, kurai vēl joprojām ir sarkanā kleita. Šī sieviete, liekas vienīgā nav zaudējusi savu kaislību, kamēr pārējās ir harmonijā ar dzīvi. Zīmīgi, ka sarkanais tērps pieskaras sievietes, kura lūkojas uz skatītāju, kleitai. Tātad arī viņā ir kaislības dzirksts, tomēr tā ir konkrētāka kā sievietei sarkanajā tērpā, vērsta uz nākotni un dzīves

alkām. Sievietēm, kas atbalstījušās pret tilta margām, tumšie tērpi pastiprina nāves vīzijas, uz kurām viņas lūkojas ūdens atspulgā.

Forma- tumšie tērpi sievietēm tilta malā ir saplūduši vienā masā, kas pastiprina drūmo iespaidu. Arī sieviešu bariņam tilta vidū tērpi vietām savienojas, tas varētu norādīt uz viņu vienotību un līdzīgo dzīves gaitu.

Līnija- iepriekšējās gleznās izteiksmīgās tilta līnijas vairs nav vērojamas, jo dzīves ritms ir kļuvis mierīgāks, un šīm nobriedušajām sievietēm tilta vidū vairs nav kur tik ļoti steigties.

Kompozīcija- Bērnības atmiņas- atspulgs ūdenī, ir atbīdītas tālāk, jo vairs nav tik spilgtas šo sieviešu prātos. Šoreiz sievietes ir attēlotas pašā tilta vidū, nevērojot bērnību, tas periods ir izdzīvots, viņas ir nostājušās dzīves ceļa vidū. Tilta otrā malā kā atgādinājums par nākotni ir trīs sieviešu tēli, kas simbolizē nāvi.

2.1.12 Melanholija (Laura); Melancholy (Laura)

1899; eļļa; 134.5x160 cm;

10.attēls (30.)

Gleznas sižets- sieviete, kas spriežot pēc gleznas nosaukuma, ir Laura- Edvarda Munka māsa, kurai bija psihiska slimība, sēž pie galda sarkanā istabā. Uz galda atrodas puķupods, no kura pa visu galdu izplatās sarkanas līnijas, kas atgādina auga saknes.

Emocijas- sievietes skatiens ir tukšs, viņa skatās uz neko, kas norāda uz viņas garīgo slimību. Ārā, aiz loga ir redzama gaiša ainava, kas atgādina milzīgu gaišu ezeru, aiz kura plešas kalni. Tas varētu norādīt uz Lauras domām, to, kas notiek viņas galvā, kad viņa šādi sēž.

Krāsa- gleznas sarkanie toņi ir diezgan uzkrītoši, tie parādās visā gleznā, lielā daudzumā. Tas iespējams ataino uzmācīgās vājprāta domas māsas galvā. Šķiet Munks centies attēlot māsas galvā notiekošo.

Forma- visas formas darbā ir plūstošas, gleznotas maigi; šķiet, arī Lauras prāts tāds varētu būt- plūstošs, neskaidrs.

Līnija- izteiksmīgas ir līnijas, kas nāk no puķupoda uz galda. Tās diezgan biedējoši pārņem visu galdu. Šīs līnijas spilgti ataino Lauras slimības izplatīšanos, kā tā pārņem visu viņas prātu.

Kompozīcija- Laura sēž pie galda, istabas stūrī, vienā sienas daļā ir logs, aiz kura iespējams atainotas viņas slimīgās domas, otrā sienas daļā ir logam līdzīgas līnijas, bet aiz tām ir tikai siena. Tas varētu simboliski norādīt uz „saprātīgo pasauli”, kura Laurai jau ir slēgta.

2.1.13 Aci pret aci (Eye to Eye)

1894; eļļa; 136x110 cm;

11. attēls (29.)

Gleznas sižets- divi cilvēki, vīrietis un sieviete, gleznas priekšplānā lūkojas viens uz otru. Starp viņiem ir koks, kura lapotne plešas pār viņu galvām. Aizmugures plānā, aiz koka lapotnes ir sarkana mājiņa.

Emocijas- glezna šķiet drūma, jo mīļtāju acis ir tukšas. Viņiem nav mutes, kas iespējams norāda uz saprašanos bez vārdiem, tomēr spriežot pēc gleznas noskaņas, tas drīzāk varētu norādīt uz to, ka viņiem vairs nav par ko runāt. Iespējams šī glezna atkal attēlo Munka bailes no laulības ar Tullu. Māja aizmugures plānā iespējams simbolizē laulības. Savukārt koks starp viņiem ir strīdīgais laulību jautājums, kas viņus atšķir.

Interneta mājaslapā iespējams atrast citu- pretēju skaidrojumu šai gleznai: „Figūras ir atdalītas koka stumbru- simbolu viņu fiziskajai un emocionālajai distancei. Vīrietis ir ļoti iemīļējis sievietē, iekļāvis viņu gaišā laukumā(kā pacēlis augstāk par sevi), kamēr pats ir nobālējis pretstatā. Laukumi mutes vietā abām figūrām ir perfekts attēlojums tam, kā viņi saprotas bez vārdiem” (29.). Tomēr, pārzinot E. Munka daiļradi, šāds skaidrojums īsti neatbilst raksturīgākajām mākslinieka darbu pazīmēm, piemēram, populārākajiem sižetiem- sūpēm un ciešanām. Turklāt jāņem vērā, ka Edvards Munka tiek uzskatīts par vienu no ekspresionisma aizsācējiem, un ekspresionisma darbu tēmas saistās ar ciešanām, ne – iemīļējušos cilvēku attēlojumu.

Krāsa- glezna ir tumšos toņos gleznota, tāpēc jūtama drūma noskaņa. Cilvēkus priekšplānā (Munku un Tullu) no aizmugures plāna norobežo tumšs laukums, kas varētu simbolizēt viņu grūto attiecību situāciju, savukārt aizmugures plāns ap māju ir gaišāks, kā iespējamā laulības laime (Tullas skatījumā, jo ap viņu tumšais laukums ir mazāk izteikts). Tam, ka sieviete priekšplānā ir Tulla, pamatojums rodams arī matu krāsā- viņa bija rudmate. Munka seja attēlota bāla, kā bailēs no laulības.

Forma- izteiktākais formas ziņa ir laukums ap mīlētājiem, kas apzīmē drūmo situāciju.

Līnija- līnijas šajā gleznā parādās Munka triepienā- dzīvīgajos Tullas matos, piemēram.

Kompozīcija- gleznas kompozīcija izceļ priekšplāna mīlētājus un koku, kas iespējams simbolizē viņu strīdu par laulības jautājumu.

2.1.14 Vampīrs (The Vampire)

1893; eļļa; 91x109 cm; Munka muzejs; Oslo

12. attēls (30.)

Gleznas sižets- gleznas oriģinālnosaukums nav „Vampīrs”, tā to nosauca kāds mākslas kritiķis. Gleznā attēlota sieviete, kura noliekusies pār vīrieti un izskatās, ka kāri sūc viņa asinis.

Emocijas- glezna ir mistiska un biedējoša, šo sajūtu rada gan sižets, gan tumšie krāsu toņi.

„Gleznā ir nepiedienīga, uzburot plēsīgas attiecības. Gleznā potretē divus cilvēkus sarežģītā un ciešanu pilnā mīlestībā, aizskarot viens otru neskaitāmas reizes. Vīrietis slīgst sievietes klēpī, kamēr viņa jūt nepārvaramu vēlēšanos pieglausties, pieķerties viņam, kāri uztverot viņu mīlestību. bet vienlaikus sieviete ir arī sāpināta un vīlusies. Tādējādi viņu izmisums, bezcerība un sāpes ieilgst. Munks atklāj šo mīlestības pieredzi, ko daži no mums diemžēl ir piedzīvojuši” (29.).

Krāsa- gleznas tēli ir iefīti tumsā, sievietes sarkanie mati un baltā miesa pastiprina viņas kā vampīra tēlu. Sarkano matu krāsu atkal iespējams saistīt ar Tullu.

Forma- gleznas fons ir neskaidri krāsu laukumi, kas rada tādu sajūtu kā ellē, miglaini un izplūduši.

Līnija- izteiksmīgi ir sievietes-vampīra sarkanie mati, kas līnijās krīt pār viņas partneri, tie it kā apņem partneri, tā norādot, ka viņš ir sievietes varā.

Kompozīcija- centrālie un arī vienīgie tēli gleznā ir sieviete un vīrietis, kas arī novietoti gleznas centrā.

2.2 Secinājumi

Pēc E. Munka gleznu reprodukciju analīzes var izdarīt vairākus secinājumus. Autore tos apkopojusi sadaļās- gleznas sižets, krāsa, forma, līnija, kompozīcija.

Gleznu sižeti- Edvarda Munka darbu tēmas sakņojas viņa bērnības pieredzē. Viņa ģimene piedzīvojusi daudz ciešanu- slimības, nāve. Munks ar šīm sāpju izjūtām cīnījies visu mūžu un attēlojis tās gleznās- *Slimais Bērns, Nāve slimnieka istabā, Melanholija* un citas. Arī vēlākā dzīves pieredze atklājas E. Munka gleznojumos, it īpaši attiecības ar Tullu Larsenu- sievieti, kas izraisījusi Munkā ļoti pretrunīgas jūtas- no mīlestības līdz naidam. Šīs emocijas atspoguļojas darbos ar seksuālu ievirzi- *Deja krastā, Dzīves deja, Sarkanais Virdzīnijas vītenaugs, Greizsirdība*. Tullas tēls parādās rudmataino sieviešu figūrās (Tulla bija rudmate). Gleznā *Vampīrs* sieviete ir attēlota kā iznīcinātāja, pāridarītāja; rezultātā – asinssūcēja.

Edvardu Munku aizrāvusi arī tēma par sievietēm trīs paaudzēs. Viņu interesējis, kā sieviete no bērna, pusaudzes kļūst nobriedusi..arī kāpēc sieviete kļūst par vīrieša iznīcinātāju. Šķiet, Munks ir mēģinājis izprast Tullas raksturu un daudz analizējis to. Sievietes laika gaitā parādās daudzos darbos- *Ģimene uz ceļa, Tiltu sērijā(Meitenes uz tilta, Četras meitenes uz tilta, Uz tilta)*.

Munka gleznojumos ir daudz simbolikas. To var atrast gan tēlos, kas saistās ar reālām personām; gan formās, kas neskaidri atspoguļo, piemēram, fallisko apveidu; gan krāsās, kam daudzviet ir izmantota to simboliskā nozīme.

Līdz ar to var secināt- E. Munka darbos sižets emocionālās noskaņas radīšanai ir ļoti svarīgs. Gleznotājs darbu sižetiem izmantojis savas dzīves svarīgos un sāpīgos brīžus. Skolēniem uzdevumu kopas ietvaros tiks skaidrots, ka sižets ietekmē gleznas emocionālo noskaņu, tomēr plašāk pētīts tas netiks, jo 7. klases skolēniem šis aspekts jau ir zināms(vērtējot pēc iepriekšējās pieredzes).

Krāsa- īpaša nozīme Munka gleznās ir krāsai. Sarkanā parādās bieži- gan asociācijās ar Tullu, gan lai attēlotu kaislību, naidu, citas spēcīgas emocijas. Baltais parādās kā nevainības simbols, tomēr tajā pašā laikā arī biedējoša(piemēram, neskaidro apveidu figūra gleznas *Deja krastā* apakšējā daļā). Munka gleznu analīzi atvieglo krāsu simboliskās nozīmes pārzināšana, tomēr pārāk aizrauties ar to nevajadzētu, jo tām ir iespējamās dažādas interpretācijas un krāsa gleznā ir jāskata kopainā.

Krāsa ir ļoti nozīmīgs elements emocionālās noskaņas attēlošanai gan E. Munka, gan citu gleznotāju darbos. Līdz ar to tā izvēlēta arī uzdevumu kopai „Mākslas darba emocionālā

noskaņa”, kā viens no vizuālās mākslas elementiem, kas palīdz radīt emocionālo noskaņu mākslas darbā.

Forma- Munka triepiens daudzas formas gleznās padara neskaidras, kas rada papildus noslēpumainību. Arī formu izvēlē parādās simbolika, visizteiktākā tā ir fallisko apveidu izmantošanā- koku stumbros, saulrieta atspulgā ūdenī. Īpatnēji, ka šis simbols parādās tieši atspulgos, kas iespējams norāda uz seksuālo tieksmju pieredzi visa pamatā- cilvēka dzīvi bieži vien virza tieši šīs emocijas, pašam to bieži neapzinoties(atspulgs kā zemapziņa).

Formai ir nozīme E. Munka darbos emocionālās noskaņas radīšanai, tomēr ne katrā darbā tā parādās izteikti, turklāt- formas bieži saistās ar seksualitāti, kas pusaudžu vecumposma skolēnus varētu mulsināt. Tādēļ šis vizuālās mākslas elements netiek izvēlēts kā atbilstošs uzdevumu kopai „Mākslas darba emocionālā noskaņa”.

Līnija- triepiens Edvarda Munka darbos atspoguļo arī līniju un tās nozīmi mākslas darba emocionālās noskaņas veidošanā. Līnija atkarībā no sava rakstura (virziena, garuma, formas) spēj attēlot gan kustību, gan bailes(viļņojošās līnijas gleznā *Kliedziens*), mieru, pakļautību(piemēram, gleznā *Dzīves deja*, kur kontūrlīnijas ap Munka pēdām, kas ir tādas pašas kā Tullas vakartērps, norāda uz pakļaušanos) un citas emocijas.

Uzdevumu kopas uzdevumos skolēniem paredzēts uzdevums, lai izprastu, cik dažāda var būt līnija, un kā šī dažādība ietekmē mākslas darba emocionālo noskaņu.

Kompozīcija- norāda uz svarīgāko gleznā, kā arī parāda galveno tēlu attiecības ar vidi, laiku, telpu. Arī kompozīcijas izvēlē iespējams saskatīt simboliskumu. Munks ir izmantojis gleznas telpu kā laika skalu, virzoties no aizmugures plāna(pagātne) uz priekšplānu(tagadni). Daudzviet kompozīcija ir īpatnēja(piemēram, gleznā *Sarkanais Virdžīnijas vītenaugs*), tomēr kontekstā ar sižetu un Munka dzīves pieredzi tā atklājas kā piemērota attiecīgo emociju attēlošanai.

Kompozīcija ir svarīgs elements emocionālajai noskaņai, tomēr skolēni to ir apguvuši jau iepriekš, tāpēc uzdevumu kopā „Mākslas darba emocionālā noskaņa” kompozīcija netiks akcentēta.

Līdz ar E. Munka gleznu reprodukciju analīzi ir izdalīti vizuālās mākslas valodas elementi, kuri tiks iekļauti uzdevumu kopā „Mākslas darba emocionālā noskaņa”- krāsa un līnija.

3. Uzdevumu kopas „Mākslas darba emocionālā noskaņa” aprobācija skolā

3.1 Uzdevumu kopas raksturojums

Uzdevumu kopa paredzēta 7. klasei- pusaudžu vecumposmam, Rīgas 2. vidusskolas 7. ^A klasei.

Uzdevumu kopas mērķis ir attīstīt skolēnos spēju uztvert un radīt emocionālus mākslas darbus. Lai sasniegtu šo mērķi, skolēniem ir jāizprot, kādi vizuālās mākslas izteikmes līdzekļi var tikt pielietoti emocionālos mākslas darbos, kā arī – kādā veidā tie var ietekmēt darba noskaņu. Uzdevumu kopa ir veidota pakāpeniska, lai skolēni soli pa solim iepazītu emocionālus mākslas darbus, izprastu vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus, ar kādiem tie veidoti un paši radīt emocionālu mākslas darbu.

Uzdevumu kopa sastāv no četriem uzdevumiem. Pirmais ietver emocionālu mākslas darbu analīzi; otrajā uzdevumā skolēni pēta emociju paušanu, izmantojot krāsu; trešajā uzdevumā skolēni pēta emociju paušanu, izmantojot līniju; ceturtais uzdevums ir iepriekš iegūto zināšanu apkopošana, radot emocionālu mākslas darbu.

Katrai stundai tika izstrādāts plāns, kurš iekļauj sekojošas sadaļas: stundas tēma; atvēlētais laiks; mērķis; uzdevumi; pēc nepieciešamības- mājas darbs; mācību metodes, mācību organizācijas forma; paredzamais rezultāts; zināšanas, prasmes, iemaņas, ko attīsta; vērtēšanas kritēriji; vērtēšana; uzskates materiāli; nepieciešamie materiāli; stundas gaita.

3.1.1 Uzdevumu kopas stundu plāni

1. stunda

Stundas tēma: Edvards Munks un emocijas viņa gleznās

Laiks: 40 minūtes

Mērķis: gūt priekšstatu par Edvardu Munku kā mākslinieku un emocijām viņa darbos

Uzdevumi:

- klausīšanās skolotāja stāstījumā par Edvarda Munka dzīvi un daiļradi
- dotās reprodukcijas izpētīšana
- dotās reprodukcijas analīze- atbildes uz anketas jautājumiem

Mājas darbs: skolēni tiek sadalīti grupās pa trīs, četri cilvēki; katrai grupai jā sagatavo un nākamajā stundā jā prezentē stāstījums par kādu krāsu, kas viņiem tiek pateikta.

Mācību metodes, mācību organizācijas forma: stāstījums par Edvarda Munka dzīvi un daiļradi; Edvarda Munka darbu analīze, kuru skolēni veica aizpildot anketas; frontālā un individuālā mācību organizācijas forma.

Paredzamais rezultāts: skolēniem nevajadzētu rasties grūtībām- stāstījums ir īss un viegli saprotamā formā, savukārt anketas jautājumi- konkrēti; ja radīsies neskaidrības, ir iespēja skolotājam uzreiz jautāt. Ar šo uzdevumu skolēni tiek ievirzīti tēmā, viņiem rodas priekšstats, kas ir emocionālā noskaņa mākslas darbā un, cik dažāda tā var būt; kā arī skolēni sāk izprast, ar kādiem līdzekļiem iespējams panākt emocionālo noskaņu mākslas darbā. Parāļēli skolēni iepazīstas ar Edvarda Munka daiļradi.

Zināšanas, prasmes, iemaņas, ko attīsta: zināšanas par gleznotāju Edvardu Munku un viņa daiļradi; prasme pētīt un analizēt mākslas darba emocionālo noskaņu

Vērtēšanas kritēriji:

- pabeigta dotās reprodukcijas analīze- atbildēts uz jautājumiem anketā

Vērtēšana: ieskaitīts/neieskaitīts

Uzskates materiāli: E. Munka darbu reprodukcijas

Nepieciešamie materiāli: E. Munka darba reprodukcija, anketa, pildspalva

Stundas gaita: stunda sākumā īsumā tiek stāstīts par Edvardu Munku, viņa galvenajiem dzīves faktiem un daiļradi. Tālāk skolēniem tiek iedotas E. Munka darbu reprodukcijas- uz katra sola pa vienai, un anketas, kurās ir sagatavoti jautājumi par mākslas darba emocionālo noskaņu un vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļiem, kas to ietekmē. Skolēniem atlikušajā stundas daļā ir

jāanalizē dotā reprodukcija un jāatbild uz jautājumiem anketā. Daudziem rodas jautājumi, kas īsti ir kompozīcija, tas tiek izskaidrots. Tomēr ik pa laikam skolēniem ir nepieciešama skolotāja konsultācija, lai pārliecinātos, ka tas, ko viņi grasās rakstīt ir pareizi. Skolēni tiek mudināti vairāk vērot gleznu un rakstīt to, ko jūt nevis satraukti par pareizību. Kopumā stunda noritēja veiksmīgi, visi skolēni anketas aizpildīja līdz stundas beigām. Aptuveni piecas minūtes pirms stundas beigām skolēniem tiek lūgts sadalīties grupās un tiek izklāstīts mājas darbs.

2. stunda

Stundas tēma: Krāsa kā līdzeklis emociju paušanai mākslas darbā

Laiks: 40 minūtes

Mērķis: apgūt krāsu simbolisko nozīmi; apzināt kā ar krāsas palīdzību iespējams radīt mākslas darba emocionālo noskaņu

Uzdevumi:

- klausīšanās katras skolēnu grupas iepriekš sagatavotajā stāstījumā par kādu krāsu un tās simbolisko nozīmi
- dotās melnbaltās E. Munka darba reprodukcijas izkrāsošana, lai mainītos tās noskaņa(pārsvarā no skumjas uz priecīgu)

Mācību metodes, mācību organizācijas forma: stāstījums par krāsu simbolisko nozīmi; grupu darbs, gatavojoties stāstījumam; radošs, individuāls darbs praktiskā darba izpildē; frontālā un individuālā mācību organizācijas forma.

Paredzamais rezultāts: stundai vajadzētu būt diezgan aizraujošai, jo skolēni paši uzstāsies ar saviem sagatavotajiem darbiem. Lai izvairītos no pārējās klases trokšņošanas kādas grupas stāstījumā laikā, tiks lūgts pierakstīt stāstīto ar paskaidrojumu, ka tas vēlāk noderēs. Atkarībā no skolēnu uzstāšanās garuma(5- 10 minūtes), praktiskais darbs- reprodukcijas krāsošana var tikt pabeigta mājās.

Zināšanas, prasmes, iemaņas, ko attīsta: zināšanas par krāsu un tās simbolisko nozīmi; prezentēšanas prasmes; konspektēšanas iemaņas(pierakstot stāstīto); praktiska darba- krāsu pielietošanas emocionalitātes radīšanā mākslas darbā, attīstīšana.

Vērtēšanas kritēriji:

1. uzdevumam

- kvalitatīvs, skaidrs stāstījums par konkrēto krāsu un tās simbolisko nozīmi

2.uzdevumam

- izkrāsota melnbaltā reprodukcija, lai rastos pretēja noskaņa kā gleznā

- darba kvalitāte

Vērtēšana: prezentācija par krāsu- 10 ballu sistēmā; praktiskais darbs- ieskaitīts/neieskaitīts

Nepieciešamie materiāli: pierasktu klade, pildspalva, melnbalta E. Munka darba reprodukcija, krāsainie zīmuļi vai flomasteri

Stundas gaita: stunda tiek sākta ar mājas darbu- skolēnu grupu prezentāciju par kādu krāsu un tās simbolisko nozīmi, pārējiem skolēniem tiek īpaši piekodināts pierakstīt. Daži tomēr vēl joprojām neklausās, tomēr kopējo klases darbu netraucē. Skolēni ir radoši gatavojušies prezentācijai- vairākiem sagatavotais teksts ir pat rakstīts attiecīgajā krāsā. Pēc stāstījuma skolēniem tiek uzdoti daži jautājumi vai stāstījums papildināts no skolotāja puses, tomēr kopumā skolēnu prezentācijas ir ļoti labas. Pēc visi grupu prezentācijām, skolēniem atliek vēl apmēram 15 minūtes praktiskajam darbam. Tiek pieņemts kopīgs lēmums ar skolotāju to iesākt klasē, bet pabeigt mājās.

3. stunda

Stundas tēma: Līnija- līdzeklis emociju paušanai mākslas darbā

Laiks: 40 minūtes

Mērķis: apgūt emociju attēlošanu mākslas darbā, izmantojot tikai līniju

Uzdevumi:

- viena E. Munka darba nosaukuma izlozēšana
- praktisks darbs- jāuzzīmē darbs ar tādu pašu nosaukumu kā E. Munka gleznai(izlozētais), izmantojot tikai līniju dažādās variācijās

Mācību metodes, mācību organizācijas forma: patstāvīgā, radošā darba metode; individuālā mācību organizācijas forma.

Paredzamais rezultāts: skolēniem varētu patikt loterijas fakts- tai ir izklaidējošs raksturs, tas varētu būt kas jauns vizuālās mākslas stundās, turklāt pusaudžu vecumposmā ļoti svarīgi, lai viss „noritētu taisnīgi”- loterijā katram tiek viens gleznas nosaukums pēc nejaušības principa. Iespējamās grūtības varētu rasties ar uzdevuma kritēriju- radīt mākslas darbu, izmantojot tikai līniju. Skolēni tādā gadījumā tiks mudināti izpētīt, kāds līnijas raksturs varētu atbilst konkrētajai emocijai, kā arī tiks atgādināts, ka darbam jābūt abstraktam- bez konkrētiem, saskatāmiem tēliem.

Zināšanas, prasmes, iemaņas, ko attīsta: plašākas, dziļākas zināšanas par abstraktās mākslas būtību un vērtību, zināšanas par līnijas kā vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļa iespējamām variācijām, pirkstu motorisko spēju attīstīšana.

Vērtēšanas kritēriji:

- pabeigts praktiskais darbs- zīmējums, izmantojot tikai līniju, kam var dot kādas E. Munka gleznas nosaukumu
- darba kvalitāte- tehniskais izpildījums

Vērtēšana: 10 ballu sistēmā

Nepieciešamie materiāli: A4 formāta papīrs, vienas krāsas dažādi materiāli(pēc skolēnu izvēles), ar kuriem iespējams radīt līniju- tuša, tušas pildspalva, dažāda biezuma flomasteri, ogle utt.

Stundas gaita: stundas sākumā katram skolēnam tiek dota iespēja izlozēt E. Munka gleznas nosaukumu par izlozes trauku izmantojot cepuri. Skolēniem šī ideja ļoti patīk. Kad tas izdarīts, skolēniem tiek pastāstīts uzdevums un tā vērtēšanas kritēriji. Tiek uzsvērts- izmantot tikai līniju, nezīmēt konkrētus tēlus. Stundas gaitā tomēr vairākiem skolēniem nākas skaidrot vēl un aizrādīt par pārāk konkrētiem tēliem. Skolēni tiek mudināti ieklausīties gleznas nosaukumā, analizēt to. Rezultātā darbi ir diezgan interesanti un izdevušies.

4. stunda

Stundas tēma: Drauga emocionālais portrets

Laiks: 80 minūtes(2x40)- divas mācību stundas

Mērķis: radīt skolēnam tuva un labi pazīstama cilvēka portretu, kurā atklātos portretējamā rakstura īpašības

Uzdevumi:

- skolēnam tuva cilvēka izvēlēšanās portretam(vēlams klases biedrs, lai vieglāk attēlot; ja izvēlēts cits cilvēks- vēlams līdzpaņemta fotogrāfija)
- uzrakstīt nelielu (1- 2 teikumi) aprakstu par izvēlētais personas spilgtākajām rakstura iezīmēm
- izmantojot iepriekš apgūtos vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus(krāsa un līnija), uzgleznot darbu”Drauga emocionālais portrets”, attēlojot portretējamā raksturīgākās īpašības

Mācību metodes, mācību organizācijas forma: patstāvīgs, radošs darbs; individuālā mācību organizācijas forma.

Paredzamais rezultāts: skolēniem būtu jāapkopo iepriekš apgūtais- kā attēlot emocijas, izmantojot krāsu un līniju, jāspēj to pielietot vienā darbā. Īsajam aprakstam, ko skolēni veido par attēlojamo personu, būtu jāpalīdz izdalīt emocijas, kuras skolēns vēlas attēlot, kā arī tas palīdzēs

skolotājam darba vērtēšanā. Tā kā darba process ir ietilpīgs un izvēlētais formāts- lielāks kā iepriekš(A3), tad skolēniem šim darbam tiek dotas 2 stundas laika.

Zināšanas, prasmes, iemaņas, ko attīsta: tiek pilnveidotas portretēšanas iemaņas, zināšanas par cilvēka anatomisko uzbūvi(konkrēti galvas kausa). Tomēr anatomiskajai precizitātei, vērtējot darbu, uzmanība netiek pievērsta. Pirkstu motorisko spēju attīstīšana. Skolēni attīsta prasmi apkopot iepriekš apgūto informāciju.

Vērtēšanas kritēriji:

- izvēlēta attēlojamā persona, ko skolēns labi pazīst
- uzrakstīts īss apraksts par portretējamā spilgtākajām rakstura īpašībām
- izmantoti vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi, kas palīdz radīt emocionalitāti darbā- krāsa un līnija, bet iespējams izmantot arī formu, kompozīciju u. c.
- pabeigts, uzgleznots darbs, kas atspoguļo personu un tai raksturīgākās emocijas(rakstura iezīmes)

Vērtēšana: 10 ballu sistēmā

Nepieciešamie materiāli: A3 formāta papīrs, guašu krāsas, otas, ūdens trauks, ūdens, pildspalva, vēlams- fotogrāfija

Darba gaita: stundas sākumā skolēni tiek lūgti darba lapas otrā pusē uzrakstīt īsu aprakstu par izvēlēto portretējamo personu. Pēc uzdevuma izpildes skolēniem tiek izstāstīti nākamā uzdevuma noteikumi un vērtēšanas kritēriji. Kad skolēni sāk darbu, viņi tiek mudināti pārāk neaizrauties ar skicēšanu, bet ķerties pie gleznošanas uzreiz. Tomēr iepriekšējā pieredze vizuālās mākslas stundās un nedrošība kļūdoties lielākajai daļai liek koncentrēties uz zīmējuma anatomisko pareizību. Daudzi skolēni jautā, kā pareizi zīmēt degunu; šajā gadījumā skolēni tiek rosināti ieskatīties blakussēdētāju sejās vai izpētīt savējo seju spogulī, lai izprastu kā veidots cilvēka deguns. Tomēr skolēniem tiek atgādināts, ka darba atbilstība anatomiskajai precizitātei netiks vērtēta, tāpēc nevajag pārlietu koncentrēties uz to. Pirmās stundas beigās lielākā daļa skolēnu ir tikai uzzīmējuši portreta skici.

Otrajā stundā skolēni turpina darbu pie „Drauga emocionālā portreta”. Skolēniem tiek atgādināts izmantot iepriekš apgūtās zināšanas par vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļiem, kas palīdz radīt emocionālo noskaņu mākslas darbā. Šajā stundā skolēniem ir daudz mazāk jautājumu, lielākā daļa pacietīgi strādā- glezno. Stundas beigās gandrīz visi ir pabeiguši portretus, daži lūdz atļauju tos pabeigt mājās. Tas tiek atļauts, lai skolēns varētu savu ieceri īstenot līdz galam.

3.1.2 Uzdevumu kopā izmantoto metožu raksturojums

Uzdevumu kopas „Mākslas darba emocionālā noskaņa” pirmajā stundā izmantotās metodes ir stāstījums par Edvarda Munka dzīvi un daiļradi; analīze- Edvarda Munka darbu analīze, kuru skolēni veica aizpildot anketas.

Stāstījums ir metode, kura tika lietota stundas sākumā, lai īsumā iepazīstinātu skolēnus ar mākslinieka Edvarda Munka dzīvi un daiļradi. Tika apsvērta doma rādīt filmu par Edvarda Munka daiļradi, bet to nevarēja pielietot, jo diemžēl skolā nav brīvi pieejamie nepieciešamie resursi- video iekārtas. Turklāt mācību stundu skaits, kas veltīts tēmai „Emocijas mākslas darbā” ir ierobežots un to laikā lielāka nozīme tika pievērsta emocijām nevis konkrētā mākslinieka iepazīšanai. Tādēļ stāstījums ir tikai pirmās stundas ievads, lai skolēniem rastos neliels priekšstats par turpmākajās stundās pētītajiem darbiem.

Analīze tika veikta pētot E. Munka darbus un aizpildot anketas par vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļiem, kas raksturo un veido to emocionālo noskaņu. Šī metode tika izvēlēta, lai skolēniem būtu iemesls izpētīt dziļāk emocionālus mākslas darbus, kā orientieris tika uzdoti jautājumi anketās, lai skolēni koncentrētos tieši uz emocionālo noskaņu. Šāda analīze ir arī labs ievads turpmākajiem darbiem, tā ievirza skolēnus attiecīgajā tēmā. Veicot analīzi skolēni jau paši varēja secināt, kādi izteiksmes līdzekļi tad ir tie raksturīgākie emocionālas noskaņas radīšanai. Otrajā stundā izmantotās metodes ir stāstījums par krāsu simbolisko nozīmi, grupu darbs, radošs, individuāls darbs.

Stāstījumu par krāsu simbolisko nozīmi veica paši skolēni un arī skolotājs, papildinot. Šī metode tika izvēlēta, lai skolēni būtu vairāk ieinteresēti tēmā, jo pusaudžu vecumā nozīmīgāks šķiet tas, ko pats skolēns ir paveicis, nevis tikai skolotāja stāstījums. Turklāt, ja skolotājs viens pats stāstītu par visām krāsām, tas skolēnus nogurdinātu. Interesantāk ir pašiem uzstāties un vērot savu klasesbiedru prezentācijas. Šādi tika attīstītas arī skolēnu publiskas uzstāšanās iemaņas. Lai varētu stāstīt par krāsas simbolisko nozīmi, skolēniem iepriekš bija jāpielieto tāda metode kā grupu darbs- kopīgi izpētīt kādi krāsu un gatavojot stāstījumu par to. Tas satuvina skolniekus, attīsta spēju darboties komandā. Protams, nevar apgalvot, ka grupā strādāja visi tās dalībnieki, tomēr tāds ir šīs metodes mērķis.

Radošs, individuāls darbs tika veikts, pildot mājas darbu, kurā bija jāizkrāso dotā E. Munka melnaltā reprodukcija. Šī ir praktiska metode, kura visbiežāk tiek [ielietota vizuālās mākslas stundās skolā. Skolēniem darbs jāizstrādā individuāli, lai katrs pats izpētītu krāsas ietekmi uz

mākslas darba emocionālo noskaņu, turklāt, kā zināms, teoriju (iepriekš gūtās zināšanas par krāsu simbolisko nozīmi), vislabāk ir nostiprināt un pārbaudīt praksē.

Trešajā stundā pielietotā metode ir patstāvīgā, radošā darba metode. Šī metode stundā izpaužas praktiskajā darbā- pētīt emocionāla mākslas darba radīšanu, izmantojot tikai līniju. Darbs ir patstāvīgs, lai katrs skolēns individuāli pētītu līniju, tādā veidā var arī labāk apgūt nepieciešamās prasmes- izpratni par līnijas emocionalitāti. Darbs ir radošs, jo skolēnam ir jāinterpretē Edvarda Munka darba nosaukums jaunā variācijā- ar līnijas palīdzību.

Ceturtajā un piektajā stundā izmantotā mācību metode arī ir patstāvīgs, radošs darbs. Šajās stundās tikai pašā sākumā tiek izklāstīti uzdevuma kritēriji, tālākā stunda skolēniem tiek dota, lai pildītu praktisko darbu. Darbs ir patstāvīgs, jo katram skolēnam ir jāglezno savs tuvais draugs. Emocionālu mākslas darbu apgūvē patstāvīgs darbs ir vispiemērotākā metode, jo emocijas ir ļoti subjektīvas, tādēļ skolēniem varētu būt grūtības radīt vienotu, harmonisku darbu, strādājot grupās. Darbs ir radošs, jo skolēniem ir jāmeklē apvienot un interpretēt iepriekšējos uzdevumos iegūtās zināšanas, prasmes un pieredze, radot jaunu- emocionālu mākslas darbu.

Uzdevumu kopā izmantotās metodes bieži tiek pielietotas vizuālās mākslas stundās skolā, šai uzdevumu kopai tās ir atbilstošas, radošas un ļauj pakāpeniski iepazīt mākslas darba emocionālo noskaņu.

3.1.3 Uzdevumu kopā izmantoto vērtēšanas kritēriju raksturojums

Uzdevumu kopas pirmā uzdevuma- mākslas darba analīze, izmantojot anketu- vērtēšanas kritēriji: pabeigta dotās reprodukcijas analīze- atbildēts uz jautājumiem anketā. Emocijas ir subjektīvas un katram skolēnam glezna var izraisīt atšķirīgas emocijas, atkarībā no pieredzes un asociācijām. Tāpēc nevar vērtēt, kā skolēns ir uztvēris darbu- galvenais, ka tā vispār ir izraisījusi kādas emocijas, un skolēns atkarībā no šīm emocijām ir aizpildījis anketu. Tā kā netiek vērtētas kādas skolēna prasmes, bet tikai uzdevuma izpilde, izvēlēta vērtēšanas sistēma ir *ieskaitīts/neieskaitīts*.

Otrajā stundā skolēniem paredzēti divi uzdevumi, viens no tiem- daļēji mājas darbs, tāpēc arī vērtēšanas kritēriji ir vairāki. Pirmajā uzdevumā- grupas prezentācija par krāsu simbolisko nozīmi, vērtēšanas kritērijs: kvalitatīvs, skaidrs stāstījums par konkrēto krāsu un tās simbolisko nozīmi. Tas sīkāk nozīmē, ka skolēni pastāsta par uzdoto- krāsas simbolisko nozīmi (bet stāstījumu drīkst papildināt ar vēl kādām krāsas iezīmēm); skolēnu valoda ir saprotama, stāstījums loģisks. Netiek prasīts, lai skolēni no galvas zinātu stāstīto, to var arī nolasīt. Prezentācija tiek vērtēta 10 ballu sistēmā, visai grupai tiek dots viens vērtējums, netiek vērtēts katrs skolēns atsevišķi, jo ir grūti novērtēt, cik daudz katrs ir ieguldījis grupas darbā. Otrais uzdevums ir praktisks darbs, kura vērtēšanas kritēriji ir:

- izkrāsota melnbaltā reprodukcija, lai rastos pretēja noskaņa kā gleznā
- darba kvalitāte

Pirmajā kritērijā noskaņas vērtējums ir atkarīgs no izmantotajām krāsām. E. Munka darbos pārsvarā ir skumji sižeti, tādēļ izmantotās krāsas ir tumšinātas, blāvas. Attiecīgi skolēnu darbos būtu jābūt izmantotām košām, dzīvespriecīgām krāsām. Darba kvalitāte ir atkarīgā no pielietotās tehnikas pārzināšanas- vai skolēni māk precīzi strādāt ar to. Vērtēšanas sistēma ir *ieskaitīts/neieskaitīts*. Šāda sistēma izvēlēta, jo šis ir tikai treniņa uzdevums, vairāk tiek vērtēts izdarīts darbs, ne tā mākslinieciskās kvalitātes.

Trešās stundas uzdevuma vērtēšanas kritēriji:

- pabeigts praktiskais darbs- zīmējums, izmantojot tikai līniju, kam var dot kādas E. Munka gleznas nosaukumu
- darba kvalitāte- tehniskais izpildījums

Vērtēšanas kritēriji ir līdzīgi kā iepriekšējā uzdevumā- svarīgi, lai skolēns būtu izpildījis darbu, atbilstoši tam varētu dot E. Munka gleznas nosaukumu, kuru raksturo attiecīga emocionālā noskaņa. Svarīgs ir arī darba tehniskais izpildījums- cik kvalitatīvi un kārtīgi tas izpildīts, lai

darbs nebūtu „saķēpāts”. Tomēr šis uzdevums tiek vērtēts desmit ballu sistēmā, jo te ir jau daudz lielāks paša skolēna ieguldījums- viņam ir jābūt pielietot dažādi līniju tipi un virzieni, lai atspoguļotu kādu emocionālo noskaņu. Šajā uzdevumā skolēns apkopo gan savu pieredzi, gan emocijas.

Ceturtajā un piektajā stundā skolēni pilda noslēguma darbu uzdevumu kopai „Mākslas darba emocionālā noskaņa”. Šī darba vērtēšanas kritēriji:

- izvēlēta attēlojamā persona, ko skolēns labi pazīst
- uzrakstīts īss apraksts par portretējamā spilgtākajām rakstura īpašībām
- izmantoti vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi, kas palīdz radīt emocionalitāti darbā- krāsa un līnija, bet iespējams izmantot arī formu, kompozīciju u. c.
- pabeigts, uzgleznots darbs, kas atspoguļo personu un tai raksturīgākās emocijas(rakstura iezīmes)

Vērtēšanas kritēriji atbilst uzdevumiem. Saistīti ir attēlojamās personas izvēle un īss tās apraksts. Ja skolēns ir spējis aprakstīt šo personu, tātad tiek pieņemts, ka viņš to arī pazīst labi. Svarīgs kritērijs ir lai skolēni savos darbos būtu pielietojuši vairākus vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus, kas palīdz radīt emocionālo noskaņu darbā, tādējādi skolēns parāda savas zināšanas, ko guvis, pildot iepriekšējos uzdevumu kopas darbus, kā arī skolēns parāda savu spēju interpretēt šīs zināšanas. Tiek vērtēts arī tas, vai skolēns ir pabeidzis uzdevumu- tam skolēniem tika dotas divas stundas. Uzdevums tiek vērtēts desmit ballu sistēmā, jo skolēnam ir jābūt radoši pielietot savas zināšanas.

3.2 Uzdevumu kopas atbilstība pusaudžu vecumposmam

Smadzeņu labā puslode atbild par emocijām, zemapziņu, fantāziju, iztēli, intuīciju. Diemžēl skola tradicionāli vairāk attīsta kreiso puslodi, daudz mazāk- labo. Tādēļ ļoti svarīgi ir vismaz vizuālās mākslas stundās skolā attīstīt arī labo- radošo puslodi. Attīstīšanai noderīgi, ir uzdevumi, kuri saistīti ar iztēli, emocijām, tādēļ vizuālās mākslas stundas ar uzdevumu kopu „Mākslas darba emocionālā noskaņa” attīsta smadzeņu labo puslodi.

Emocionālā elementa nozīmi mācību un audzināšanas procesā skolā nav iespējams pārvērtēt. Tieši caur emocionālo sfēru uz mums iedarbojas pozitīvie paraugi- cilvēki ar savu rīcību, izturēšanos; tādi, kuriem gribas līdzināties; paraugi var būt arī mākslas tēli daiļliteratūrā, uz skatuves, kino u.c. Bet emocionāla ietekme ir ne tikai pozitīvajiem paraugiem. Piemēram, izglītojot par kaitīgajiem narkotiskajiem ieradumiem, vispāratzīts princips ir dramatisks, pat traģisku situāciju izmantošana (dzīvesstāsti, apraksti presē, mācību filmas u.c.). Tas ir iemesls, kāpēc tieši Edvarda Munka darbi ir izvēlēti emocionālu mākslas darbu apguvei vizuālās mākslas stundās pusaudžu vecumposmam. Šī mākslinieka darbos izplatītākas ir negatīvās emocionālās noskaņas, tās parādās darbu sižetos- slimības, nāve, ciešanas. Šādu emociju izpēte un analīze mākslas darbos skolēnos attīsta empātiju.

Empātija ir intuitīvs izpratnes veids, emocionāla iejušanās otrā cilvēkā. Pastāv vairāki empātijas veidi:

- o Kognitīvā empātija nozīmē saprast otru cilvēku ar prātu;
- o Emocionālā empātija nozīmē izjust otra cilvēka pārdzīvojumu. Emocionālā empātija var izpausties gan kā līdz pārdzīvojums, gan līdzjūtība.
- o Darbīgā empātija izpaužas kā saprašana, izjušana un reāla aktivitāte kā palīdzēt otram cilvēkam (26.).

Uzdevumu kopa „Mākslas darba emocionālā noskaņa” attīsta skolēnos emocionālo empātiju.

Tomēr savas izjūtas pusaudžiem šķiet īpaši nozīmīgas. Jauniem cilvēkiem viss rada stipras emocijas, it īpaši pusaudžu vecumā. Bailes šķitīs biedējošākas, prieki- jautrāki, dusmas- lielākas un mulsinošas situācijas- nepanesamākas. Katra pieredze pusaudža gados šķiet ļoti dramatiska. Tāpēc pusaudži tik bieži mēdz „ eksplodēt” un rīkoties neapdomīgi, vēlāk to paši nožēlojot (3., 112.). Diplomdarba autore ir mēģinājusi rast kompromisu starp šīm tik dažādajām pusaudžu vecumposma īpatnībām, uzdevumu kopā izmantojot gan uzdevumus, kuros ir jāanalizē mākslas

darbā paustās emocijas(emocionālā empātija), gan uzdevumus, kuros ir jāizpauž savas emocijas(emociju izlādēšana, izpratne).

I. Plotnieks aprakstījis pieredzi, kas nepieciešama, lai izprastu mīmiku. Ir nepieciešama atbilstoša personiskā un vispārcilvēciskā pieredze, kas apgūstama, novērojot cilvēkus dzīvē un mākslas atspoguļojumā. Tādēļ pusaudžu vecumposms ir piemērots tēmai „Emocijas”, jo šajā vecumā skolēni ir apguvuši zināmu mīmiku izpratni un ir iespējas to izprast dziļāk, izmantojot mākslas darbus.

Interesanti ir arī Zaigas Sīmanes ieteikumi mācību vielai 7. klasē. Kompozīcijā skolēniem būtu jāprot radīt iecerei atbilstošu noskaņu, zīmēšanā- veidot pašsacerētas kompozīcijas, zīmēt cilvēka sejas detaļas, portretu uzmetumus, darbā ar krāsu- attēlot dažādas emocionālas sajūtas ar krāsu un ritmu palīdzību (12., 67., 68.). Šie ieteikumi ir ņemti vērā, veidojot uzdevumu kopu “Mākslas darba emocionālā noskaņa”.

3.3 Iegūto rezultātu analīze

1. stunda- Edvards Munks un emocijas viņa gleznās

Katram skolēnam tika iedota kāda Edvarda Munka gleznas reprodukcija, kura bija jāanalizē anketā- jāatbild uz jautājumiem par mākslas darba emocionālo noskaņu (anketu sk. pielikumā)

1. jautājums- kāds ir gleznas sižets, kas tajā notiek?

Skolēni apraksta gleznas galvenos tēlus un viņu darbības. Daži skolēni iesaista arī emocijas:”Gleznā var redzēt sievieti, kas sēž uz krēsla, un viņa liekas ļoti noskumusi”. Ar šo jautājumu visi skolēni viegli tiek galā, apraksti gan ir diezgan īsi, viens vai divi teikumi.

2. jautājums- Kādas sajūtas (emocionālo noskaņojumu) tevī raisa šī glezna?

Skolēnu atbildes ir diezgan atšķirīgas, daži skolēni atbild ar vienu vai dažiem vārdiem, citi daudz plašāk- stāsta par izjūtām. Atbildes patīkami pārsteidz, jo skolēni tiešām iedziļinājušies, atbildējuši diezgan atklāti. Kāds zēns pat pamatojis, kāpēc glezna viņā raisa nepatīkamas sajūtas: „Pretīgas sajūtas, jo man nepatīk, ka vienai nav seja. Jociģi, jo arī man bija tāds murgs, kur nevienam nebija sejas”. Jāpiebilst, ka lielākā daļa izraisīto emociju saskanēja ar autores un E. Munka biogrāfijas pētnieku emocijām par konkrētajiem darbiem. Tātad mākslinieks diezgan skaidri pratis attēlot emocijas un skolēni tās precīzi uztvēruši.

3. jautājums

Kā tev šķiet, kādi vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi rada šo noskaņu visvairāk? Īsi raksturo katru punktu, atkarībā no tā, cik tas svarīgs gleznas emocionālajā noskaņā:

- Krāsa- visprecīzākās atbildes bija tieši šajā jautājumā. Skolēniem bija visplašākās atbildes, pamatoti skaidrojumi, kā tieši krāsa ietekmējusi mākslas darba emocionālo noskaņu. Var secināt, ka skolēni jau daļēji pārzin krāsu simboliku, jo daudzi savās atbildēs to iesaistīja.
- Forma- atšķirīgas atbildes šajā jautājumā. Daļa skolēnu līdz galam neizprata, kas ir forma gleznā, tāpēc viņu atbildes ir neskaidras. Daļa skolēnu formu ir jaukuši ar kompozīciju un apraksta izvietojumu gleznā. Tomēr daži skolēni ir aprakstījuši formas nozīmi. Kāds skolēns savās atbildēs rakstījis, ka forma ir maiga un tas dara darbu mierīgu.
- Līnija- skolēniem ir skaidrs, kas ir līnija, tomēr ir grūtības to saskatīt darbā kā atsevišķu elementu. Skolēniem tika ieteikts līniju skatīt arī kā triepienu. Šāds

ieteikums palīdzēja, skolēni sāka saskatīt līniju maigumu vai dinamiskumu darbos. Vislabāk līnijas aprakstīja tie skolēni, kuriem bija jāanalizē darbs „Slimais bērns”, jo šajā darbā ir ļoti intensīvs triepiens.

- Sižets- lielākā daļa skolēnu vēlreiz raksturoja gleznas sižetu, tomēr neskaidroja, kā tas ietekmē gleznas emocionālo noskaņu. Iespējams skolēniem šķita, ka atbilde uz šo punktu ir jau pirmajā anketas jautājumā. Tomēr daži skolēni sīkāk paskaidroja, kādas emocijas viņos raisa sižets, kas arī ir svarīgi.
- Kompozīcija- daudziem skolēniem nebija skaidrs, kas ir kompozīcija. Tas tika izskaidrots stundas laikā, tomēr daži skolēni šo ailīti anketā atstājuši tukšu, daudzi atbildējuši ļoti nepilnīgi. Daļa skolēnu savās atbildēs raksta, ka autors ar kompozīcijas izvēli izcēlis tās gleznas galvenos varoņus, tēlojot tos gleznas centrā.

Secinājumi: patīkami pārsteidza skolēnu ieinteresētība tēmā. Tomēr negatīvais aspekts ir skolēnu vājās zināšanas par dažiem vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļiem. Visplašākās atbildes skolēniem bija jautājumā par krāsu, tas liecina par priekšzināšanām vai arī gleznas pētīšanu. Skolēni izprot krāsas nozīmi gleznā. Tādēļ nākamais uzdevums, kas ir par krāsas nozīmi gleznas emocionālās noskaņas radīšanā, paplašinās un nostiprinās skolēnu zināšanas. Skolēniem radās problēmas ar formas nozīmes saskatīšanu emocionālās noskaņas radīšanā. Tam iemesls var būt formas neizteiksmība dažos E. Munka darbos. Būtu ieteicams veidot atsevišķu uzdevumu kopu, lai skolēni izprastu, kas ir forma un kāda ir tās nozīme mākslas darbā. Tomēr šīs uzdevumu kopas ietvaros forma nav iekļauta kā pētāmais izteiksmes līdzeklis, jo daudzos E. Munka darbos tai nav izteikta nozīme. Daudziem skolēniem ir neizpratne par līniju un tās lomu mākslas darbā, tādēļ noderīgs būs uzdevums līnijas pētīšanai emocionalitātes radīšanā, kas iekļauts šajā uzdevumu kopā. Skolēniem būtu ieteicams arī paplašināt zināšanas par kompozīciju, tās lomu mākslā. Kompozīcija nav iekļauta uzdevumu kopā „Mākslas darba emocionālā noskaņa” kā pētāmais izteiksmes līdzeklis, jo skolēniem pirms tam jāiepazīst kompozīcija kā atsevišķs priekšmets. Tomēr kopumā skolēni uztver mākslas darba emocionālo noskaņu. Tas notiek galvenokārt balstoties uz tēliem, to mīmiku, kustībām un krāsu gleznā. Skolēniem būtu ieteicams vairāk pētīt mākslas darbu, lai tā noskaņu izprastu vēl dziļāk, saprastu katra elementa nozīmi. Iespējams analīzes anketās noderīgs būtu bijis papildus jautājums- kā tev šķiet, ko mākslinieks juta/domāja/gribēja pateikt ar šo gleznu? Tādējādi skolēni iespējams būtu vairāk pētījuši detaļas. Visi skolēni par mākslas darba analīzi saņēma ieskaitīts (vērtējuma tabulu sk. pielikumā), jo vienīgais vērtēšanas kritērijs bija: pabeigta dotās reprodukcijas analīze- atbildēts uz jautājumiem anketā.

2. stunda- Krāsa kā līdzeklis emociju paušanai mākslas darbā

Stunda sākas ar skolēnu grupu uzstāšanos par dažādām krāsām.

1. grupa- dzeltenā krāsa.

Grupa ir sagatavojusi arī rakstisku materiālu, kaut tas netika prasīts uzdevuma kritērijos; īpaši noformējuši šo materiālu. Grupa labi sagatavojusies prezentācijai, daudzpusīgs stāstījums, kaut arī nedaudz novirzījās no vizuālās mākslas konteksta. Tomēr patīkami pārsteidza pašu skolēnu aizraušanās ar uzdevumu.

2. grupa- zaļā krāsa.

Grupa sagatavojusi arī rakstisku materiālu. Interesanti, ka skolēni pievērsās vārda „zaļi” nozīmei un dažiem frazeoloģismiem, saistītiem ar šo krāsu. Skaidrs un konkrēts stāstījums, grupai laba uzstāšanās.

3. grupa- oranžā krāsa.

Arī šī grupa sagatavojusi rakstisku materiālu par konkrēto krāsu. Interesanti, ka grupa atradusi krāsas nosaukuma skaidrojumu „stabilas emocijas”, kas sasaucas ar uzdevumu kopas tēmu. Grupai stāstījums konkrēts un kvalitatīvs.

4. grupa- rozā krāsa

Grupa uzrakstījusi pat referātu par rozā krāsu, burtu krāsai arī izmantojot rozā toni un referātu ievietojot rozā vākos. Skolēni mazāk runā par krāsas simbolisko nozīmi (tomēr arī to paskaidro), vairāk par šo krāsu interjerā utml. Skolēni labi sagatavojusies prezentācijai, daudz runāja.

5. grupa- zilā krāsa

Grupai īsāks stāstījums kā citiem, tomēr ļoti labi izstāstīja par krāsas simbolisko nozīmi. Tika uzdoti papildus jautājumi, lai precizētu dažas nozīmes.

Par pārējo krāsu simbolisko nozīmi īsumā tika izstāstīts pēc skolēnu prezentācijām. Prezentāciju laikā skolēni tika aicināti pierakstīt krāsu nozīmes, lai būtu vieglāk, pildot nākamo uzdevumu. Vērtēšanas kritērijs šim uzdevumam bija: kvalitatīvs, skaidrs stāstījums par konkrēto krāsu un tās simbolisko nozīmi. Visas grupas izstāstīja par krāsu simbolisko nozīmi, daudzas pat papildināja to ar citām krāsas iezīmēm. Grupu darba vērtējumi un rakstiskie materiāli pielikumā.

Secinājumi: patīkami pārsteidza skolēnu ieinteresētība uzdevumā, papildus sagatavotie materiāli, kuri pat tika noformēti atbilstoši prezentējamai krāsai. Stāstījumu gaitā nācās atgādināt, ka galvenais uzsvars liekams uz krāsu simbolisko nozīmi, jo skolēni aizrāvās ar krāsu nozīmi interjerā utml. Kopumā skolēnu prezentācijas bija vispusīgas un interesantas. Šāds uzdevums skolēniem palīdzēja labāk izprast krāsas emocionālo vērtību un tādēļ tika veikts nākamais, radošais uzdevums, lai izpētītu to praktiski.

Mājas darbs

Praktiskais darbs tiek iesākts klasē un pabeigts mājās. Skolēnu uzdevums- izkrāsot doto Edvarda Munka darba reprodukciju (tā ir melnbalta, sastāv tikai no baltiem laukumiem), lai mainītu tās emocionālo noskaņu- padarītu to pozitīvāku.

Mājas darba analīze: mājas darbam skolēniem bija iespēja izvēlēties kādu no trīs melnbaltajām E. Munka gleznu reprodukcijām- *Nāve slimnieka istabā*, *Melanholijs (Laura)*, *Aci pret aci*. Visgrūtāk veikt uzdevumu bija skolniekiem, kuriem bija gleznas *Nāve slimnieka istabā* reprodukcija. Tajā drūmā, grūtsirdīgā noskaņā jūtama visvairāk- pozās (visi noliekušies, „sagumuši”), sejas izteiksmēs. Skolēniem šajās reprodukcijās izdevies panākt vismaz interesantu disbalansu starp sižetu un krāsu; tā ir savdabīgs akcents gleznā.

Skolniekiem, kuriem tika reprodukcija *Melanholijs (Laura)*, uzdevumu veikt bija jau vieglāk, jo šajā gleznā ir tikai viens tēls, kura garīgais stāvoklis ir nenoteikts (apjukums, melanholijs), turklāt apkārtējā vide ir pat rosinoša priecīgākai noskaņai. Daudzi skolēni dažādos toņos krāsoja laukumus uz galda, kas to padarīja dzīvīgāku, pat dinamiskāku. Tomēr arī šīs gleznas tēlam ir sagumusi poza, kas liecina par grūtsirdību un ko grūti mainīt tikai ar krāsu.

Trešajai skolēnu grupai bija gleznas *Aci pret aci* reprodukcija. Iespējams šajā gleznā pozitīvu noskaņu radīt bija visvieglāk, jo pats gleznas sižets ir diskutējams. Tajā var saskatīt daudz simbolikas, kas liecina par skumju emocionālo noskaņu darbā, tomēr par to neliecina gleznas tēlu pozas, izvietojums. Skolēni ir veiksmīgi aspēlējuši lielos laukumus gleznā, krāsojot tos košās kontrastkrāsās, tas padara gleznu dzīvīgāku. Biedējošas gleznā gan šķiet abu cilvēku tukšās acis.

Uzdevuma vērtēšanas kritēriji:

- izkrāsota melnbaltā reprodukcija, lai rastos pretēja noskaņa kā gleznā
- darba kvalitāte

Visi skolēni, kas bija klasē, uzdevumu ir izpildījuši- izkrāsojuši reprodukciju. Darba kvalitāte atkarīga no skolēna prasmes pielietot izvēlēto tehniku- krāsu zīmuļus vai flomasterus, kā arī no centības. Skolēni pārsvarā izvēlas flomasterus, jo ar tiem veidojas košāki toņi, kas gleznas noskaņu padara pozitīvāku.

Secinājumi: skolēni darbos izmantojuši ļoti daudz košu krāsu, daudzi gandrīz katru laukumu krāsojuši citā krāsā. Tas padara darbus ļoti raibus, tomēr arī dzīvīgus un interesantus. Ja neiedziļinās atsevišķu gleznu sižetos, tad darbi ir ļoti pozitīvi. Svarīgi arī, kādi materiāli izmantoti laukumu krāsošanā. Tie skolēni, kuri izmantoja flomasterus, savus darbus padarījuši daudz spilgtākus par tiem, kuri tika krāsoti ar zīmuļiem; to nosaka materiāla krāsu īpašības. Šķiet, ka skolēni vairāk balstījušies uz izjūtām nevis krāsu simboliku, jo dažu gleznās iekļauto krāsu

nozīme nav pozitīvas (piemēram, violetā krāsa), bet salikumā ar citām krāsām, tā izceļ dzīvespriecīgākās krāsas un izskatās labi. Tas ir pozitīvi, ka skolēni balstījās uz savām izjūtām, jo arī mākslinieks, radot emocionālu mākslas darbu, glezno impulsu vadīts nevis pēc kādas formulas. Tomēr prezentācijas par krāsu simbolisko nozīmi var uztvert kā labu ievadu tēmai un praktisko darbu- kā teorijas pārbaudi praksē. Kopumā skolēni izprot krāsas ietekmi gleznas emocionālās noskaņas radīšanā (to var secināt arī pēc skolēnu anketām). Iespējams skolēniem šis uzdevums bija par bērnišķīgu, jo savā ziņā tas ir šablonisks- tiek iedoti laukumi, kuri jāizkrāso. Tomēr krāsošanai bija mērķis- mainīt emocionālo noskaņu, tāpēc skolēniem bija jādomā, kādas krāsas lietot. Skolēniem krāsas kā emocionalitātes radīšanas līdzekļa izpratnei varētu dot arī darbu, kur jāglezno svas emocijas.

3. stunda- Līnija- līdzeklis emociju paušanai mākslas darbā

Skolēnu uzdevums- uzzīmēt darbu, izmantojot tikai līniju, kuram varētu dot kādas E. Munka gleznas nosaukumu (katram skolēnam ir konkrēts nosaukums).

Daudzi skolēni stundas sākumā neizprata uzdevumu un iesāka zīmēt konkrētus tēlus. Kad tika izskaidrots, ka darbam jābūt abstraktam, uzdevums kļuva skaidrāks. Skolēni tikai rosināti zīmēt ar melnas krāsas materiālu, tomēr daži izmantojuši citu krāsu un tas ir ietekmējis darbu- tā noskaņu rada ne vairs tikai līnija un tās savadabīgums, bet arī krāsa. Dažiem skolēniem kompozīcijas izjūta nav tik laba, tāpēc izskatās ne vairs ekspresīvs, bet vienkārši haotisks. Ir izmantotas ļoti dažādas līnijas, kas ir pozitīvi, jo padara darbu gan grafiski interesantāku, gan emocionāli bagātāku. Tomēr pēc stundas sākumā paustās neizpratnes un neapmierinātības par uzdevumu, lielākajai daļai skolēnu ir izdevušies ekspresīvi, emocijām bagāti darbi. Vērtējot skolēnus pēc vērtēšanas kritērijiem-

- pabeigts praktiskais darbs- zīmējums, izmantojot tikai līniju, kam var dot kādas E. Munka gleznas nosaukumu
- darba kvalitāte- tehniskais izpildījums;

jāatzīst, ka daudzi darbi nebija kvalitatīvi, jo skolēni, kaut iepriekš tas tika pateikts, nebija sagatavojuši nepeiciešamos materiālus stundai- daļa strādāja ar parastajām lodīšpildspalvām. Daļai skolēnu radās problēmas arī ar kompozīcijas risinājumu, tomēr tas ir pieļaujams emocionālā darbā, jo iespējams skolēns apzināti vēlējies kādu laukumu atstāt brīvu. Gandrīz visi skolēni ievērojuši galveno uzdevuma nosacījumu- izmantot tikai līniju. Daži skolēni ar līniju tomēr izveidojuši arī tēlus.

Secinājumi: sākotnēji skolēni, saskaroties ar ko neierastu, to noliedz, tomēr, kad uzdevums tiek tuvāk izskaidrots, pamatots un skolēni ir rosināti vairāk just, jaunais un neierastais tiek pieņemts

ar interesi. Skolēniem pēc šī uzdevuma izpildes ir plašākas zināšanas par līniju, tās iespējamiem veidiem, virzieniem, biežumu, kustīgumu. Tādējādi skolēni labāk izprot, kā ar līnijas palīdzību var attēlot emocijas. Iespējams skolēniem šajā uzdevumā varēja lūgt veidot darbu tikai ar līniju, kurā skolēni varētu paust tikai savas emocijas. Tomēr pētījumā svarīgi izprast arī citu autoru mākslas darbu emocionālās noskaņas, tāpēc šāds uzdevums tam bija piemērots.

4. stunda- Drauga emocionālais portrets

Skolēniem šajā uzdevumā būtu jāpvieno iepriekš iegūtās zināšanas par krāsas un līnijas lomu un iespējām emocionāla mākslas darba radīšanā, gleznojot tuva drauga portretu un cenšoties tajā parādīt viņam raksturīgākās īpašības, rakstura iezīmes, emocionālos stāvokļus. Sākumā skolēniem tika lūgts uzrakstīt nelielu aprakstu par portretējamo cilvēku, lai vērtējot darbu, būtu skaidrs, kādas īpašības skolēns ir centies attēlot. Tam skolēni veltīja vienu, divus teikumus. Pārsvarā visi portretējamie bija „*jauki, mīļi, labsirdīgi..*”, kas ir arī loģiski, jo bija jāizvēlas sev tuvs cilvēks un, protams, ka tādām cilvēkiem tiek piedēvētas pozitīvās īpašības.

Lai labāk izprastu skolēnu spējas radīt emocionālus mākslas darbus, skolēnu darbi tika analizēti pēc E. Munka gleznu analizē pielietotās metodes, to attiecīgi piemērojot. Tika vērtēta krāsas, formas, līnijas, kompozīcijas ietekme uz darba emocionālo noskaņu. Tālāk dažu skolēnu darbu analīze paraugam:

- Kristaps. Portretējamais tiek raksturots kā „jautrs, asprātīgs, priecīgs”.

Krāsa- izmantotas trīs krāsas pamatā- sarkans, zils, dzeltens (vairākās tonalitātēs). Šo krāsu kombinācija rada dzīvespriecīgu, pozitīvu, enerģisku noskaņu. Interesanti, ka sarkanais ir fons, ļoti intensīva krāsa tam, bet uz tās labi izceļas portretējamais ar dzeltenajiem matiem. Darbs ļoti aktīvs krāsu ziņā. Ar krāsu paustās emocijas ļoti labi sasauca ar portretējamā raksturojumu.

Forma- skolēna triepiens ir maīgs, mazliet neveikls (vietām nekonkrēts). Tas arī veido formu- tās ir maīgas, nekonkrētas. Lai labāk atbilstu portretējamā raksturam, formai vajadzētu būt nedaudz asākai, konkrētākai. Ti skolēns būtu varējis panākt, arī vienkārši mainot otas izmēru, jo šķiet, ka šajā darbā strādāts ar liela izmēra otu, tāpēc formas ir neprecīzas. Interesantas ir porteta acis- lielām, melnām zīlītēm. Tas nedaudz mazina pozitīvo noskaņu gleznā.

Līnija- līnija darbā ir maz jūtama, to arī var asociēt ar triepienu- tādā maīga, nekonkrēta. Arī ar līniju skolēns varētu precīzāk paust portretējamā raksturu, padarot to precīzāku, asāku, izteiktāku.

Kompozīcija- skolēns koncentrējis galveno tēlu lapas centrā. Šajā gadījumā kompozīcijai nav liela ietekme uz emocionālo noskaņu darbā.

- Mārtiņš. Portretējamais raksturots kā „mīļš, jauks, sirsnīgs, labsirdīgs, dažreiz īgns, zinātkārs, erudīts, gudrs, drosmīgs”.

Krāsa- darbā izmantoti klusināti, mierīgi krāsu toņi- brūns, melns, tumši dzeltens (sinepju krāsa), pelēcīgs. Tas rada mierīgu noskaņu gleznā un saistās ar portretējamā raksturojumu- „labsirdīgs, dažkārt īgns, gudrs..”.

Forma- portretējamais gleznots maigu triepienu, kas arī formas gleznā dara maigas, nedinamiskas. Tādējādi arī forma atbilst gleznas kopējai emocionālajai noskaņai- papildus dara to klusu un mierīgu.

Līnija- darbā var saskatīt arī kustību- tā parādās maigajā, bet tomēr dinamiskajā triepienā. Tas rada līniju, kurai ir dažādi virzieni. Arī gleznotā tēla brilles, deguns veidots ar līniju- tā ir tumšā tonī, bet nedroši zīmēta. Tas padara tumšo toni ne tik agresīvu un apliecina gleznotā cilvēka „gudro tēlu”.

Kompozīcija- gleznas galvenais tēls koncentrēts centrā, nedaudz novirzīts uz kreiso pusi. Tomēr tas neietekmē kopējo darba emocionālo noskaņu.

- Anna. Portretējamais raksturots kā „jauka, jautra, mērķtiecīga, nosvērta, laipna”.

Krāsa- darbs piesaista ar ļoti košām krāsām- dzeltens, sarkans, zaļš, violets. Interesanti, ka fons ir atstāts balts. Ja tas būtu vēl kādā citā tonī, glezna būtu pārāk raiba. Košie un aktīvie toņi gleznā rada jautru noskaņu, kas sasaucas ar gleznojama rakstura iezīmi. Taču šīs krāsas arī ļoti kontrastē ar citu rakstura īpatnību- nosvērtību. Darbā izmantotās krāsas neliecina par nosvērtas un mierīgas personas rakstura iezīmēm.

Forma- darbs gleznots ļoti naivā stilā, tāpēc arī dažas formas ir tādas, piemēram, apaļie rumbuļi sārto vaigu vietā. Portretējamais ir sadalīts ģeometriskās figūrās, kas veido tā koptēlu. Formu naivums iespējams raksturo tādas rakstura īpašības kā „jauka, jautra, laipna”.

Līnija- darbā ir ļoti biezs, intensīvs triepiens. To arī varētu saistīt ar līniju, jo praktiski nekur citur tā neparādās. Šāds triepiens papildina krāsu īpašības, tāpēc var teikt, ka veicina gleznas emocionālās noskaņas veidošanu.

Kompozīcija- portretējamais koncentrēts lapas vidū. Kompozīcija norāda uz svarīgo gleznā, tomēr citādi tās emocionālo noskaņu neietekmē.

Skolēni gleznojot darbus ļoti satraucās par anatomisko precizitāti, jo šajā vecumā (pusaudžu vecumposms) viņi skaidri redz, kas nav pareizi un vēlas zīmēt reālistiski. Tomēr skolēniem tika skaidrots, ka anatomiskā precizitāte netiks vērtēta, svarīgākais ir emocijas; skolēni tika iedrošināti

krāsot ne-reālistiski, izmantot daudz un dažādas krāsu nianšes, lai paustu vajadzīgo sajūtu; darboties ar dažādām līnijām; tika atļauts pat deformēt tēlu, ja tas nepieciešams. Vērtējot darbus pēc vērtēšanas kritērijiem:

- izvēlēta attēlojamā persona, ko skolēns labi pazīst
- uzrakstīts īss apraksts par portretējamā spilgtākajām rakstura īpašībām
- izmantoti vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi, kas palīdz radīt emocionalitāti darbā-krāsa un līnija, bet iespējams izmantot arī formu, kompozīciju u. c.
- pabeigts, uzgleznots darbs, kas atspoguļo personu un tai raksturīgākās emocijas(rakstura iezīmes);

var teikt, ka skolēni izvēlējušies personas, ko labi pazīst, jo mācējuši par tām uzrakstīt īsu aprakstu. Jāatzīst, ka daļa skolēnu diemžēl nav šajā uzdevumā apvienojuši iepriekš iegūtās zināšanas par dažādu vizuālās mākslas elementu ietekmi uz darba emocionālo noskaņu. Lielākā daļa skolēnu izmantojuši tikai krāsu kā emociju paušanas līdzekli, kaut gan būtu vajadzējis izmantot arī līniju ar tās daudzveidīgajām iespējām emocionalitātes radīšanā. Tomēr visi skolēni darbu pabeidza.

Secinājumi: skolēni savus portretējamās nav izteikti deformējuši, tādējādi forma nav izmantota kā līdzeklis, lai paustu emocijas. Tam iemesls varētu būt tas, ka uzdevumu kopas ietvaros forma netika sīkāk pētīta, līdz ar to skolēniem pietrūka zināšanu, kā ar tās palīdzību attēlot emocijas. Vizuālās mākslas izteiksmes līdzeklis, kas izmantots visplašāk ir krāsa, pārsvarā tās ir gaišas, mierīgas, vai košas krāsas. Tieši krāsa visvairāk izmantota noteikti ir tādēļ, ka skolēniem par krāsu jau bija priekšzināšanas, tā tika pētīta arī uzdevumu kopas „Mākslas darba emocionālā noskaņa” ietvaros. Kaut arī līnija tika pētīta šajā uzdevumu kopā, skolēni to nav izteikti pielietojuši emociju paušanai „Drauga emocionālā portretā”. Pildot uzdevumu par līniju iepriekš, skolēni sākotnēji to neizprata, iespējams, tomēr pabeiguši uzdevumu par līniju, skolēni nevēlējās vēlreiz atgriezties pie iepriekš nesaprastā šajā uzdevumā. Risinājums šai problēmai varētu būt regulāru līnijas kā vizuālās mākslas elementa pētīšanas uzdevumu ieviešana, tad skolēni līniju būtu pietiekami iepazīnuši un nebaidītos to izmantot arī citos uzdevumos. Kopumā skolēni uzdevumu izpildīja labi, izmantoja zināšanas par krāsu, daži arī zināšanas par līniju. Pārsvarā skolēni bija ieinteresēti šajā uzdevumā, daži pat ļoti aizrāvās, vēlējās papildināt vēl un vēl. Tomēr bija arī daļa skolēnu, kuru palika vienaldzīgi, vienkārši izpildīja uzdevumu un, diemžēl, neizmantoja iepriekšējās zināšanas, šie skolēni uzdevumu uztvēra kā vienkāršu portretu.

Iespējams vajadzēja šiem skolēniem veltīt vairāk uzmanības, skaidrot uzdevumu un lūgt atcerēties iepriekš apgūto.

Ja uzdevumu kopu paplašinātu, būtu vēlams vairāk uzdevumus veidot tādus, kur skolēniem ir iespēja paust savas emocijas.

Nobeigums

Diplomdarbā „Emocionāla mākslas darbu uztveršana un radīšana, izmantojot Edvarda Munka daiļradi, 7. klases vizuālās mākslas stundās” tika pētītas 7. klases skolēnu spējas uztvert un radīt emocionālus mākslas darbus. Lai sasniegtu mērķi, iepriekš bija jāizpēta vairākas sadaļas.

Pētot emocijas un to izpausmes mākslā tika secināts, ka:

- emocijas vienmēr ir subjektīvas un tām ir situatīvs raksturs;
- emocionāli mākslas darbi ir tādi, kuros lielāka uzmanība tiek vērsta uz mākslinieka subjektīvo emociju izpausmi, ne precīzu realitātes attēlojumu;
- emocijas mākslas darbos var paust, izmantojot tādus vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus kā krāsa, līnija, forma, arī kompozīcija.

Pētot emocionālu mākslas darbu uztveršanu pusaudžu vecumposmā, tika secināts, ka:

- pusaudži emocionālus mākslas darbus var uztvert vienaldzīgi, jo šajā vecumā svarīgākas pusaudzīm šķiet viņa paša emocijas, ne citu;
- tēma „Emocijas mākslas darbā” ir piemērota pusaudžu vecumposmam, jo tā palīdz pusaudžiem izprast arī savas emocijas, kā arī pusaudžiem rodas lielāka izpratne par mākslas darba dziļāko jēgu- emociju izpausmi.

Pētot emocionālu mākslas darbu radīšanu pusaudžu vecumposmā, tika secināts, ka:

- pusaudžiem vizuālās mākslas stundās jāpiedāvā sarežģītāki uzdevumi, jo pamatiemaņas (dažādas tehnikas u.c.) jau ir apgūtas; tādēļ tēma „Emocijas mākslas darbā” ir piemērota pusaudžiem, jo paralēli praktiskajam darbam skolēniem ir arī jādomā un jājūt;
- emocionālu mākslas darbu radīšanā svarīgi pusaudžiem ir ļaut paust arī savas emocijas, jo tās pusaudžiem šķiet īpaši nozīmīgas.

Analizējot Edvarda Munka gleznu emocionālās noskaņas, secināts, ka:

- gleznu sižeti lielākoties ir skumji- tajos attēlotas ciešanas, slimība, nāve;
- liela nozīme emocionālās noskaņas radīšanai E. Munka gleznās ir krāsai- bieži tiek lietota tās simboliskās nozīmes;
- formai ir nozīme E. Munka gleznu emocionālās noskaņas radīšanai, tā bieži tiek saistīta ar seksualitāti;
- līnija E. Munka darbos pauž ļoti atšķirīgas emocijas- gan dinamiskumu, trauksmainību, gan absolūtu mieru un maigumu; līnijas emocionalitāte atkarīgā no tās tipa, virziena;

- kompozīcija atsevišķos E. Munka darbos parādās kā laika skala- no pagātnes aizmugures plānā uz tagadni priekšplānā. Dažos gleznās kompozīcija ir īpatnēja, lai labāk attēlotu emocionālo noskaņu darbā.

Analizējot uzdevumu kopas „Mākslas darba emocionālā noskaņa”ietvaros veiktos skolēnu darbus, tika secināts, ka :

- skolēni pusaudžu vecumposmā uztver mākslas darba emocionālo noskaņu kopumā- spēj sajūst, vai tas ir priecīgs vai skumjš. Par mākslas darba emocionālo noskaņu skolēni spriež pēc gleznas sižeta, tēliem, to mīmikas, pozas, krāsas, arī izvietojuma- kompozīcijas. Daudz mazāk par mākslas darba noskaņu skolēni spriež pēc līnijas un formas. Skolēni neiedziļinās gleznu simbolikā;
- skolēni pārzina krāsu simbolisko nozīmi, māc par to stāstīt un aizrautīgi veido rakstiskus materiālus par kādu konkrētu krāsu;
- skolēni izprot krāsas nozīmi mākslas darba emocionālās noskaņas radīšanā un prot to izmantot paši savā praktiskā, radošā darbā;
- skolēniem ir grūtības ar izpratni par līnijas lomu mākslas darba emocionālās noskaņas radīšanā, tomēr ilgāk to pētot, tiek apjausta līnijas emocionalitātes radīšanas iespējas;
- skolēni spēj radīt emocionālus mākslas darbus. Lai radītu emocionālo noskaņu, skolēni visvairāk izmanto krāsu, daudz mazāk- līniju (dažādus virzienus, tipus) un formu (hiperbolizāciju, minimizēšanu), kā arī kompozīciju.

Tāpat skolēni pusaudžu vecumposmā spēj sajūst un atpazīt mākslas darba emocionālo noskaņu, pētot gleznas tēlus un gleznā izmantotos vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus. Skolēni daļēji spēj izprast ar kādiem vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļiem tiek radīta mākslas darba emocionālā noskaņa, vislabāk tiek izprasta krāsas nozīme mākslas darba emocionalitātē, mazāk skaidra ir līnijas, formas un kompozīcijas nozīme. Arī skolēni paši spēj radīt darbus, kuros jūtama emocionālā noskaņa; lai to radītu visvairāk tiek pielietota krāsa, mazāk pielietota ir līnija, praktiski nemaz- forma un kompozīcija. Svarīga loma noskaņas radīšanā skolēnu gleznojumos ir portretējamā mīmikai.

Lai pusaudži labāk izprastu un paši spētu radīt mākslas darbus ar emocionālo noskaņu, būtu nepieciešams:

- vērst skolēnu uzmanību uz gleznu simboliku, tas palīdzētu vēl labāk izprast gleznas emocionālo noskaņu. Gleznu simbolikas iepazīšanai var veidot uzdevumu kopu par kristietības simboliem gleznās, jo tieši kristietībā simbolismam ir īpaša nozīme. Pateicīga tēma ir arī simbolisms, kuru skolniekiem var palīdzēt apgūt, izmantojot mākslinieku Gustava Klimta, Gustava Moro, Odilona Redona daiļradi. Arī šajā uzdevumu kopā izmantotā Edvarda Munka daiļrade ir labi piemērota gleznu simbolikas apgūšanai;
- paplašināt zināšanas par līniju un tās nozīmi emocionālā mākslas darbā. Lai skolēni labāk izprastu līniju kā vizuālās mākslas izteiksmes līdzekli emociju paušanai, būtu vēlams izstrādāt atsevišķu uzdevumu kopu tās iepazīšanai. Tajā vajadzētu iekļaut līnijas dažādības pētīšanu, lai skolēni spētu brīvi variēt ar to, tādējādi nebaidītos to vairāk izmantot savos darbos;
- vizuālās mākslas stundās būtu jāvelta īpaša uzmanība formas pētīšanai. Viens no veidiem, kā apgūt formu kā izteiksmes līdzekli, ir pētīt to trīs dimensijās- veidot skulptūras no dažādiem materiāliem, pārspīlējot formas, lai attēlotu kādas emocijas;
- piedāvāt skolēniem vairāk uzdevumu, kuros viņi var paust paši savas emocijas. Efektīgi un interesanti varētu būt uzdevumi, kuros skolēni klausās kādu skaņdarbu vai stāstu un pēc tam glezno savas radušās emocijas.

Vērtējot emocionālus mākslas darbus, jāatceras, ka emocijas vienmēr ir subjektīvas, tādēļ nedrīkst vērtēt ko skolēni jūt, svarīgākais ir, ka viņi vispār ko jūt un viņiem ir ko teikt par konkrēto mākslas darbu. Šīs spējas ir iespējams attīstīt, regulāri pētot un analizējot mākslas darbus.

Diplomdarba mērķis ir sasniegts- ir izpētītas 7. klases skolēnu spējas uztvert un radīt emocionālus mākslas darbus vizuālās mākslas stundās.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. Grāmatas latviešu valodā

1. Albrehta Dz. *Pētīšanas metodes pedagogijā*. Rīga: Mācību grāmata, 1998, 104 lpp.
2. Anspaks J. *Mākslas pedagogija I*. RaKa, 2004, 298 lpp.
3. Dobsons Dž. *Gatavojoties pusaudža vecumam*. Prieka vēsts, 2005, 165 lpp.
4. Geidžs N.L., Berliners D.C. *Pedagoģiskā psiholoģija*. Zvaigzne ABC, 1999, 662 lpp.
5. Grigorjevs A. *Pusaudži un disciplīna*. Zvaigzne, 1979, 127 lpp.
6. Gudjons H. *Pedagoģijas pamatatziņas*. Zvaigzne ABC, 1998, 394. lpp.
7. Hibnere V. *Bērna vizuālā darbība*. RaKa, 1998, 198 lpp.
8. Kagaine Z. *Radošā domāšana vizuālajā mākslā; mācību grāmata vizuālajā mākslā 7.-9.klasei*. Zvaigzne ABC, 2006, 100 lpp.
9. Kavacs V. *Mākslas valodas pamati*. Zvaigzne ABC, 1999, 91. lpp.
10. Plotnieks I. *Emocijas un jūtas*. Rīga, 1970, 55 lpp.
11. Puškarevs I. *Attīstības psiholoģija*. Raka, 2001, 88 lpp.
12. Šimane Z. *Vizuālā māksla 1.-9. klasē, skolotāja grāmata*. Lielvārds, 1998, 71 lpp.
13. Zirdziņa V. *Vizuālās mākslas valodas ābece*. Sprīdītis, 1995, 95 lpp.

2. Grāmatas angļu valodā

14. Benesch O. *Edvard Munch. Translated by Joan Spencer*. London, 1960, 105 p.
15. Bjornstad K., Stoverud T., Sutcliffe H. *The story of Edvard Munch*. 1998, 124 p.
16. Gaitskell C. D., Hurwitz A. *Children and their art, second edition*. Harcourt, Brace & World, 1970, 507 p.
17. Ingles E. *Edvard Munch-Love, Jealousy, Death and Sorrow*. Grange Books, 2005, 80 p.
18. Loshak D. *Munch*. Greenwich Editions, 2002, 112 p.
19. Prelinger E. *After The Scream: The Late Paintings of Edvard Munch*. 1995, 139 p.
20. Prideaux S. *Edvard Munch: behind the Scream*. 2004, 167 p.
21. Stang R. *Edvard Munch*. Forum, 1988, 317 p.
22. Tojner P. E. *Munch in his own words*. 200, 213 p.

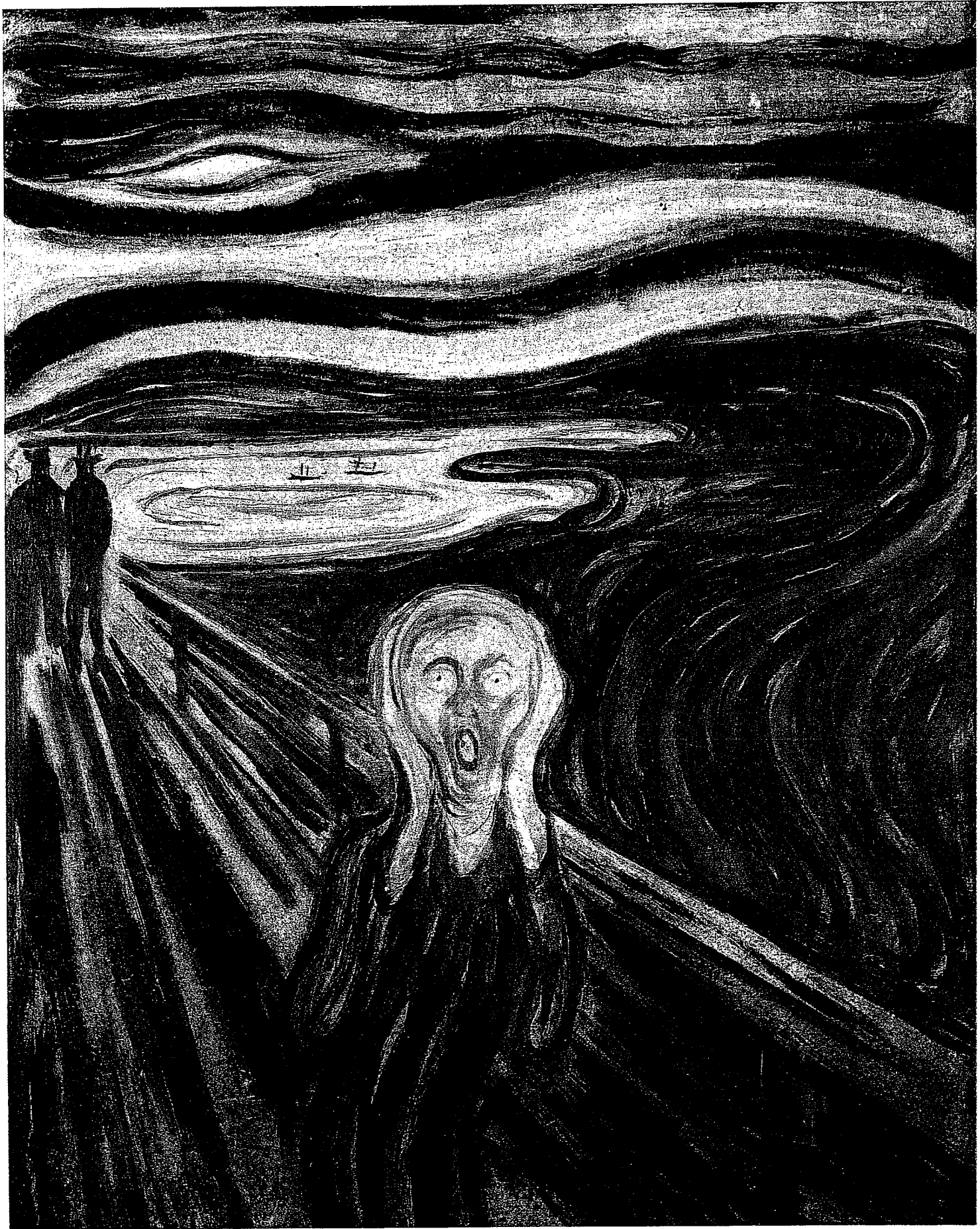
3. Raksti grāmatās

23. *Latvijas Padomju enciklopēdija; 10. sējums*. Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1987, 728 lpp.
24. *Vizuālā māksla- Mācību programma 1.- 9. klasei*. Izglītības soļi, 2001, 100 lpp.

4. Elektroniskie informācijas avoti

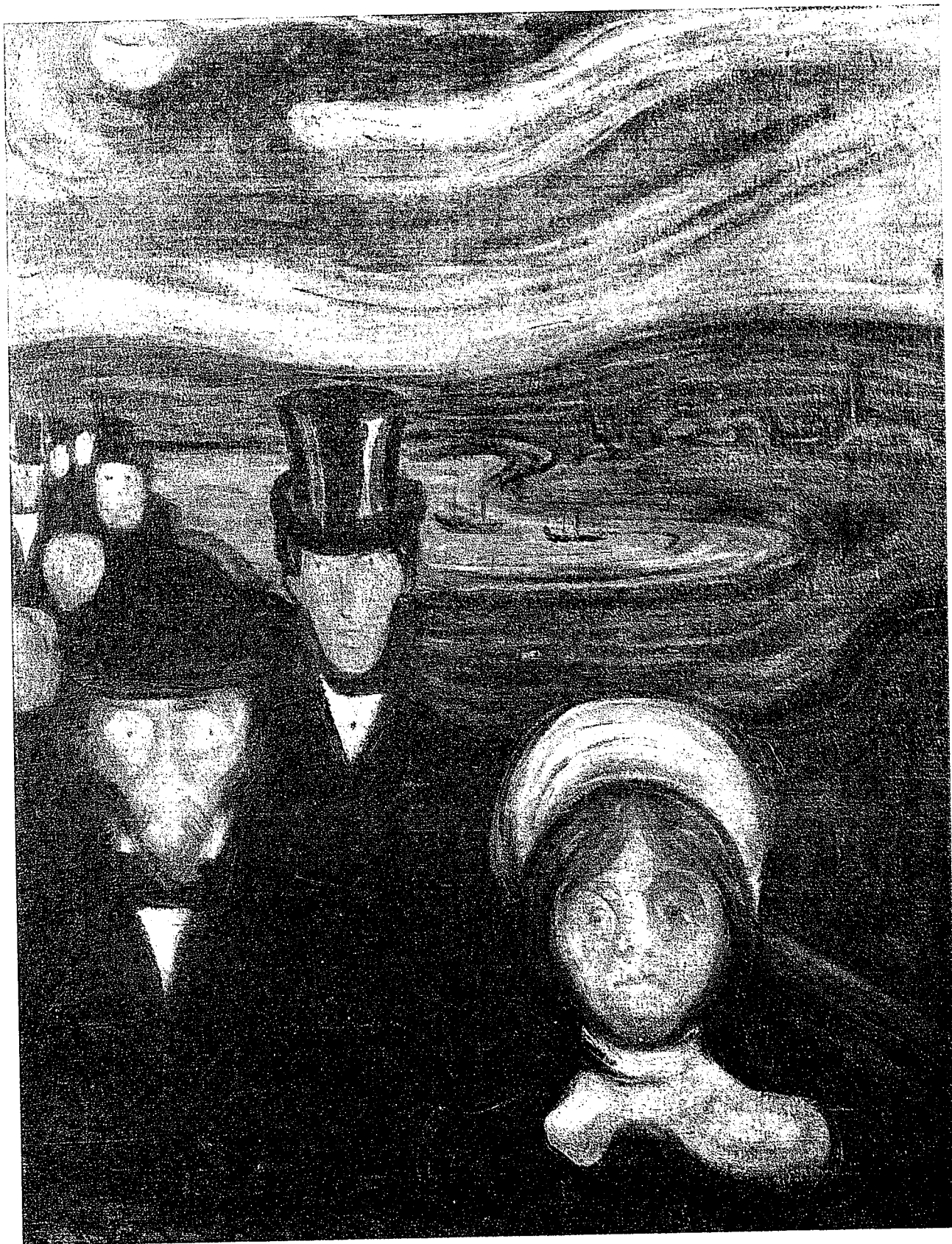
25. **Dimbele Ligita**. *Mēmie kliedziņi*, Psiholoģijas pasaule, 2004. 02. [tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.psihologijaspasaule.lv/raksti.php?id=34&show=902&act=read> Resurss apskatīts 2008. gada 30. martā.
26. Interneta bibliotēka [tiešsaiste].
Pieejams: http://www.atlants.lv/index.php?menu=50&virstema=3&subtema=8&w_id=585206 Resurss apskatīts 2008. gada 2. aprīlī.
27. **Tiltiņš Artūrs**. *Definīcijas*. [tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.tiltins.wol.bz/base/view/document/def2> Resurss apskatīts 2008. gada 15. maijā
28. *Munch Museet*. [tiešsaiste].
Pieejams: <http://www.munch.museum.no/tegnere/english.aspx> Resurss apskatīts 2008. gada 7. martā.
29. **Jaster Roman**. *Edvard Munch - The Dance of Life Site*. [tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.edvard-munch.com/index1.htm> Resurss apskatīts 2008. gada 7. martā.
30. *EdvardMunch.Info*. 2006. [tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.edvardmunch.info/edvard-munch/estore.asp> Resurss apskatīts 2008. gada 14. martā.
31. *Grev Wedels Plass Auksjoner AS*, Den Gamle Logen, Grev Wedels Plass 2, N-0151 Oslo, Norway. [tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.munchauksjonen.no/museum.html>. Resurss apskatīts 2008. gada 14. martā.

1. PIELIKUMS

2008.05.19

БОЛЬНАЯ ДЕВОЧКА. 1906–1907
Холст, масло. 112 x 114,5 см
Галерея Тейт, Лондон

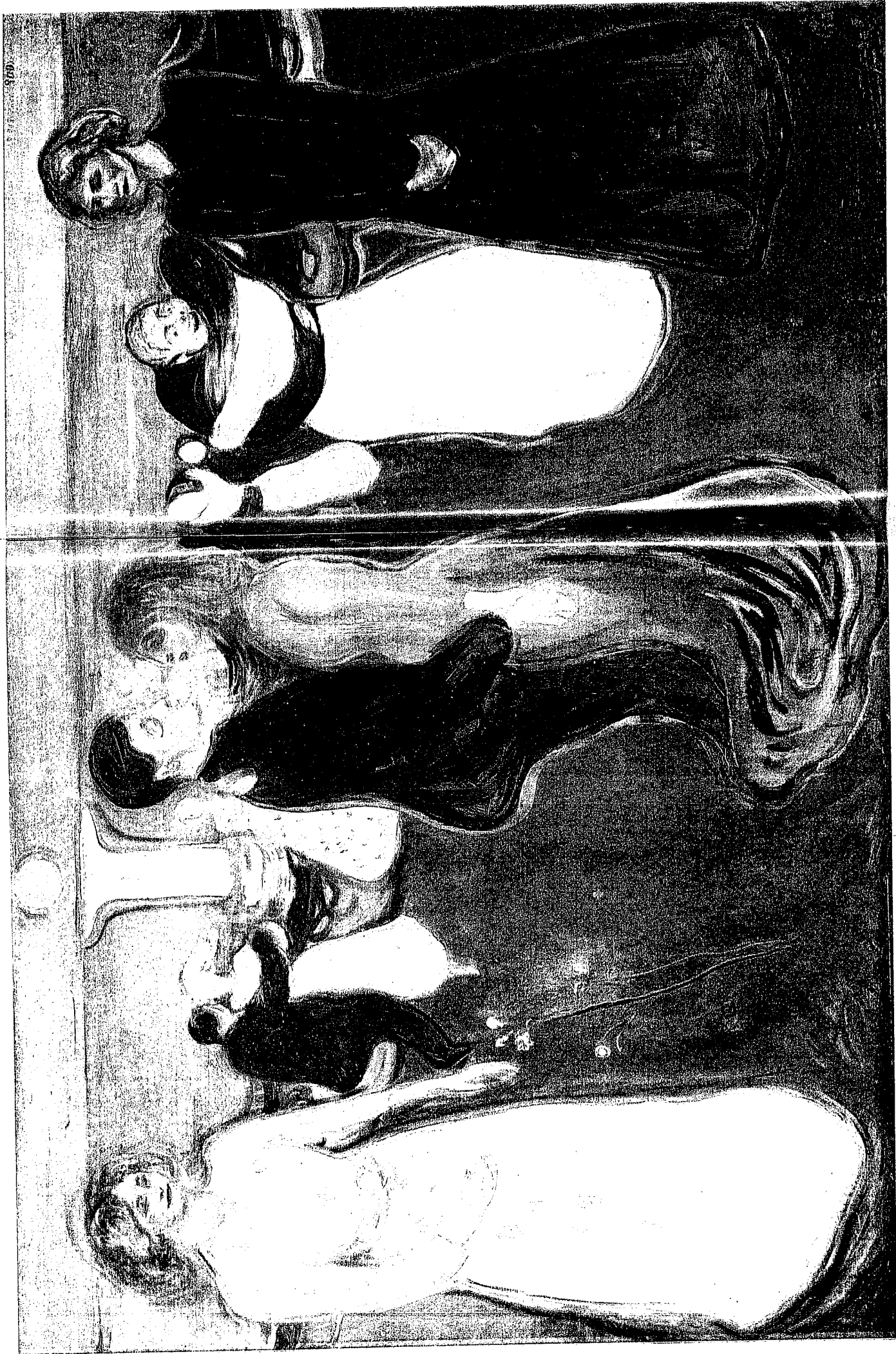

Dance on the Shore, 1900-02

Oil on canvas

39×37¾ inches (99×96 cm)

National Gallery, Prague

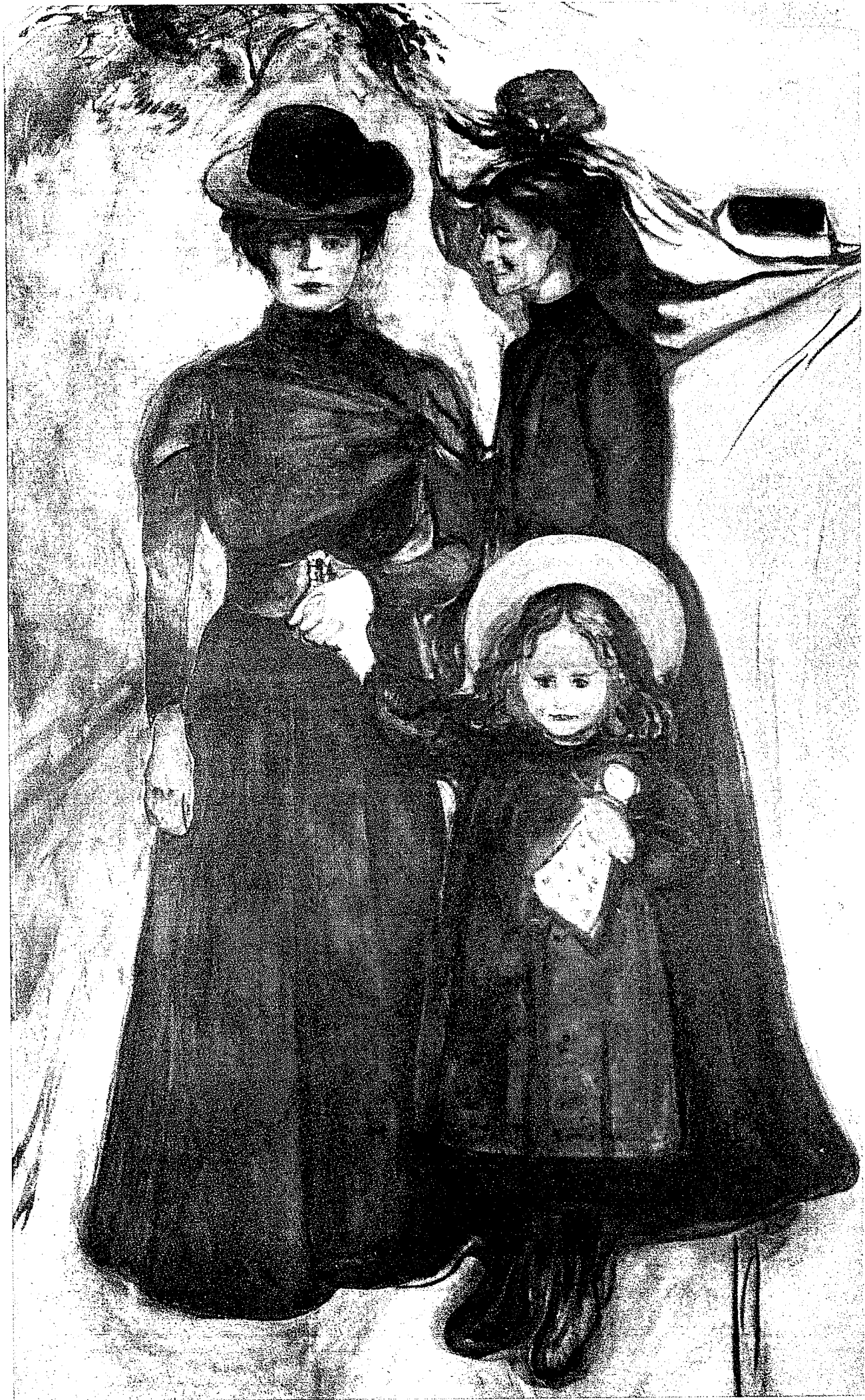

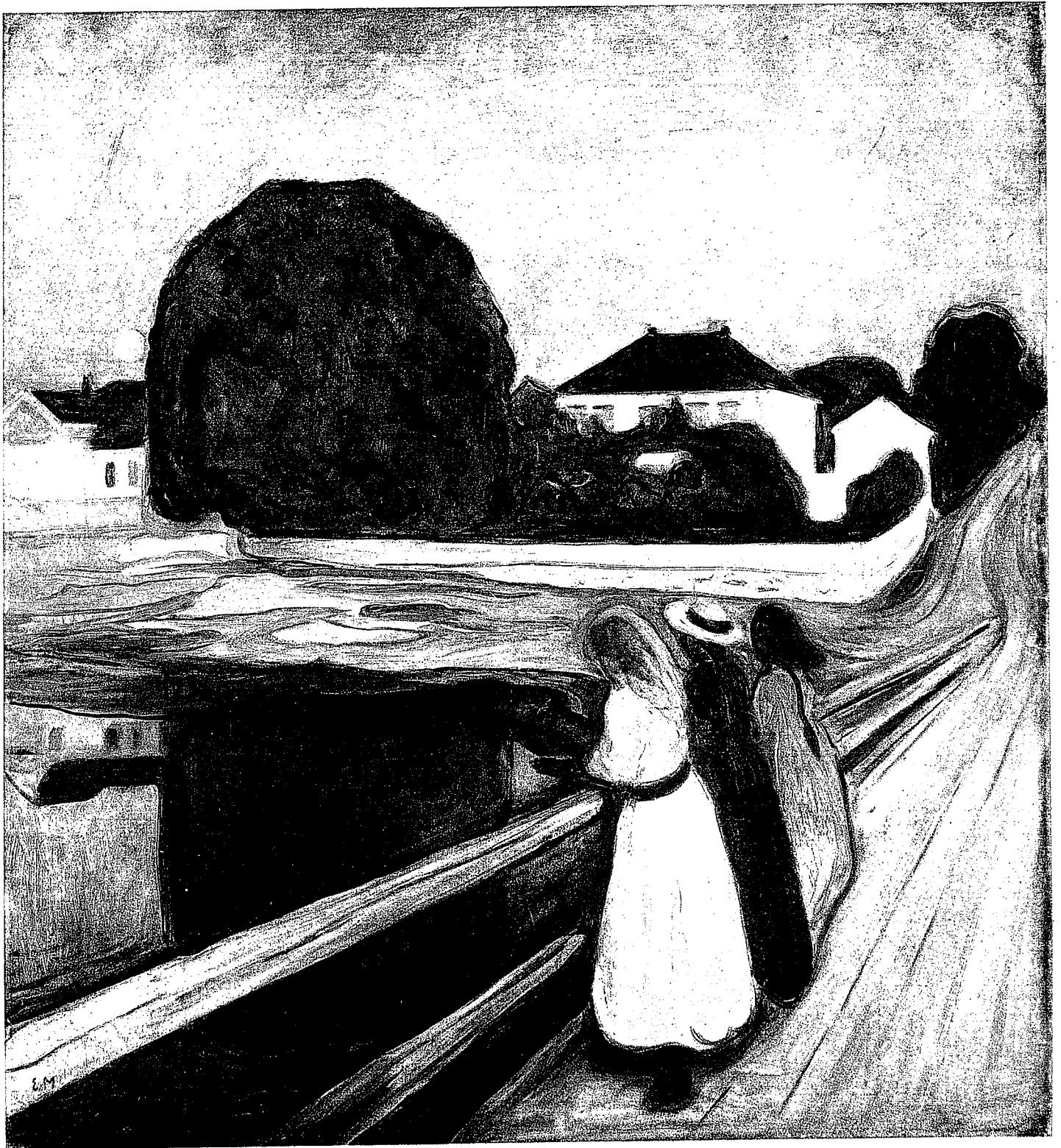
Red Virginia Creeper, 1898-1900

Oil on canvas

47×47½ inches (119.5×121 cm)

Munch Museum, Oslo

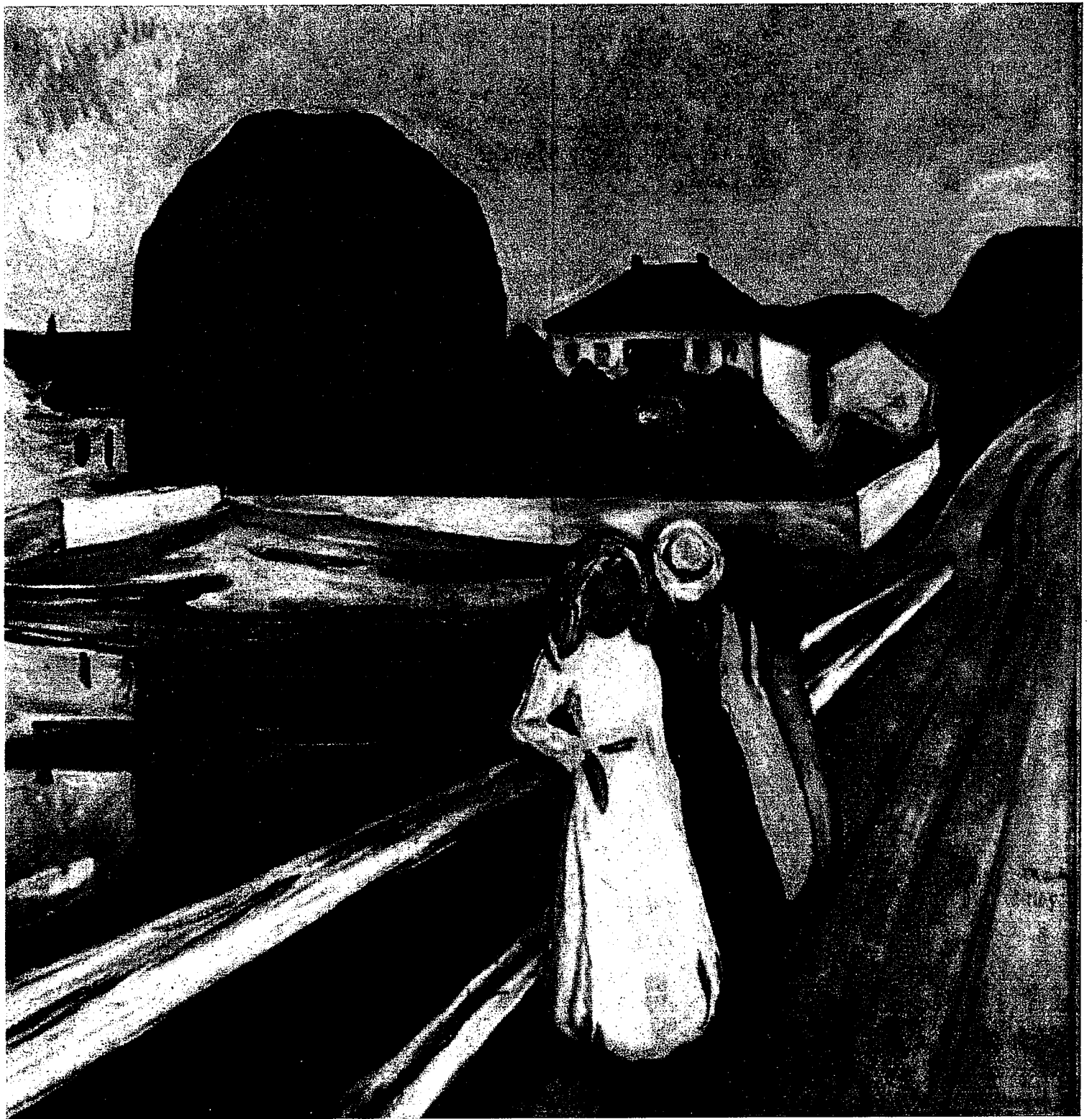

Girls on the Pier, 1901

Oil on canvas

23½×49⅞ inches (136×125.5 cm)

National Gallery, Oslo

ВАМПИР. 1893
Холст, масло. 91 x 109 см
Музей Мунка, Осло

2. PIELIKUMS

Četrus meitenes uz tilta" Atbildi uz jautājumiem!

uz tilta"

- Aplūko gleznu! Kāds ir tās sižets, kas tajā notiek?

Manas tur nenotiek, jo stāvēt pāri tilta
vai ietn!

Ralfs Endrijs

- Kādas sajūtas (emocionālu noskaņojumu) tevī raisa šī glezna?

Bēdīgas, jo man nepatīk ka vienai nav sejas.

- Kā tev šķiet, kādi vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi rada šo noskaņu visvairāk? Īsi raksturo katru punktu, atkarībā no tā, cik tas svarīgs gleznas emocionālajā noskaņā:

- Krāsa

- Forma

Prasta, bet labi ka ir ēnas. Un upē izskatās labi.

- Līnija

Ģeometrisks, jo vienai nedēvē nav sejas.

Ļoti labi, jo skaidri.

- Sižets

Neko viņas tikai stāvo uz tilta.

- Kompozīcija

Ģeometrisks, jo man nepatīk seja.

Uldis Jona 7. klase

Četrus meitenes uz tilta."

Atbildi uz jautājumiem!

- Aplūko gleznu! Kāds ir tās sižets, kas tajā notiek?

Tur trīs meitenes sēdētās tālumā, bet ceturā bez sejas sēdētās uz mums.

- Kādas sajūtas (emocionālu noskaņojumu) tevī raisa šī glezna?

Domīgas, ja te ir jādomā, kas ir tālumā.

- Kā tev šķiet, kādi vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi rada šo noskaņu visvairāk? Īsi raksturo katru punktu, atkarībā no tā, cik tas svarīgs gleznas emocionālajā noskaņā:

- Krāsa

Pārsvaigā gaišie toņi, jo laukam, tad viss nav tik bēdīgā.

- Forma

Interesanta, jo reizēm ir smalki rīmēti, bet citur ir uz ātru rokas.

- Līnija

Taisnas un līniskas līnijas ir pa visu attēlu.

- Sižets

Neizprotams vai bēdīgs vai arī, priecīgs.

- Kompozīcija

Ļoti laba kompozīcija.

Atbildi uz jautājumiem!

- Aplūko gleznu! Kāds ir tās sižets, kas tajā notiek?
Glezna parādīs, kā cilvēkus iet prom no mūsu mājām.
- Kādas sajūtas (emocionālu noskaņojumu) tevī raisa šī glezna?
Glezna ir diezgan drūma.
- Kā tev šķiet, kādi vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi rada šo noskaņu visvairāk? Īsi raksturo katru punktu, atkarībā no tā, cik tas svarīgs gleznas emocionālajā noskaņā:
• Krāsa
Kārtas ir gan gaišas, gan tumšas, bet nopūnā glezna ir diezgan nelielam vienmērīga.
- Forma
Daudzas formas: apakšpusē vairāku līniju, bet augšā taisnas un vertikālas.
- Līnija
Līnija: apakšā līniju, bet augšā taisna.
- Sižets
Pēdina, drūma diena un cilvēki iet prom no mūsu mājām.
- Kompozīcija
Sarkapnā nāja dod acīm, savādām glezna būtu sīkuma. Dūmā, un galva ir parā apakšā.

Atbildi uz jautājumiem!

- Aplūko gleznu! Kāds ir tās sižets, kas tajā notiek?
Glezna, ir redzamas divas sievietes un maza meitenīte. Līnijas dodas - mātē ar meitu, bet kāda sieviete kā tāda plūsmā šādā vienā garām.
- Kādas sajūtas (emocionālu noskaņojumu) tevī raisa šī glezna?
Mazliet drūmu noskaņu rada šī glezna, jo skatoties uz to parādās melnās apģērbs, kurš atgādina bērns.
- Kā tev šķiet, kādi vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi rada šo noskaņu visvairāk? Īsi raksturo katru punktu, atkarībā no tā, cik tas svarīgs gleznas emocionālajā noskaņā:
• Krāsa
mazliet drūma, jo visām ir melnas krāsas.
- Forma
nēko nerada.
- Līnija
līnijas ir simetris kā tāda līnija plūsmā
- Sižets
divas tās apstāties. Sieviete ir bēdīga
- Kompozīcija

Kaura
Kausa
7^a

ģimene uz ceļa.

Atbildi uz jautājumiem!

- Aplūko gleznu! Kāds ir tās sižets, kas tajā notiek?
Šī gleznā var saskatīt kā cilvēki dzejo. Un saule šķinām sāk rītu.
- Kādas sajūtas (emocionālu noskaņojumu) tevī raisa šī glezna?
Interesantas sajūtas, šī glezna nav drūma, bet tur ir drusku bēdīga šī aina, jo viss ir tumšs.
- Kā tev šķiet, kādi vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi rada šo noskaņu visvairāk? Iši raksturo katru punktu, atkarībā no tā, cik tas svarīgs gleznas emocionālajā noskaņā:
- Krāsa Tumšā krāsa ko gleznu rada noskaņoju, bet gaišās vietas interesantāku.
- Forma Forma ir ļoti brīva, un tas šo gleznu padara drusku un jautrāku.
- Līnija Padara gleznu labāk redzamāku un labāk saprotamāku.
- Sižets Gleznā sižets ir skaidrs, taču drusku noskaņots.
- Kompozīcija „Deja krasta”
Man patīk šī kompozīcija.

Rebeka Galvāne

Atbildi uz jautājumiem!

- Aplūko gleznu! Kāds ir tās sižets, kas tajā notiek?
„Māte slimnīcā izlaida” gleznā ir redzami slimnieki un citu bēdas par tēm. Daudzi lūdz Dievu. Šī glezna ir skumja.
- Kādas sajūtas (emocionālu noskaņojumu) tevī raisa šī glezna?
Mani šo gleznu aizrauj. Tā ir maģiskā laisa, taču ir redzama cilvēku lūgšanās. Šā būtu tumsā, man noteikti būtu ļaun no šīs gleznas.
- Kā tev šķiet, kādi vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi rada šo noskaņu visvairāk? Iši raksturo katru punktu, atkarībā no tā, cik tas svarīgs gleznas emocionālajā noskaņā:
- Krāsa
Parsvarā viss ir dzeltenī pelēks. Visu apģērbi ir drūmi un skumji. Var redzēt, pamānīt bēdas.
- Forma
Viss ir diezgan ļoti izvietots un visu var ļoti pārskatīt.
- Līnija
Līnijas vairāk ir maigas maģiskā veida, maigi skumjas.
- Sižets
Visi tur bēdājas par to ka ir nomiris kaut kas tuvs.
- Kompozīcija

Rīgas 2. vidusskolas
7.a klases skolnieku
Agņa Krauzes
Agnijas Kivrānes
Laumas Cīrules
Mārtiņa Bērziņa
darbs vizuālajā mākslā

Rozā krāsa.

29.11.07.

Aizmirstiet visus pelēkos, neinteresantos rozīgos toņus un atveriet acis jaunai pārsteigumu pilnai rozā krāsu pasaulei.

Padomājiet par maziem rozā sivēntiņiem, kas žiperīgi skraida pa kūti vai arī par rozā konditorejas izstrādājumu kastīti, kas pilna ar burvīgiem zemeņu našķiem. Rozā ir sajūsmas, prieka un rotaļīguma krāsa, un nav nekā labāka par rozā uzplaiksnījumiem, ja vēlaties savai dzīvesvietai piešķirt šarmu, enerģiju un pievilcību.

Vairāk kā jebkurai citai krāsai rozā piemīt spēcīgas asociācijas ar sievišķīgo, kas var radīt nošķirtību starp sievišķo un vīrišķo. Rozā krāsai ir arī «slikta vēsture», jo 80-tajos gados bija izteikts vecrozā krāsas bums. Gandrīz katrā istabā cilvēki varēja sastapties ar vienu un to pašu rozā nokrāsu, bet šī kļūda interjerā ir jālabo vēl mūsdienās.

Mūsdienās cilvēki masveidā novirzījušies no rozā krāsas, bet arī šāda pilnīga rozā aizmirstāna ir nepareizs efekts. Rozā krāsai ir tik daudz dažādu pielietojumu un iespēju – tā var būt gan nomierinoša un silta, gan arī uzmundrinoša. Un rozā tikpat labi var tikt attiecināma uz vīrišķību. Galvenais ar to nepārspīlēt – rozā ir ļoti spēcīga krāsa.

Zēniem patīk zilā krāsa, bet meitenēm rozā toņi, nesen paziņojuši zinātnieki, kas veica vienu no pirmajiem zinātniskajiem pētījumiem, kurā pierādīts, ka krāsu izvēle atkarīga no dzimuma.

Pētnieki norādīja, ka šīs atšķirības, iespējams, radušās evolūcijas gaitā, kā dēļ sievietes dod priekšroku krāsām, kas asociējas ar gataviem augļiem un veselīgu sejas krāsu.

Nesen veiktie pētījumi norādīja, ka cilvēki visā pasaulē dod priekšroku zilajiem toņiem, un līdz šim nav bijis daudz pierādījumu, kas atbalstītu pieņēmumu, ka krāsu izvēli nosaka dzimums, stāstīja pētījuma vadītāja Ņūkāsas universitātes neiroloģe.

Zinātnieki lūdza vīriešu un sieviešu grupai datora ekrānā tumšā istabā aplūkot aptuveni 1000 dažādas krāsas taisnstūru pārus un pēc iespējas ātrāk neapdomājoties izvēlēties tos, kas viņiem labāk patīk.

Pēc tam zinātnieki ievietoja rezultātus krāsu spektrā un noskaidroja, ka vīriešiem patīk zilā un gaiši zilā krāsa, bet sievietes dod priekšroku zilā spektra rozā un violetajiem toņiem.

Vairāk meiteņu krāsa. Pēdējos gados tā kļuvusi par modes krāsu. Arī šo krāsu var valkāt jebkurā gadalaikā, jebkurā saulainā vai lietainā dienā. Tā ienes gaišumu sirdī un mirdzumu acīs.

Svarīgs aspekts, kas var ietekmēt mūsu emocionālo pasauli, piemīt arī krāsām, kas ikdienā ir mums apkārt. Kāda konkrēta krāsa mūs var iespaidot pozitīvi, rosināt un enerģisku darbību u.tml., bet, iespējams, šī pati krāsa kādam citam var šķist pilnīgi nepieņemama, pat nelabvēlīgi iedarboties uz cilvēka psihi un fizisko stāvokli. Tas, kā mēs jūtamies ikdienā, iespējams, daudzos gadījumos ir atkarīgs arī no tā, kāda krāsa dominē vietā, kurā mums nākas pavadīt savu laiku... Kāda konkrēta krāsa var gan uzjundīt enerģiju un palielināt mūsu darba spējas un radošo domāšanu, gan gluži pretēji – nomākt to, un padarīt mūs nogurušus un stresainus!! Savukārt, dienā uzkrātā pieredze un sajūtas iespaido zemapziņu un sapņus.... Iespējams, nodrošinot savā tuvumā patīkamu krāsu gammu, pat neapzināti varam ietekmēt savas sajūtas naktī, kas izpaužas sapņu veidā...

Ieteikumi rozā

Izmantojot rozā krāsu interjerā, ir svarīgi to savienot ar visdažādākajiem toņiem katrā atsevišķā telpā un izmantot tādus krāsu salikumus, kas līdzsvaros rozā krāsas ietekmi, piemēram, komplektēt rozā ar krēmkrāsu, šokolādes, melno, pelēko vai pat purpura krāsu. Tas atkarīgs no krāsas intensitātes. Par spīti tam, ka mūsdienās rozā ir svaigāka kā jebkad, krāsai tāpat ir jāatrod attiecīga saskaņa ar telpu, kurai tā paredzēta.

Vannas istaba

Kriptaņa rozā krāsas vannas istabā iedarbojas efektīvi kopā ar baltiem dvieļiem uz nerūsējošā tērauda armatūras. (Bet tikai kriptaņa!)

Mājas ofiss

Dziļa un piesātināta rozā krāsas siena var būt ideāls stimulējošs papildinājums nomācošai mājas darba vietas videi.

Ēdamistaba

Bāli rozā krāsa, izmantota ēdamistabā kopā ar zaļo, var piešķirt istabai maigu franču lauku stila pieskaņu, kā arī šāds krāsu savienojums izskaistinās un padarīs pievilcīgāku cilvēka ādas toņa izskatu.

Tīņu istaba

Lai modernizētu tīņu apdzīvotās istabas, veiksmīgs risinājums ir sapārot rozā ar oranžo krāsu. Efekts būs tiešām mūsdienīgs. Varat izmēģināt arī rozā ar purpura krāsu un balto, pievienojot sudraba pamata akcentus.

Viesistaba

Šī ir telpa, kas paredzēta visiem. Lielākajai daļai cilvēku, rozā krāsa šeit būs vispiemērotākā tieši kā akcents – ar spilveniem, ziediem un dekoratīviem elementiem.

Rozā /šokolādes brūns

Rozā krāsa joprojām ir populāra visos veidos un aspektos. Šī krāsa ne tikai lieliski sader ar šokolādes brūno, radot fantastiski enerģisku un tajā pat laikā neuzbāzīgu krāsu salikumu, bet arī ar citām krāsām. Kombinācijā ar brūno krāsu, rozā kļūst izsmalcināts un stilīgs. Rozā nianses ir ļoti daudzveidīgas, sākot ar saulrieta un beidzot ar arbūza toņiem.

Rozā raksturojums.

E. I. Gonikmans rozā krāsu saista ar beznosacījumu mīlestību, ilgu un sapņu piepildījumu. Tā nozīmē arī spēju piedot un saprast otru. Šī krāsa atspoguļo harmoniju un mīlestību, nomierina, rada komfortu un paātrina atve-seļošanās procesu. Rozā krāsa tiek uzskatīta par ļoti dziedinošu gan fiziskā, gan garīgā ziņā.

Maza statistika

Face.lv kopā ir 95075 cilvēki, bet rozā krāsa interesēs ir tikai 56 cilvēkiem.

Oranžs

Oranžā krāsa - laimes un prieka krāsa. Tā sastāv no dzeltenas un sarkanās krāsām, tāpēc ietver abu krāsu galvenās īpašības. Ja dzeltenais ir stabilitāte, bet sarkanais - emocijas, oranžu krāsu mēs varam lasīt kā stabilas emocijas. Oranžā krāsa iedrošina, palīdz pārdzīvot personīgos apvainojumus un nepatīkamos brīžus. Oranžā krāsa palīdz atbrīvoties no bailēm. Cilvēki, kuriem patīk oranžā krāsa, ir kustīgi, mundri, jautri un dzīvespriecīgi, kā arī runātīgi, asprātīgi un atjautīgi. Tādiem cilvēkiem patīk kompānijas un pasākumi. Nepatika pret oranžo krāsu liecina par bailēm virzīties dzīvē uz priekšu, nespēju aizmirst pagātņi. Simboliski oranža krāsa ir liesma, uguns, greznība, laime. Oranžā ir aktīva un silta. Šī krāsa simbolizē arī visas zinātnes un mūzas. Oranžās krāsas pozitīvais aspekts ir spēks, žēlsirdība, iecietība, neizsīkstoša enerģija, sabiedriskums un taisnīgums. Bet pārsātinoties ar šo krāsu, parādās tās negatīvais aspekts - lepnums, tieksme ņemt un neatdot parādus, pašattaisnošanās. Šī krāsa dod iespēju paplašināt izziņas robežas ar aktīvu, radošu darbību. Tā dod arī pārlicību par saviem spēkiem un apdomību pirms lēmumu pieņemšanas.

Iedarbīga ir arī zīmēšana un gleznošana ar dažādiem oranžās krāsas toņiem, kā arī vizualizācija par šo krāsu. Šī krāsa telpā rada siltu, mājīgu un radošu gaisotni, veicina draudzīgas un optimistiskas sarunas. Oranžo krāsu iegūst, sajaucot kadmija, hroma un svina minerālus.

Zaļš.

Krāsas nosaukuma nozīme.

Pamatā indoeiropiešu gheļ, kas nozīmē mirdzēt vai spīdēt. No tā ir radušies dažādu krāsu apzīmējumi. Krāsas apzīmēšanas ziņā vārds senāk nav bijis tik viennozīmīgs kā mūsdienu valodā. Vēsturiski vārds zaļš ir apzīmējis gan brūnu, sārti dzeltenu, gaišsarkanu, pelēku krāsu. Indoeiropiešu valodās mijas vārdu zaļš un dzeltens nozīmes.

Ko simbolizē šī krāsa?

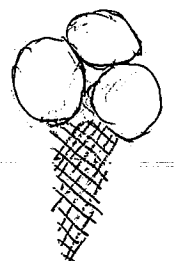
Zaļā krāsa ir nomierinoša un rāma un simbolizē labklājību un auglību. Gleznās zaļā krāsa rada mierīgu un rāmu noskaņojumu. Neatlaidības, pašpārlicinātības krāsa, arī cerības, dzīvības un sākuma krāsa. Tā simbolizē saikni ar dabu, nes uzplaukumu un veiksmi. Paaugstina darbaspējas un attīsta iztēli. Labvēlīga nervu sistēmai, sirdsdarbībai un redzei. Šī krāsa stimulē augšanu, tāpēc zaļš apģērbs nav ieteicams cilvēkiem, kuri slimo ar audzēju. Cilvēks, kurš dod priekšroku zaļajai, ir kā radīts draudzībai.

Ko mēs saprotam ar šo vārdu?

Ar vārdu zaļš mēs saprotam daudz dažādas lietas. Kā, piemēram, ar vārdu savienojumu zaļi dzīvot mēs saprotam, ka kādam dzīvē klājas labi. Zaļš vēl var nozīmēt kaut ko negatavu vai jēlu, piemēram, sakot zaļš kartupelis vai zaļa gaļa. Zaļā krāsa bieži asociējas ar dabu un augiem. Ja cilvēku nosauc par zaļu, tas nozīmē, ka cilvēks ir dabas aizstāvis, bet sakot šo pašu par lietu, tas nozīmē, ka šī lieta nekaitē dabai.

Kā iegūt šo krāsu?

Zaļo krāsu var iegūt sajaucot zilo krāsu ar dzeltenu.

siltā

krāsa aurā liecina par straujumu, jautrību un dažreiz par dzīvnieciskiem instinktiem.

krāsa asociējas ar saules gaismu, siltumu, dzīvības enerģiju. Tā rada dvēseles mieru, priecīgu un pacilātu noskaņu, stimulē intelektuālās spējas, likvidē grūtsirdību, nomāktību. Šī **krāsa** cilvēku orientē uz nākotni, jauniem sasniegumiem. Līdzsvaro enerģiju un nervu sistēmu.

krāsa spēj arī nogurdināt, ilgstošā tās ietekmē cilvēks kļūst vieglprātīgs, straujš, nenopietns un dažreiz greizsirdīgs. **krāsa** harmonizē trešo - saules pinuma čakru, uzlabo redzi, attīroši iedarbojas uz gremošanas traktu, aknām un ādu, sekmē žultss izdalīšanos, normalizē dziedzeru un limfātiskās sistēmas darbību, uzlabo vielmaiņu, dziedina bronhus.

krāsa īpašā cieņā ir valstīs, kurās valda auksts klimats.

krāsai augu valstī atbilst āboli, plūmes, citroni un banāni.

ir intelekta **krāsa**, kas sevī ietver transformācijas spēku. Tā ir kā ceļš no neapzinātā uz apzināto. Šī **krāsa** cilvēkam palīdz izprast un sasniegt gan garīgās, gan materiālas vērtības. Tā ir ļoti aktīva un radoša

krāsa, kas palīdz koncentrēt spēku un uzmanību vēlamajā virzienā, lai varētu sasniegtu mērķi. **Krāsu** analītiskajā psiholoģijā **krāsa** norāda uz tieksmi pēc neatkarības un uztveres horizonta paplašināšanas. Šī

krāsa liecina arī par cilvēka vēlmi atrast dzīves jēgu un paplašināt

komunikācijas sfēru. Šī **krāsa** ir īpaši ieteicama cilvēkiem, kam grūti uzsākt sarunu, izteikties un dibināt kontaktus. Tā attīsta komunikabilitāti.

Tīri **krāsa** simbolizē prātu, gudrību un prasmi risināt problēmas.

Tā aktivizē pozitīvo domāšanu un intuīciju. **krāsas** pozitīvo

ietekmi cilvēks var gūt saules gaismas ietekmē, atrodoties interjerā, valkājot koši apģērbus, vērojot ziedus. Ja

krāsa ir jūsu mīļākā, esat cerību, nākotnes iespēju cilvēks, taču arī nesavaldīgs un ekspresīvs.

krāsa. Sieviete, kas tērpusies **krāsā**, uz ielas nevar nepamanīt. Gluži kā **krāsas** rozi citas **krāsas** ziedu buketē.

krāsa simbolizē radošu garu, mīlestību, labu audzināšanu. Tā liecina par prasmi koncentrēt un noteiktā virzienā vadīt savu gribasspēku. Šī **krāsa** "sasilda" gan materiālo, gan dvēselisko. Cilvēki, kas valkā tērpus **krāsā** toņos, ir augstsirdīgi, viņi parasti strādā radošā jomā, ar visu sirdi un dvēseli alkstot laimes. Un dzīve šajā ziņā pret viņiem patiesi cenšas būt dāsna. Sievietes, kas priekšroku dod **krāsai** tērpam, ir emocionālas un jūtīgas, tāpēc arī viegli aizvainojamas. Liktenis viņām ļauj iepazīt pilnasinīgas dzīves ciešanas un kaislības. Viņu garastāvoklim un vēlmēm viegli pakļaujas apkārtējie. Sabiedrībā viņas var cerēt uz augstu prestižu. Vien žēl, ka šīs dāmas nespēj izvairīties no nepamatotas greizsirdības lēkmēm. Šīs sievietes ir izšķērdīgas un augstsirdīgas, taču dažkārt viņām pietrūkst veselā saprāta, lai nenonāktu mulķīgas pašapmierinātības gūstā.

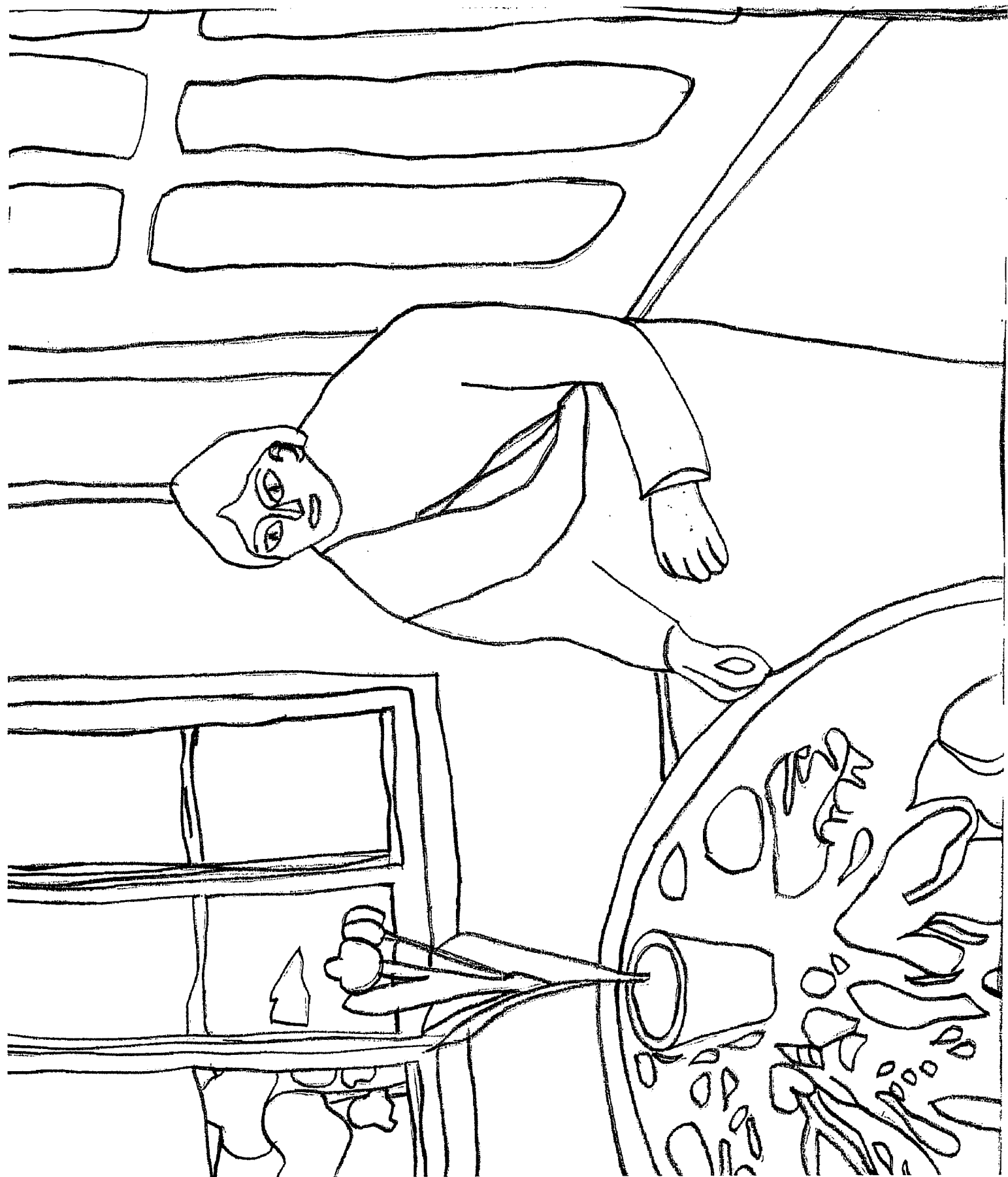
Rebeka G. 7.2

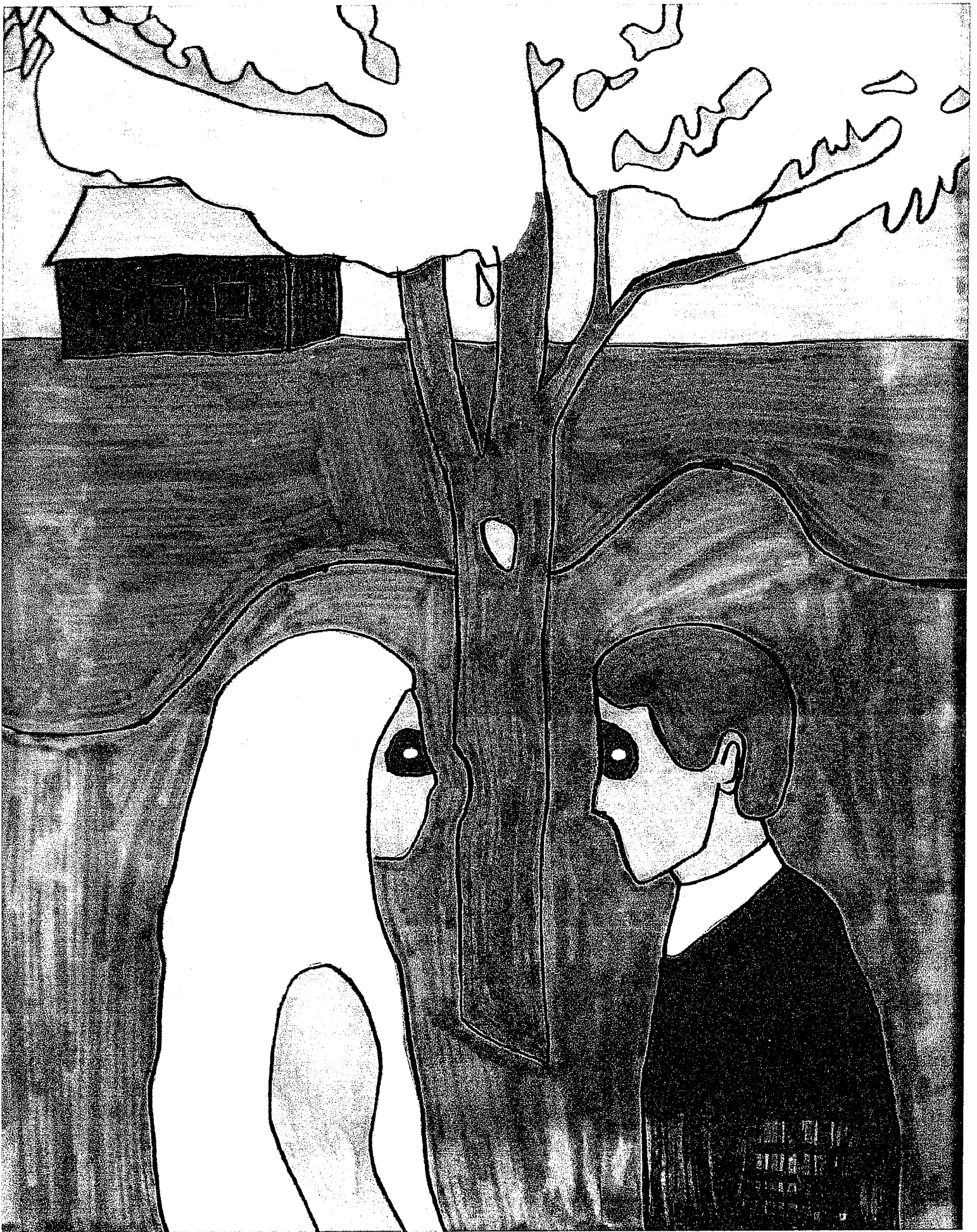
Dace Ģirava

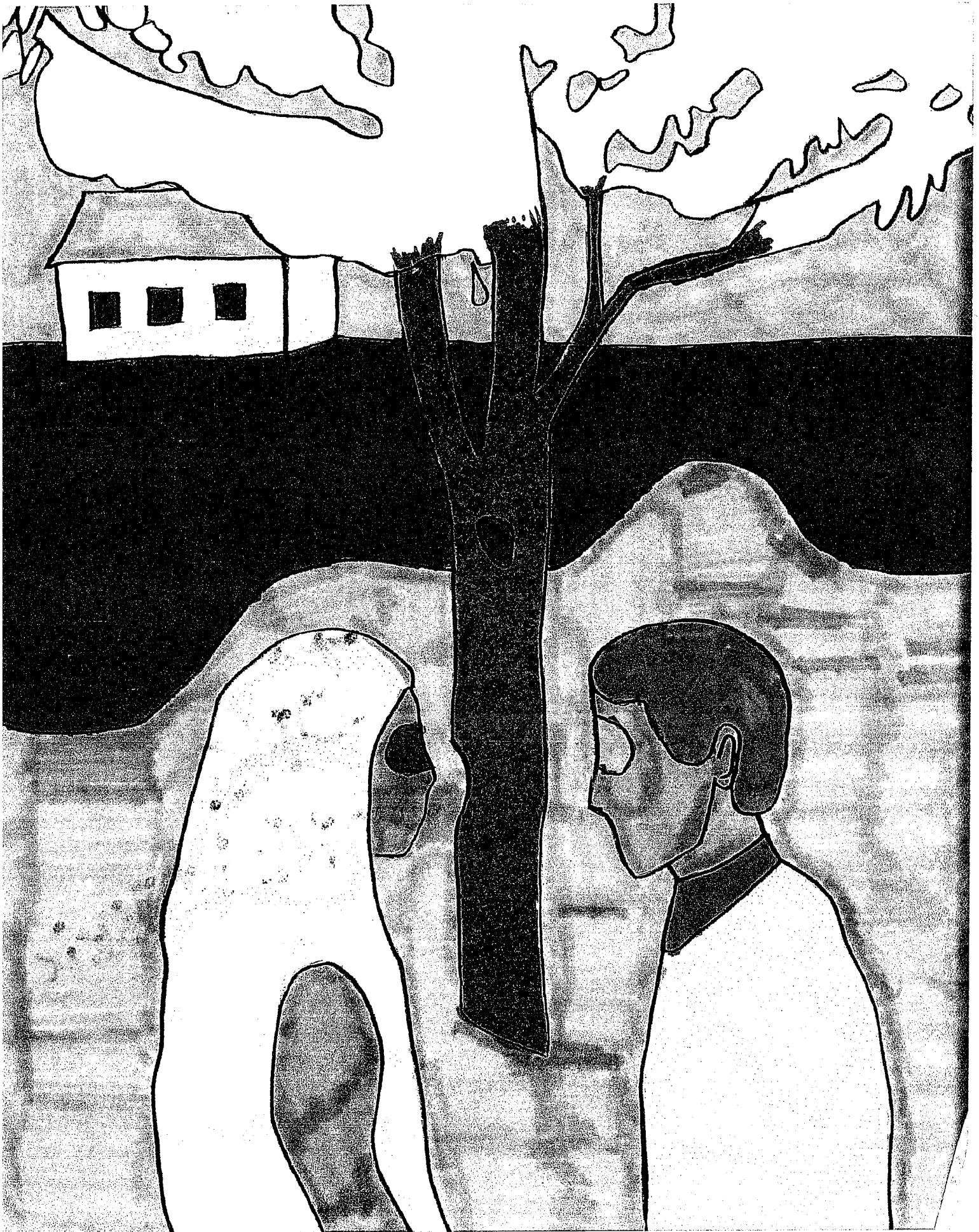
Rihards Čerņavskis

Jānis Meldenis

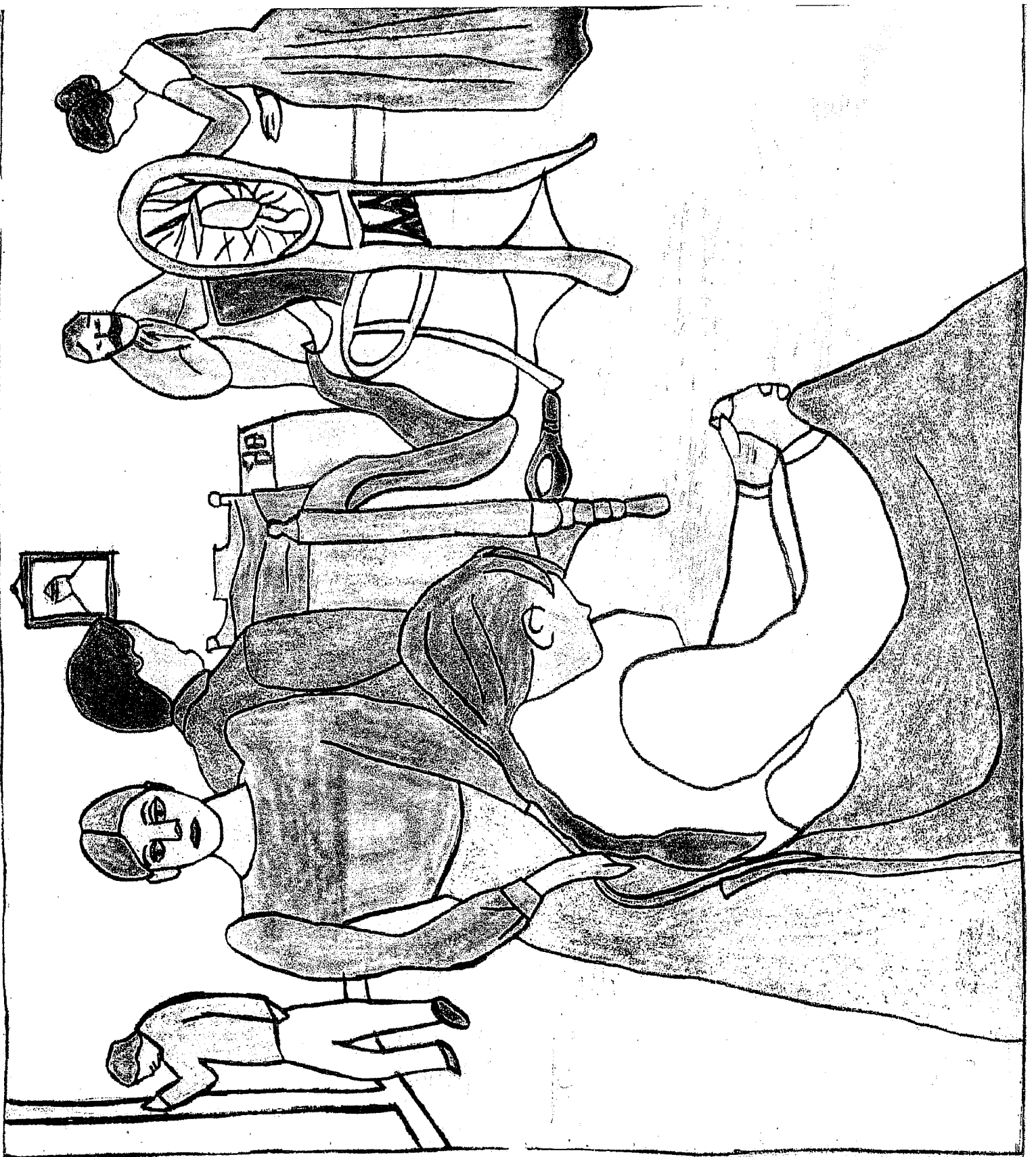

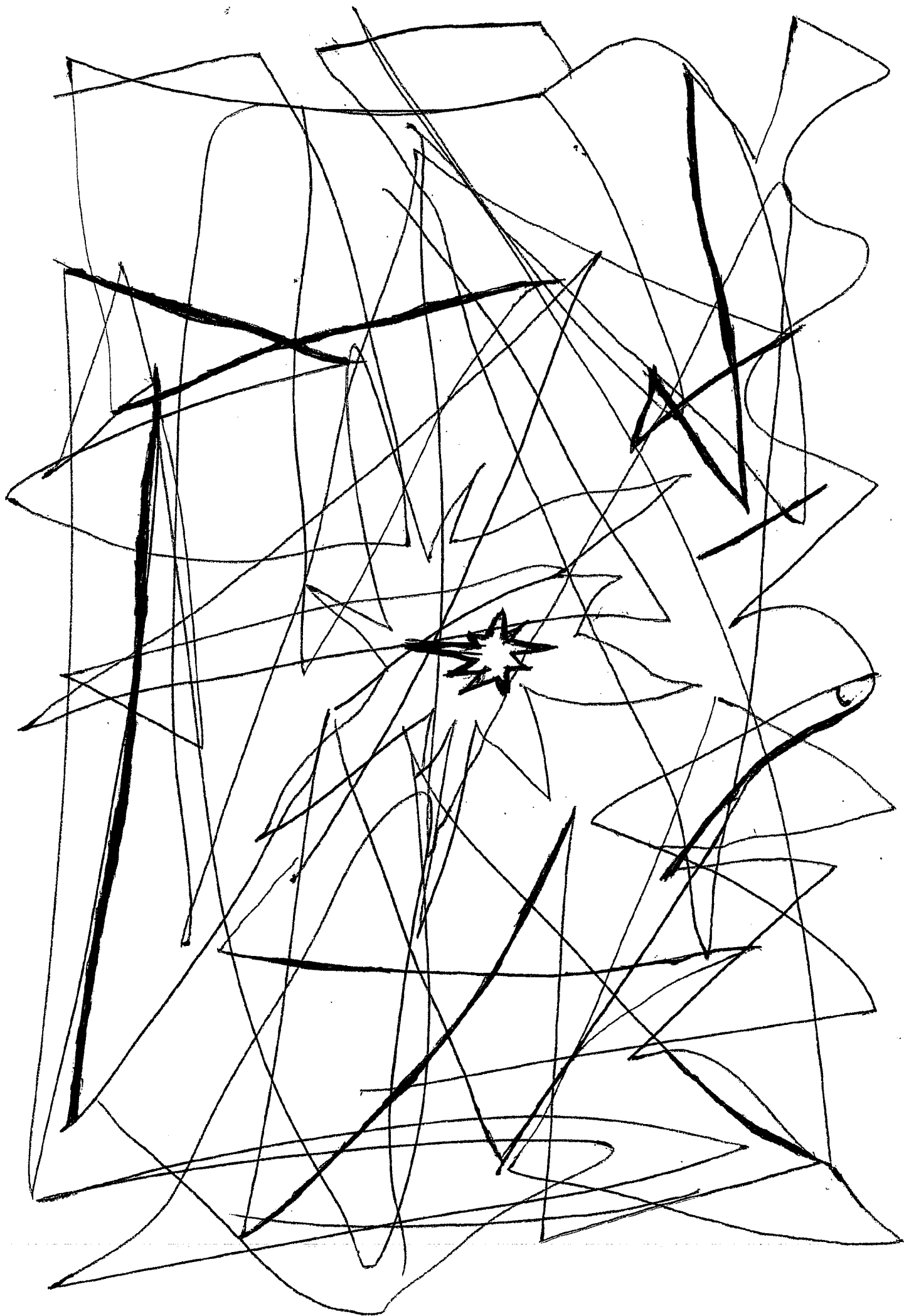

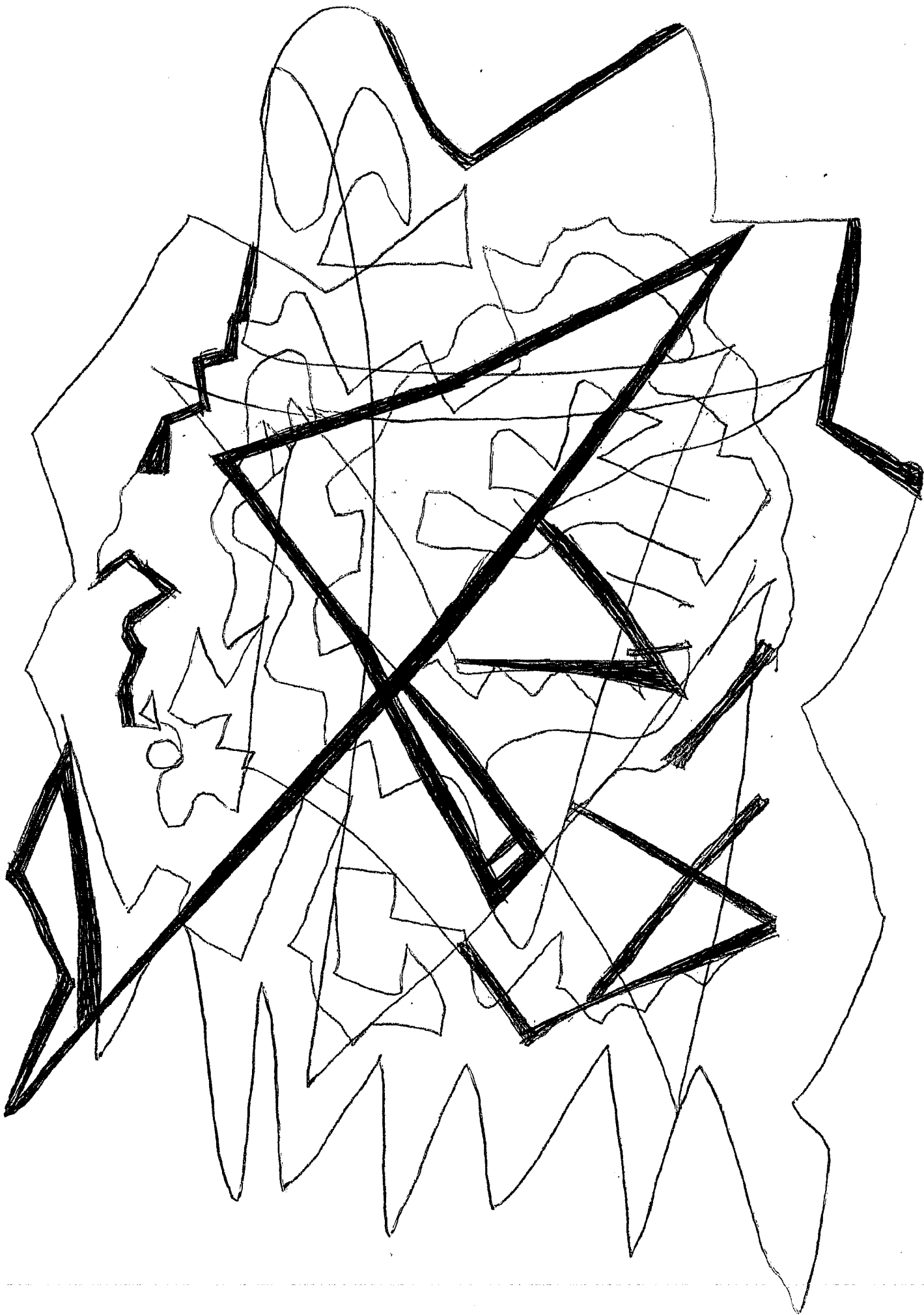

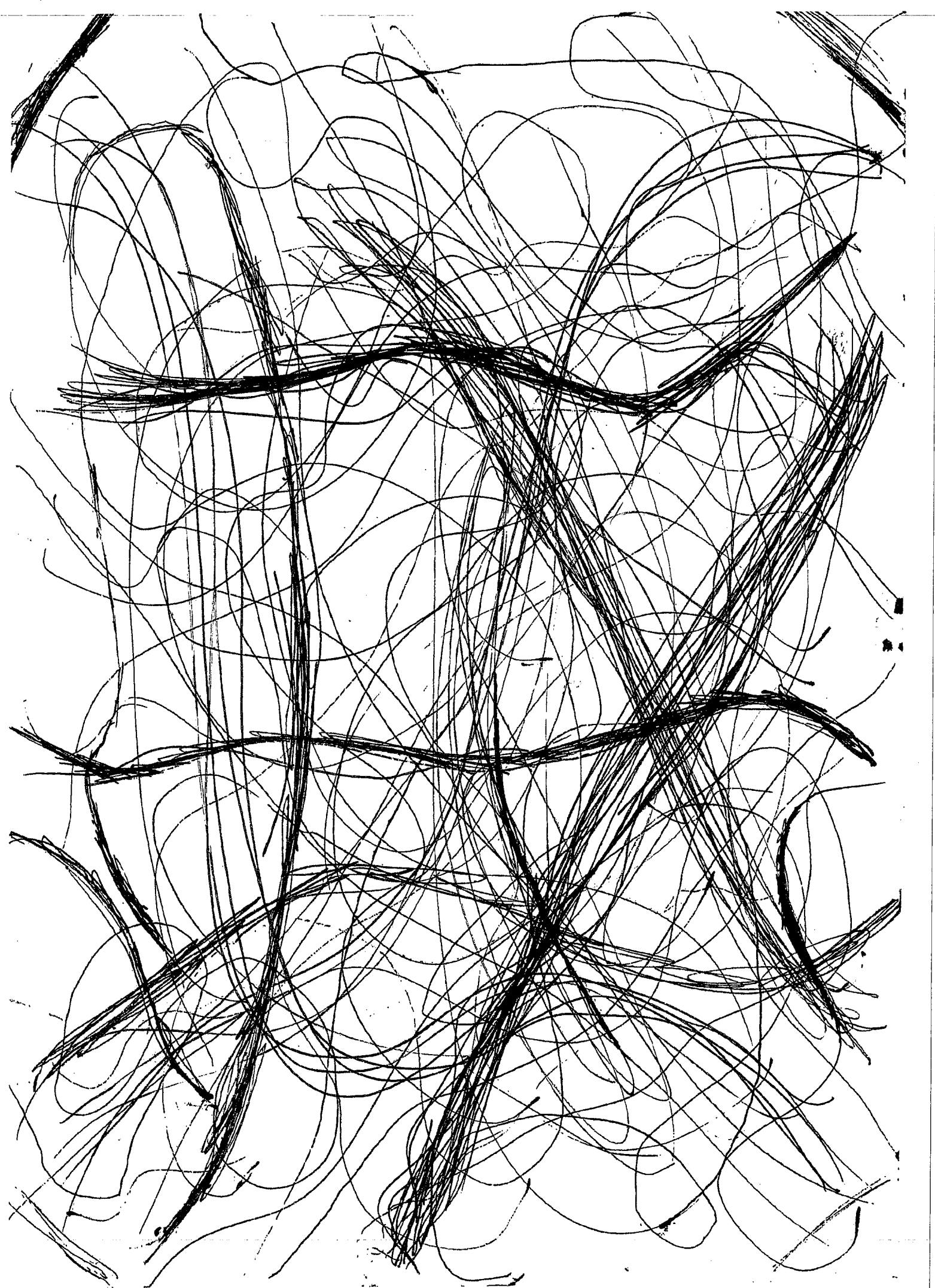

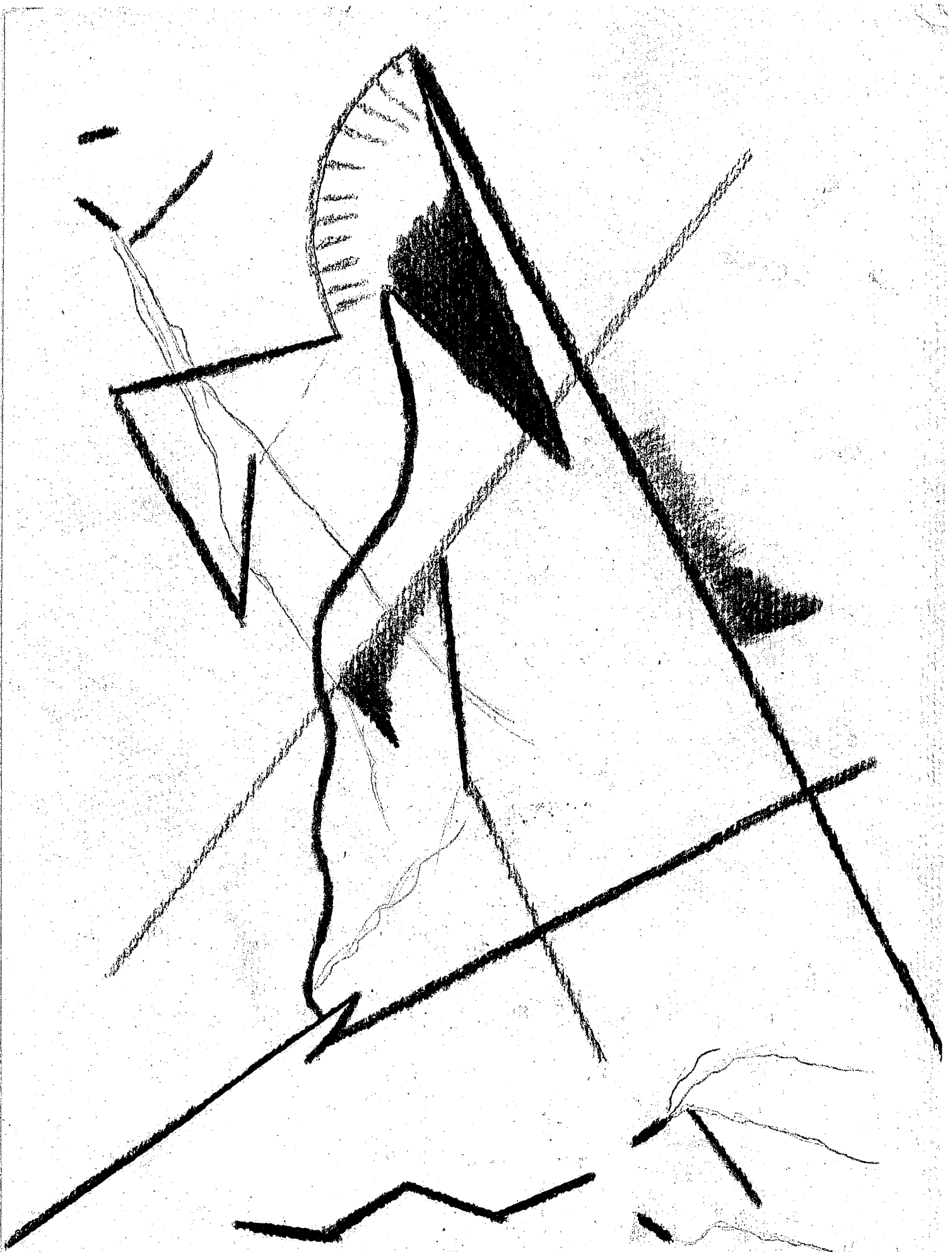

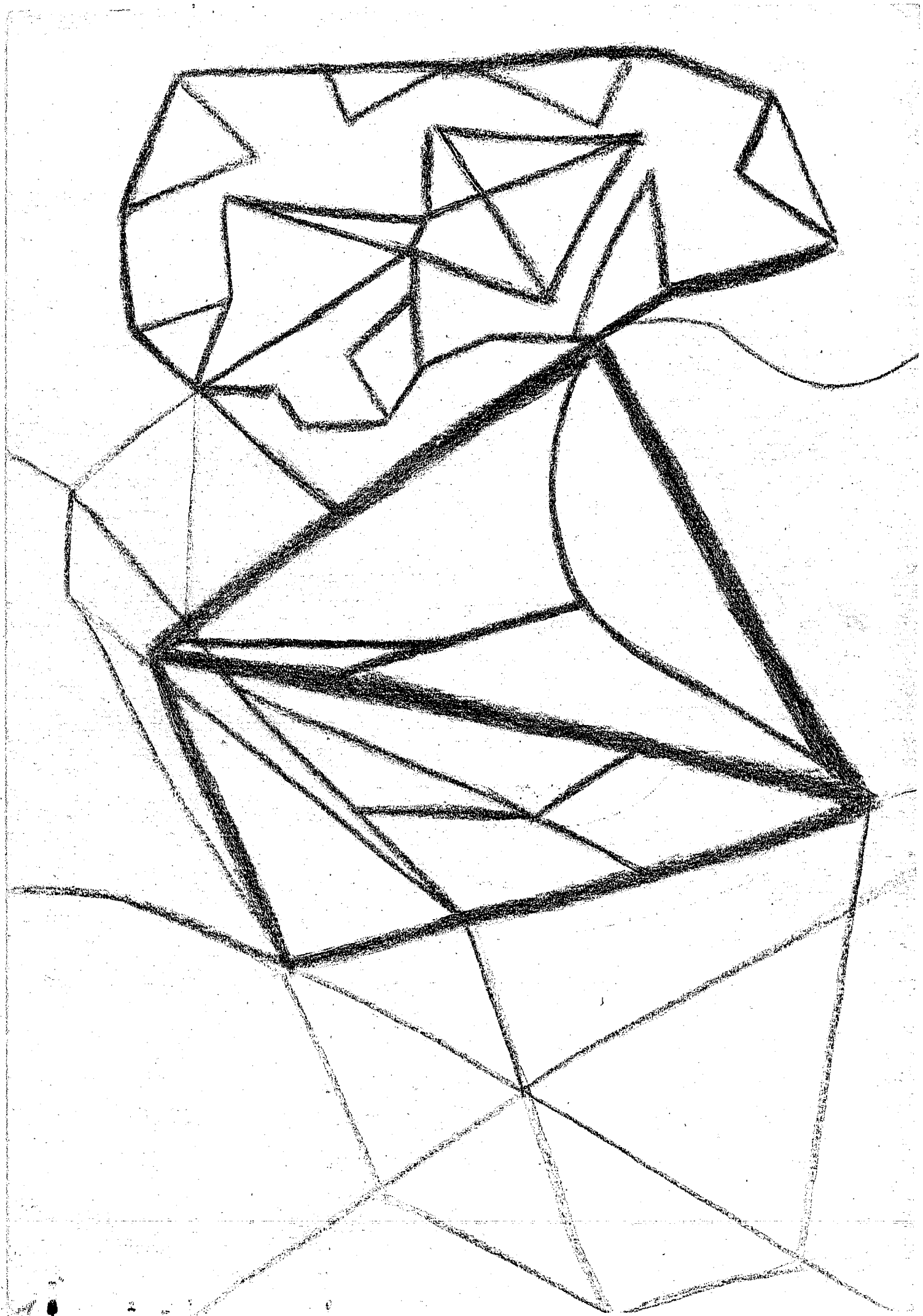

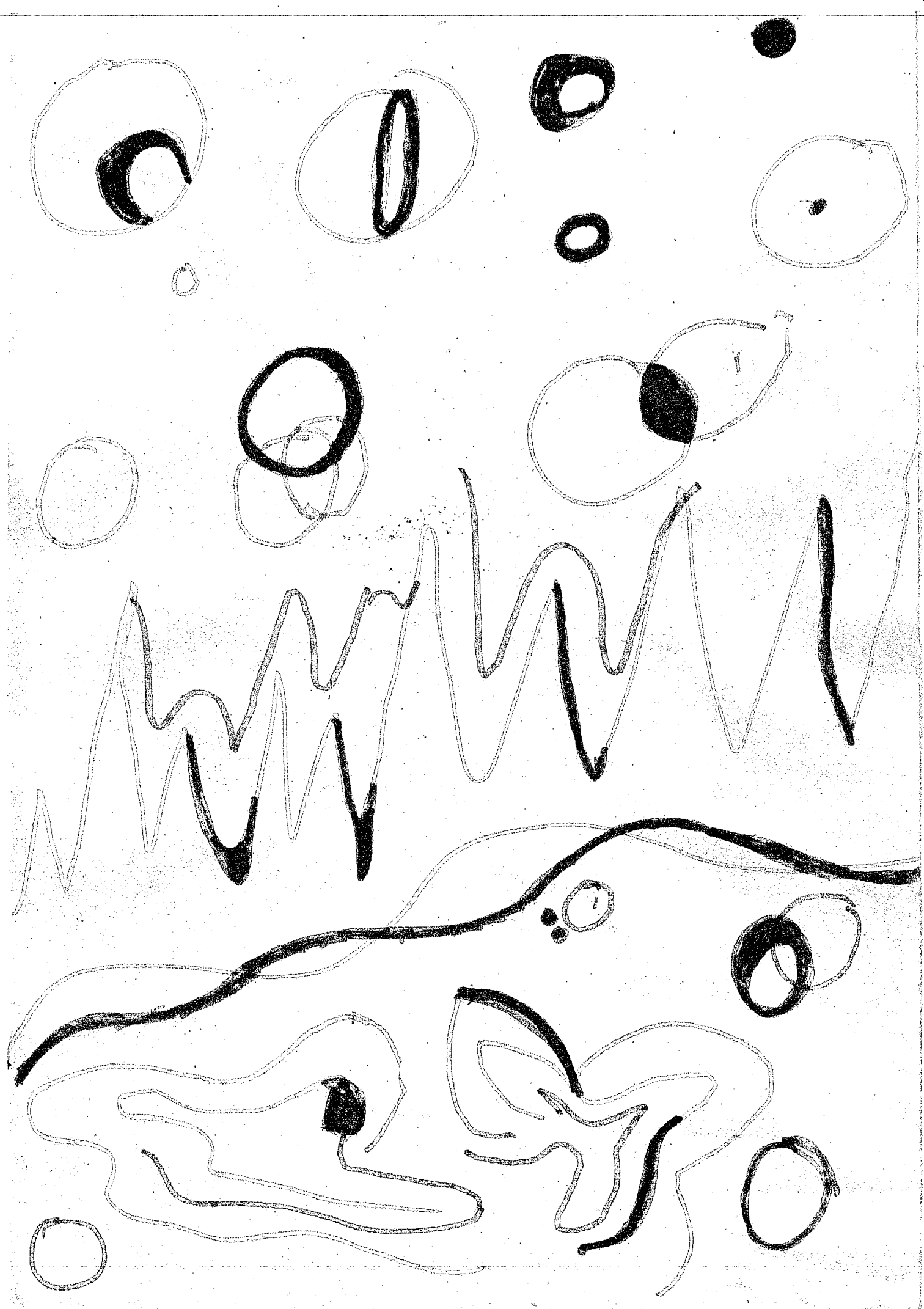

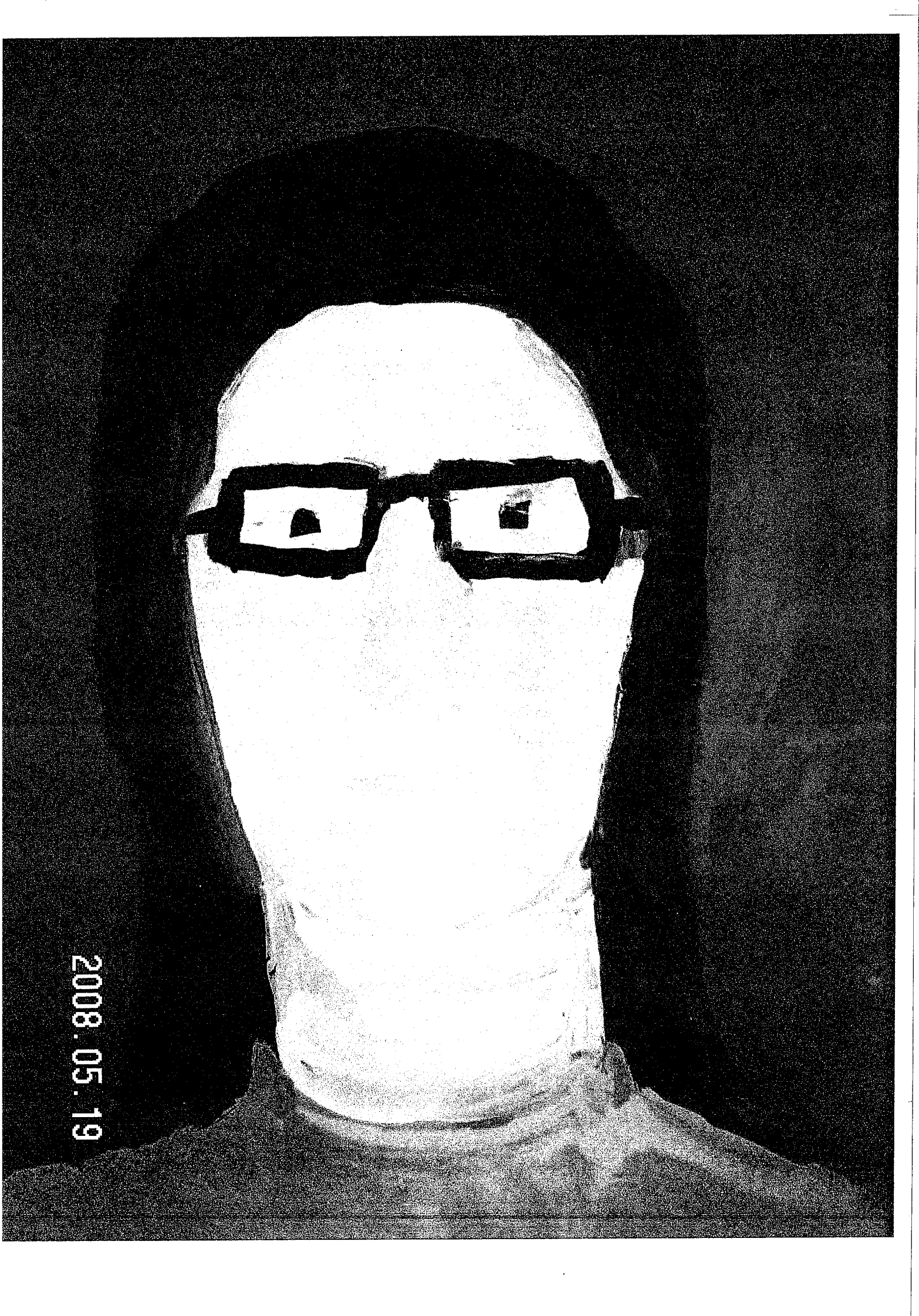

2008.05.19

2008.05.19

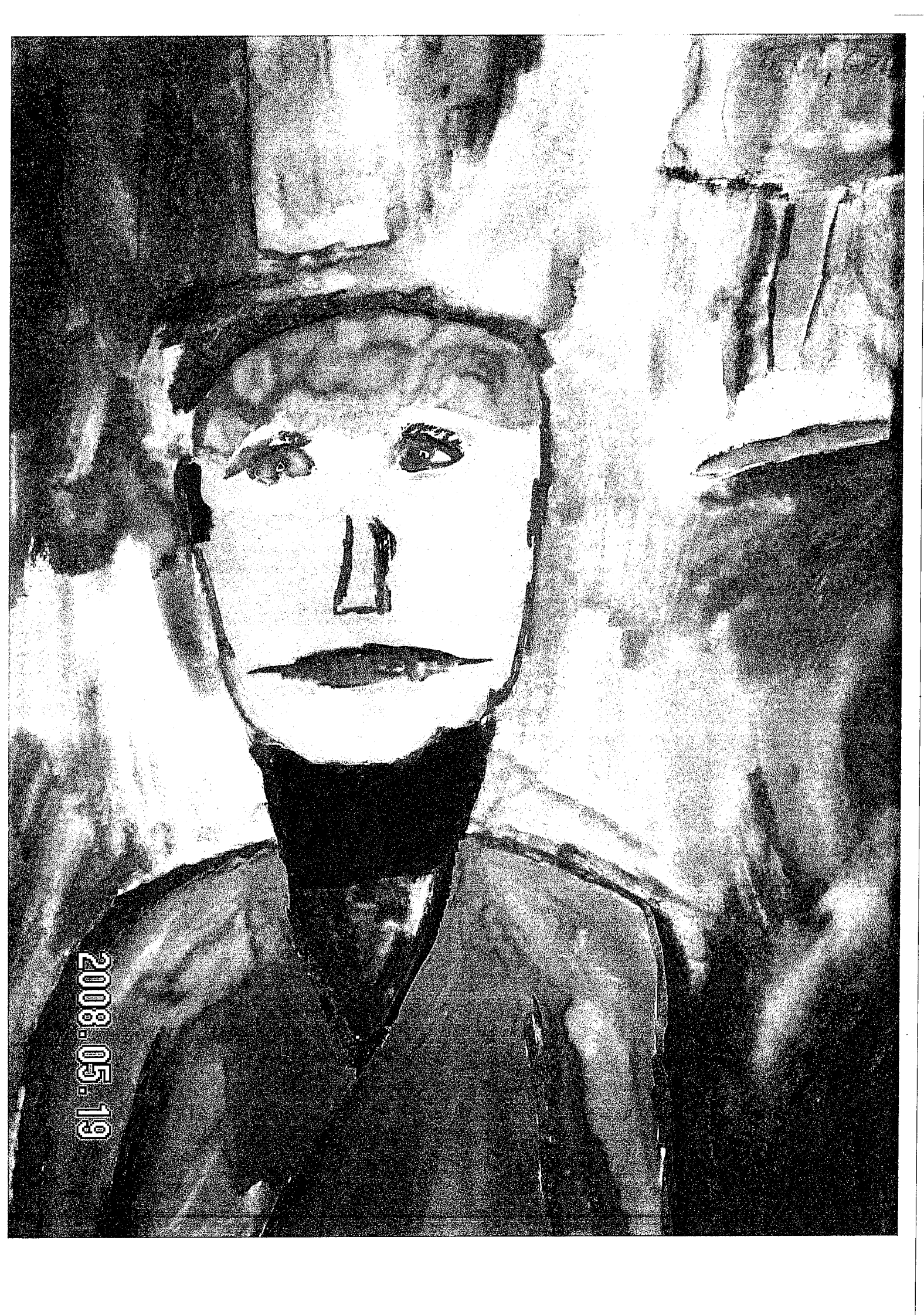
2008.05.19

2008.05.19

2008.05.19

2008.05.19

3. PIELIKUMS

Skolēnu darbu vērtējumi

1. uzdevums- anketas

Skolēna vārds	Vērtējums
Agnis	i
Agnija	i
Ance	i
Elīna	i
Ilze	i
Jānis K.	i
Jānis M.	i
Kristaps	i
Lauma	i
Laura B.	i
Mārtiņš	i
Ralfs	i
Rebeka	i
Rihards	i
Sabīne	i
Toms	i
Uldis A.	i

Nav skolā- Dace, Anna, Laura K., Jānis U., Uldis T., Edgars
i-ieskaitīts; ni- neieskaitīts- ni

2. uzdevums, 1. daļa- krāsa- prezentācijas

1. grupa- dzeltenā krāsa- Rebeka, Dace, Rihards, Jānis M. – 10
2. grupa- zaļā krāsa- Ilze, Anna, Laura B., Elīna- 10
3. grupa- oranžā krāsa- Sabīne, Ance, Laura K.- 10
4. grupa- rozā krāsa- Agnija, Agnis, Lauma, Mārtiņš- 9
5. grupa- zilā krāsa- Uldis A., Kristaps, Ralfs, Toms- 8

2. uzdevums, 2. daļa- krāsa- prātiskais darbs

Skolēna vārds	Vērtējums
Agnis	i
Agnija	i
Ance	i
Anna	i
Dace	i
Elīna	i
Ilze	i
Jānis M.	i
Kristaps	i
Laura	i
Lauma B.	i
Laura K.	i
Mārtiņš	i
Ralfs	i
Rebeka	i
Rihards	i
Sabīne	i

Toms	i
Uldis A.	i

Nav skolā- Anna, Jānis K., Jānis U., Mārtiņš, Edgars

3. uzdevums- līnija

Skolēna vārds	Vērtējums
Agnija	7
Ance	9
Anna	9
Elīna	7
Ilze	9
Jānis K.	8
Kristaps	8
Lauma	7
Laura K.	8
Mārtiņš	7
Ralfs	9
Rebeka	6
Sabīne	8
Toms	7
Uldis A.	7
Uldis T.	7

Nav skolā- Anna, Agnis, Dace, Jānis M., Jānis U., Laura B., Rihards, Edgars

4. uzdevums- portrets

Skolēna vārds	Vērtējums
Agnis	6
Agnija	7
Anna	9
Elīna	9
Ilze	8
Jānis M.	7
Jānis U.	6
Kristaps	8
Laura B.	9
Laura K.	6
Mārtiņš	8
Ralfs	9
Rebeka	7
Rihards	8
Toms	7
Uldis A.	8
Uldis T.	8

Nav skolā- Ance, Elīna, Jānis K., Lauma, Sabīne, Dace, Edgars

Es, Gunta Medne, esmu atbildīga par to, ka diplomdarbs uzrakstīts patstāvīgi, balstoties uz pašas veikto pētījumu un ievērojot pieņemtās ētikas normas (darbā nav tiešu norakstījumu (plaģiātismu) no citiem darbiem, darbā ir precīzas norādes u.c.).

Diplomdarbs aizstāvēts
Valsts pārbaudījumu komisijas sēdē
2008. gada.....ar atzīmi.....
Protokola Nr.
Komisijas sekretārs.....